

ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านการกระจายรายได้ : การศึกษา

เปรียบเทียบระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย

ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ธิตินันท์ โตวิจิตร

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง

ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กรกฎาคม 2546

✓

ผลกระทบทองการทอองเทียวดานการกระจายรายได้: การศึกษา
เปรียบเทียบระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวกเตย
ตำบลโปงแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

รติพนธ์ ไตวิจิตร

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณทิต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
รศ. ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด

.....กรรมการ
ร.ศ. ดร. ลือชัย จุลาสัย

.....กรรมการ
ผ.ศ.ดร. ศติเพ็ญ พวงสายใจ

28 กรกฎาคม 2546

© ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ความสมบูรณ์และความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เกิดจากการสนับสนุนและเอาใจใส่ของประธานและคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ รศ. ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด รศ. ดร. ลือชัย จุลาสัย ผศ. ดร. ศศิเพ็ญ พวงสายใจ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสามท่าน ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่าน ในคณะเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องเชิงทฤษฎีและการและคำจูงทางจิตใจ ให้ข้าพเจ้าได้เป็นมหาบัณฑิตตามความหวังของข้าพเจ้าและครอบครัว

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีอาจเกิดขึ้นได้ถ้าขาดผู้มีอุปการคุณทั้งสิ้น คือ คุณไพโรจน์ เสริมมานักพัฒนาสังคม ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่ศึกษา กองทุนซาคาคาวา ที่อุดหนุนทุนการศึกษาปริญญาโทแก่ข้าพเจ้า เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ภาควิชาภูมิศาสตร์ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ข้าพเจ้า และสุดท้ายคือ ชาวบ้านผานกกก และชาวบ้านบวกเตย ที่ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความเป็นกันเองแก่ข้าพเจ้าประดุจญาติมิตรคนหนึ่ง ซึ่งทำให้ข้าพเจ้า ระลึก ถึงรอยยิ้มและความอบอุ่นที่ได้รับ โดยเฉพาะเด็ก ๆ น้อง ๆ บ้านผานกกก ที่สอนให้ข้าพเจ้าตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการมอบประสบการณ์ชีวิตอันน่าประทับใจที่ข้าพเจ้ามีอาจหาได้ในชีวิตปกติ

สิ่งสำคัญที่สุดและเป็นแกนหลักที่ผลักดันข้าพเจ้าเป็นมหาบัณฑิต คือ ความรัก ความเข้าใจของ ปะป๊า มะม๊า และครอบครัว ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจ กำลังใจ และเป็นทุก ๆ อย่างในชีวิตของข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าจะใช้ปริญญาและความรู้ที่ได้รับมา นำไปพัฒนาตนเอง ตอบแทนครอบครัว และรับใช้สังคมต่อไป

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณ ทุก ๆ ท่านที่เห็นคุณค่าของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ที่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นฐานความรู้ เพื่อนำไปต่อยอดพัฒนาให้เป็นองค์ความรู้ที่มีค่าต่อไป

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านการกระจายรายได้ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวคเต็ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เขียน

นายธิดิพนธ์ โทวีจิตร

ปริญญา

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รศ. ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด	ประธานกรรมการ
รศ. ดร. ลือชัย จุลาสัย	กรรมการ
ผศ. ดร. ศศิเพ็ญ พวงสายใจ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้ของชุมชนในชนบทโดยศึกษาเปรียบเทียบบ้านผานกกกและบ้านบวคเต็ย ทั้งสองหมู่บ้านมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม แต่บ้านผานกกกมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้รอง ในขณะที่บ้านบวคเต็ยมีรายได้จากการรับจ้างนอกภาคเกษตรและรายได้จากภาคการขนส่งเป็นรายได้รอง ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้จากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากทุกครัวเรือนของทั้งสองหมู่บ้าน โดยบ้านผานกกกมีครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือนและบ้านบวคเต็ยมีครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า บ้านผานกกกมีรายได้รวมเฉลี่ย 93,227 บาทต่อครัวเรือน บ้านบวคเต็ย มีรายได้รวมเฉลี่ย 57,686 บาทต่อครัวเรือนและเมื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้โดยการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ตามชั้นรายได้ของครัวเรือนของครัวเรือน 5 กลุ่มตามระดับของรายได้รวม กลุ่มที่จนที่สุดในบ้านผานกกก มีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 4.05 ของรายได้รวมทั้งหมด และในกลุ่มที่รวยที่สุด มีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 41 ของรายได้รวมทั้งหมด ส่วนของบ้านบวคเต็ยมีโครงสร้างรายได้ใกล้เคียงกับบ้านผานกกก กลุ่มที่จนที่สุดมีรายได้รวม

คิดเป็น สัดส่วนเท่ากับร้อยละ 4.61 ของรายได้รวมทั้งหมด และในกลุ่มที่รวยที่สุด มีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 44.43 ของรายได้รวมทั้งหมด

ผลการศึกษาด้านการกระจายรายได้พบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกมีค่าดัชนีจีนิของรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 0.347 ขณะที่บ้านบวกเตี้ยค่าดัชนีจีนิของรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 0.381 เมื่อรวมรายได้ภาคเกษตรกับรายได้นอกภาคเกษตร ผลคือบ้านผานกกกมีค่าดัชนีจีนิของรายได้รวมเลวลงคือเท่ากับ 0.383 ในขณะที่ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมีค่าดัชนีจีนิของรายได้รวมที่ดีขึ้นคือเท่ากับ 0.363 ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการมีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านผานกกกทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น

ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้จากการท่องเที่ยว 4 ประเภท คือ รายได้จากการขายของที่ระลึก รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ และรายได้จากการแสดง ทั้งนี้รายได้จากการขายของที่ระลึกเป็นรายได้ชนิดเดียวที่มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ภายในกลุ่มผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยว

Thesis Title	Impact of Tourism on Income Distribution: A Comparative Study of Pha Nok Kok and Buak Tuei Village in Pong Yang Subdistrict, Mae Rim District, Chiang Mai Province	
Author	Mr. Thitipon Tovichit	
Degree	Master of Economics	
Thesis Advisory Committee	Assoc.Prof. Dr. Mingsarn Kaosa-ard	Chairperson
	Assoc.Prof. Dr. Luechai Chulasai	Member
	Asst.Prof. Dr. Sasipen Phuangsaichai	Member

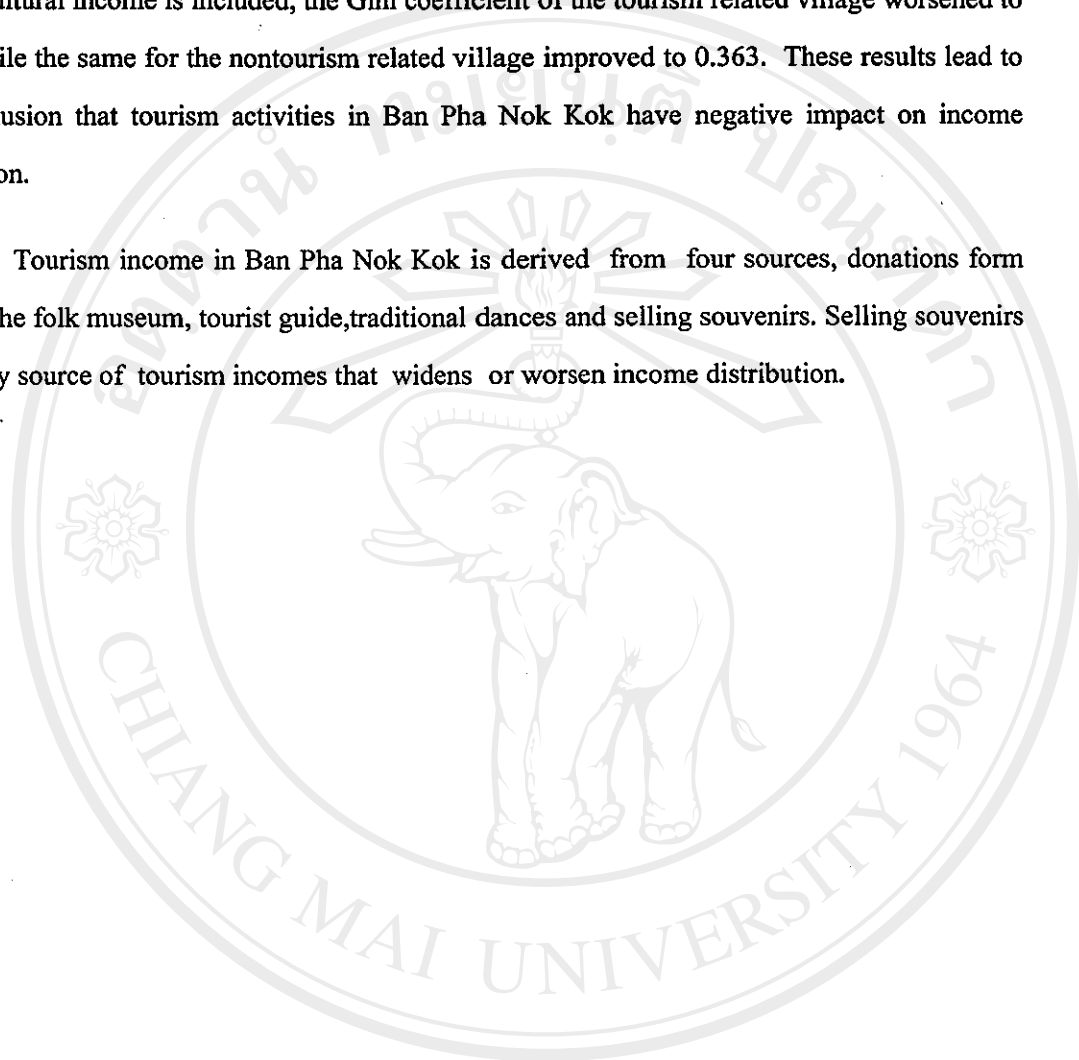
ABSTRACT

The purpose of this study is to look into the impact of tourism activities on the structure and distribution of income of two rural communities. It compares the structure and distribution of income between Ban Pha Nok Kok and Ban Buak Tuei. Both villages are agricultural based but Ban Pha Nok Kok with a total of 59 households has supplementary income from tourism while Ban Buak Tuei with a total of 73 households earns supplementary income from non farm wage employment in agriculture and transport industry. All households in both villages were included in the survey.

The study reveals that Ban Pha Nok Kok earned an average total annual income of 93,227 baht per household and Ban Buak Tuei earned about 57,686 baht per household on average. The poorest 20% of the tourism related community earned about 4.05 per cent while the richest 20 percent earned about 41 percent of total village income. In the non tourism related village the structure of income is very similar, 4.61 percent belonged to the poorest 20% and 44.43 percent belonged to the richest 20 %.

The Gini coefficient of the agricultural income of Ban Pha Nok Kok, the tourism related community, equals 0.347 while the same for Ban Buak Tui is 0.381. When the nonagricultural income is included, the Gini coefficient of the tourism related village worsened to 0.383 while the same for the nontourism related village improved to 0.363. These results lead to the conclusion that tourism activities in Ban Pha Nok Kok have negative impact on income distribution.

Tourism income in Ban Pha Nok Kok is derived from four sources, donations from viewing the folk museum, tourist guide, traditional dances and selling souvenirs. Selling souvenirs is the only source of tourism incomes that widens or worsen income distribution.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	4
1.5 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีการกระจายรายได้	7
2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย	35
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	36
3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	38
3.4 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	38
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	39

บทที่ 4	การท่องเที่ยวของบ้านผานกกก	
4.1	ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก	40
4.2	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่คิดพัฒนาธรรมชาติของบ้านผานกกก	41
4.3	การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการการท่องเที่ยว	41
4.4	แนวทางการบริหารโครงการการท่องเที่ยว	43
4.5	ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อบ้านผานกกก	44
4.6	ความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว	46
4.7	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	48
4.8	แนวโน้มการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกในอนาคต	49
บทที่ 5	รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย	
5.1	รายได้และการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวบ้านผานกกก ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว	51
5.2	รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย	64
5.3	การเปรียบเทียบรายได้และการกระจายรายได้บ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย	79
บทที่ 6	สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	
6.1	สรุปผลการศึกษา	84
6.2	ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม		90
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง	96
	ภาคผนวก ข ตัวอย่างแผ่นพับแนะนำบ้านผานกกก	110
	ภาคผนวก ค แผนที่บ้านผานกกก	111
ประวัติผู้เขียน		113

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.1 ส่วนแบ่งของรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้และค่าดัชนีจີนียี ของรายได้ ปี พ.ศ. 2531 – 2543	12
2.2 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ และค่าดัชนีจີนียีของรายได้ ปีพ.ศ. 2505-2543	13
2.3 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ และค่าดัชนีจີนียีของรายได้ ปีพ.ศ. 2505-2543	25
2.4 การกระจายของประชากรและรายได้ตามภูมิภาค	28
4.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เต็มใจจะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชม ศูนย์วัฒนธรรมของบ้านผานกกก	47
5.1 ตารางแสดงรายได้จากการท่องเที่ยวบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544	53
5.2 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้การท่องเที่ยวประเภทต่างๆของประชากร 5 กลุ่มเรียงตามลำดับรายได้ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพท่องเที่ยวบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544	56
5.3 ตารางแสดงรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544	68
5.4 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ของบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544	70
5.5 ตารางแสดงรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย พ.ศ. 2544	74
5.6 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้ของประชาชน 5 กลุ่มเรียงตามลำดับรายได้บ้านบวกเตี้ย พ.ศ. 2544	76
5.7 ตารางแสดงการเปรียบเทียบค่าดัชนีจີนียีระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย	79

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าสัมประสิทธิ์จีนี้กับรายได้ประชากรต่อหัว	8
2.2 ลักษณะการกระจายรายได้แบบปกติ	9
2.3 ลักษณะการกระจายรายได้มีความเบ้ทางค่าน้อย	10
2.4 ลักษณะการกระจายรายได้มีความเบ้ทางค่ามาก	10
2.5 เส้นโค้งลอเรนซ์ (lorenz Curve)	14
2.6 เส้นโค้งลอเรนซ์ (lorenz Curve) 2 เส้นตัดกัน	17
5.1 แสดงสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภทครัวเรือนบ้านผานกกก	52
5.2 เส้นโค้งลอเรนซ์แสดงรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภท ของครัวเรือนเฉพาะที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวบ้านผานกกก	57
5.3 แสดงระดับรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อจำแนกกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ ด้านการท่องเที่ยวตามฐานะจากรายได้ที่ได้รับ	59
5.4 แสดงสัดส่วนของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ	60
5.5 แสดงสัดส่วนรายได้ท่องเที่ยวสุทธิต่อต้นทุนสินค้า	64
5.6 แสดงสัดส่วนรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกก	66
5.7 เส้นโค้งลอเรนซ์แสดงรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกก	72
5.8 เส้นโค้งลอเรนซ์แสดงรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านบวคเตี้ย	78
5.9 แสดงการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทระหว่าง ครัวเรือนบ้านผานกกกกับครัวเรือนบ้านบวคเตี้ย	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากต่อประเทศไทย เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปีนั้นเป็นรายได้หลักของประเทศไทย และเป็นรายได้อันดับต้น ๆ ของประเทศไทยโดยเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกหลักในหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มากมายเหล่านี้ จึงทำให้มีการขยายตัวของการลงทุนในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจบริการด้านต่าง ๆ ตลอดจนธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจในการเกษตรกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อขายแก่ธุรกิจการท่องเที่ยวต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการจ้างงาน และช่วยลดปัญหาความยากจน ดังนั้น ทางรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ จึงเข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวมากขึ้น การออกกฎ ระเบียบ มาตรการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ที่มีศักยภาพ และความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ พร้อมทั้งปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพแก่แหล่งท่องเที่ยวเดิมให้มากยิ่งขึ้น

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดรายได้อย่างมหาศาล แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ ไม่สามารถบอกได้ว่ารายได้มีการกระจายไปสู่กลุ่มบุคคลใดและมีความเท่าเทียมกันหรือไม่ กล่าวคือ รายได้ที่เป็นตัวเงินที่มากมายเหล่านี้ ผลของการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวจะตกไปสู่ธุรกิจใด หรือรายได้จะกระจายไปที่กลุ่มผู้ประกอบการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนเท่าไรบ้าง ดังนั้นการที่รัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ และผู้ประกอบการสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านที่มีศักยภาพที่พร้อมจัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า จึงมีประเด็นที่น่าสนใจว่า

ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่และเป็นเจ้าของพื้นที่จะได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร โดยที่รายได้จากนักท่องเที่ยวที่เข้าไปนั้นจะตกถึงชาวบ้านเท่าใด และมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมหรือไม่ และรายได้ส่วนนี้จะมีการนำมาใช้ในการอนุรักษ์ ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีศักยภาพยั่งยืนต่อไปหรือไม่

การที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจศึกษาในประเด็นนี้ เพราะว่าการส่งเสริมพื้นที่หนึ่งให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่ได้รับค้ำกับผลเสียที่เกิดขึ้นหรือไม่ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น ทั้งนี้เพราะผลเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีมากมาย ได้แก่ 1) ปัญหาการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 2) ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาโสเภณี ที่มีมากในสถานที่ท่องเที่ยว 3) ปัญหาความเสื่อมสลายในวัฒนธรรม - ประเพณี เช่น การนำวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับเงินตราซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนรุ่นต่อไป 4) ปัญหาการกระจุกตัวของรายได้ และปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากรและปัจจัยการผลิต (สุวิทย์ นามแสง, 2536) ดังนั้นในการส่งเสริมหมู่บ้านใดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้น จะต้องพิจารณาให้รอบคอบระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับกับ ผลเสียที่จะเกิดขึ้นว่า ผลทางด้านใดจะมากกว่ากัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านที่จัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกระจายรายได้ของประชาชนในพื้นที่ โดยเปรียบเทียบกับผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษา บ้านผานกกก ด.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก บ้านผานกกก มีประชากรทั้งหมดเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ซึ่งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมามีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้ามาเยี่ยมชม และเกิดความชื่นชอบกับชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของคนในหมู่บ้าน จึงทำให้บ้านผานกกกเริ่มมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จึงทำให้ต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาขึ้นในหมู่บ้าน พร้อมทั้งจัดให้มีการแสดงพิธีกรรม และการละเล่นต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวชม โดยได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากกรมประชาสัมพันธ์ และปัจจุบันบ้านผานกกกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมทำให้บริษัทนำเที่ยวหลายแห่งได้บรรจุการท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกไว้ในรายการนำเที่ยวด้วย แต่ในปัจจุบันบ้านผานกกกยังมีได้เก็บค่าเข้าชมสถานที่ที่มีเพียงแต่การบริจาคเงินค่าเข้าชมตามความต้องการ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงโครงสร้างด้านรายได้ของครัวเรือนของบ้านผานกกก ว่ามีลักษณะรายได้และเป็นอย่างไร และทำการศึกษาถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือน โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบว่าหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมี

การกระจายรายได้ส่วนนี้เป็นอย่างไร และยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยวว่าจะมีการกระจายรายได้ที่แตกต่างกันมากน้อยเพียงไร โดยในการศึกษาคั้งนี้จะใช้หมู่บ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่นำมาเปรียบเทียบกับบ้านผานกกก เนื่องจากบ้านบวกเตี้ยและบ้านผานกกก มีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน แต่บ้านบวกเตี้ยมิได้มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้สามารถนำมาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ ได้อย่างชัดเจนว่า หมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ หรือมีการกระจายรายได้มีความแตกต่างกันอย่างไรกับหมู่บ้านที่ไม่ได้มีการประกอบอาชีพด้านท่องเที่ยว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

1.2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนของครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยโดยจำแนกตามประเภทรายได้ต่าง ๆ ของครัวเรือน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 เพื่อทราบถึงผลกระทบทางด้านรายได้ของหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยว

1.3.2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนในการหามาตรการลดผลกระทบของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวบ้านผานกกก

1.3.4 เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการจัดตั้งสถานที่ท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะกรณีบ้านผานกกก ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับบ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดยที่จะศึกษาถึงลักษณะของโครงสร้างรายได้ ตลอดจนศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนของหมู่บ้านผานกกก ว่ามีการกระจายรายได้เป็นอย่างไร โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตย ที่ไม่มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรนอกจากนี้ จะทำการประมาณค่าความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมบ้านผานกกกและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมบ้านผานกกกอีกด้วย

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 ครัวเรือนส่วนบุคคล

ครัวเรือนส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1) ครัวเรือนหนึ่งคน คือ บุคคลคนเดียวซึ่งหุงหาอาหารและจัดหาสิ่งอุปโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพ โดยไม่เกี่ยวกับผู้ใดซึ่งอาจพำนักในเคหสถานเดียวกัน

2) ครัวเรือนหลายคน คือ ครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันจัดหาและใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลที่มาอยู่ร่วมกันในครัวเรือนอาจจะเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกันก็ได้ ซึ่งได้แก่

2.1) ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติมาอยู่ด้วยกัน หรืออยู่แบบครอบครัว

2.2) ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติไม่เกิน 5 คน มาอาศัยอยู่ด้วยกัน ช่วยกันจ่ายค่าที่พักให้ นับเป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

2.3) ครัวเรือนคนงานที่นายจ้างจัดให้อยู่อาศัยร่วมกันไม่เกิน 5 คน ถือเป็น 1 ครัวเรือนส่วนบุคคล

2.4) ครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นญาติกันตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป หรือเป็นญาติไม่เกิน 3 คน แต่มีใครคนหนึ่งรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของคนทั้งหมด ถือเป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

1.5.2 สมาชิกของครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือนส่วนบุคคล รวมทั้งคนที่เคยอยู่ในครัวเรือน แต่ได้จากไปที่อื่นชั่วคราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น และมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1) จากไปที่อื่นชั่วคราวไม่เกิน 3 เดือน
- 2) จากไปเกินกว่า 3 เดือน แต่ไม่มีที่อยู่อาศัยประจำที่อื่น
- 3) จากไปเพื่อศึกษา อบรมดูงานต่างประเทศไม่เกิน 6 เดือน
- 4) จากไปทำงาน และกินอยู่ที่อื่นชั่วคราวไม่เกิน 30 วันนับจากวันไปถึงวันกำหนดกลับ
- 5) สมาชิกครัวเรือนยังรวมไปถึงผู้ที่มาพักอาศัยอยู่ชั่วคราว เกินกว่า 3 เดือน

1.5.3 รายได้ของครัวเรือน

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ประกอบด้วย

- 1) รายได้สุทธิจากการประกอบกิจการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ
- 2) ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัลบริการ เงินโบนัส เป็นต้น
- 3) รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ยและเงินปันผล
- 4) เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา
- 5) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือน มูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้าน ที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ
- 6) รายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ เช่น เงินได้รับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิตเงินรางวัลสลากกินแบ่งและรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน

**หมายเหตุ รายได้ประจำ ได้แก่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน แต่ไม่รวมรายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ ในข้อ 6)

1.5.4 รายได้จากการท่องเที่ยว

รายได้จากการท่องเที่ยว หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในธุรกิจดังนี้ ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจบันเทิง ธุรกิจขายของที่ระลึกและร้านค้าของ

1.5.5 หนี้สินของครัวเรือน

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง การค้างชำระ การกู้ยืมและการเช่าซื้อบ้าน ที่ดิน รถ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมทั้งการซื้อเชื่อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ยังไม่ได้ชำระเงินของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ณ วันสุดท้ายของเดือนที่แล้วก่อนการสัมภาษณ์

1.5.6 การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

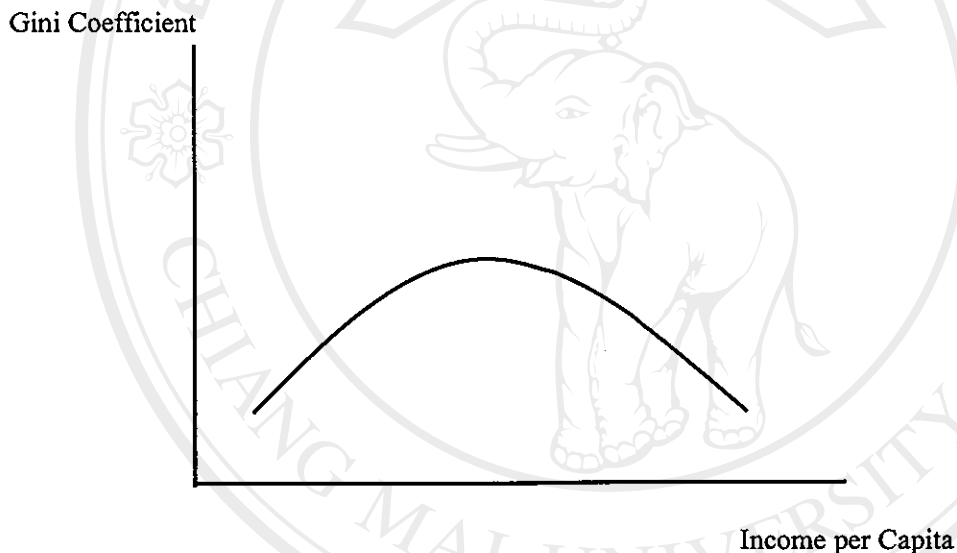
2.1 ทฤษฎีการกระจายรายได้

ทฤษฎีการกระจายรายได้ เกิดจากการศึกษาปัญหาพื้นฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ วิชาเศรษฐศาสตร์จะศึกษาถึงปัญหาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น ไปทำอะไร(What) อย่างไร(How) และเพื่อใคร(For Whom) จึงจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนั้นการศึกษาเรื่องการกระจายรายได้ก็คือ การศึกษาเกี่ยวกับว่าจะผลิตเพื่อใครนั่นเอง การศึกษาเรื่องการกระจายรายได้นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะ การที่ประเทศหนึ่งที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของรายได้รวม (Aggregate Income) ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะโครงสร้างของสังคมที่เกี่ยวกับทางด้านประชากรในแง่ของความเท่าเทียมกันของรายได้ การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและสถานภาพการทำงาน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จะมีผลกระทบต่อ การกระจายรายได้เป็นอย่างมาก และในทำนองเดียวกัน การกระจายรายได้ก็จะมีผลกระทบต่อ การขยายตัวของเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม และผลตอบแทนต่าง ๆ ตลอดจนการแสวงหาโอกาสทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (O.E. Meesook, 1976)

การศึกษาการกระจายรายได้ ในยุคเริ่มแรกนั้นจะเป็นการศึกษาการกระจายรายได้ในกลุ่มของปัจจัยการผลิต (Functional Distribution of Income หรือ Factor Pricing) คือ ศึกษาว่าราคาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้นมาได้อย่างไร เช่น ค่าจ้างแรงงาน ค่าเช่าที่ดิน อัตราดอกเบี้ย เป็นต้น ต่อมาได้มีการศึกษาการกระจายรายได้ระหว่างบุคคล (Personal Income Distribution) หรือการกระจายรายได้ตามขนาดขั้นของผู้มีรายได้ (Distribution of Income by Size) โดยวิธีนี้จะให้ความสำคัญกับรายได้ส่วนบุคคล หรือรายได้ของครัวเรือนเป็นหน่วยวัด ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายทางเศรษฐกิจมากกว่าการพิจารณาผลตอบแทนของปัจจัยในการผลิตรวม ๆ กันไป

กล่าวคือ ในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น จะเกิดความขัดแย้งกันระหว่างความเจริญเติบโตของรายได้รวมกับความเท่าเทียมกันของรายได้ (Inequality of Income)

ไซมอน กุซเนตซ์ (Simon Kuznets) เป็นผู้ที่เสนอแนวคิดนี้เป็นคนแรก โดยกล่าวว่า ในระยะแรกของการพัฒนาประเทศ ความเจริญทางเศรษฐกิจที่วัดจากอัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติ จะอยู่ในระดับสูง แต่การกระจายรายได้ของบุคคลและครอบครัวจะเลวลง แต่เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นสูงระดับหนึ่งแล้ว การกระจายรายได้ของบุคคลในประเทศนั้น ๆ จะดีขึ้นเป็นลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้ จะมีลักษณะเป็นรูปประฆังคว่ำ (Inverted U-shape) (รูปที่ 2.1)

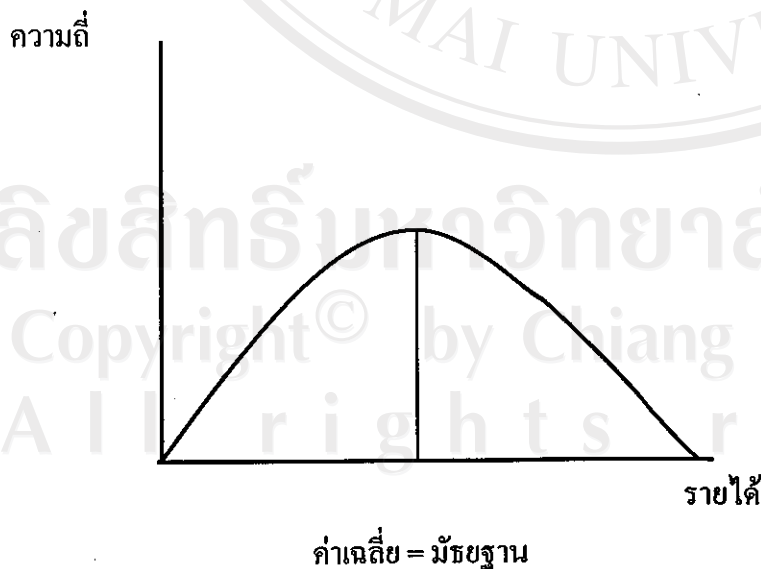
รูปที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าสัมประสิทธิ์จีนิกับรายได้ประชากรต่อหัว

จากรูปจะเห็นว่า เมื่อมีการพัฒนาขึ้น คือรายได้ต่อบุคคลเพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้เพิ่มขึ้น ค่า Gini Coefficient จะเพิ่มสูงขึ้น คือ มีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้เพิ่มขึ้น แต่เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้จะลดลง

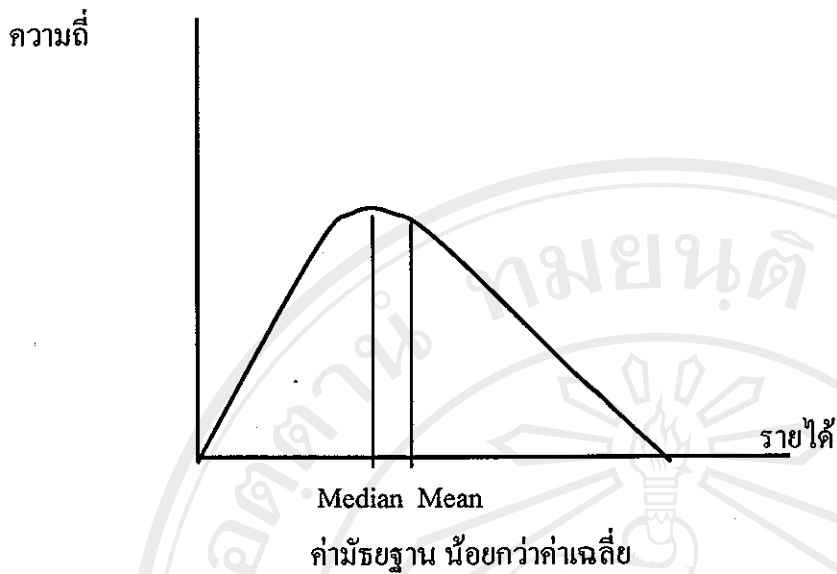
All rights reserved

2.1.1 เครื่องมือวัดการกระจายรายได้

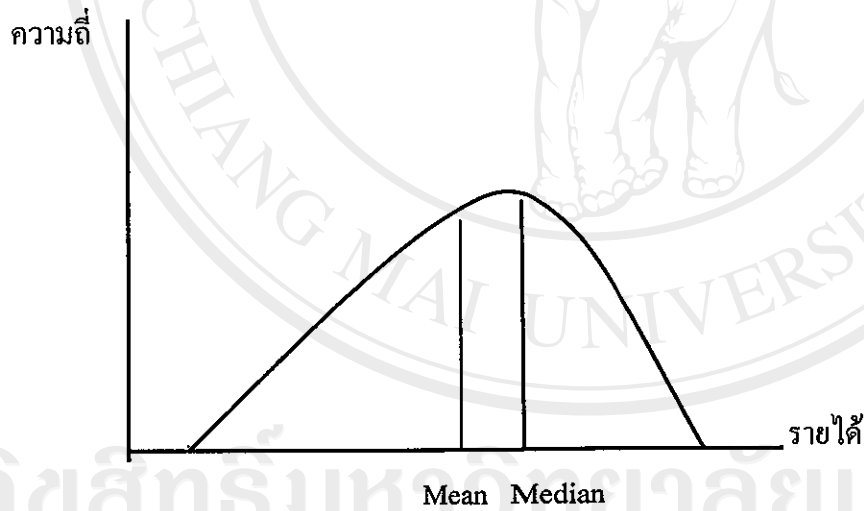
การวัดการกระจายรายได้ หรือการวัดความไม่เท่าเทียมของรายได้นั้น สามารถใช้เครื่องมือในการวัดได้หลายวิธี แต่วิธีการวัดแบบต่าง ๆ นี้ สามารถแยกออกได้เป็น 2 รูปแบบด้วยกันคือ การวัดความไม่เท่าเทียมกันแบบ Positive และการวัดแบบ Normative โดยการวัดแบบ Positive เป็นการวัดที่มีขั้นตอนที่ต้องใช้เทคนิคทางสถิติ ในการคำนวณหาความเบี่ยงเบนของการกระจายจากความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ถ้ารายได้มีการกระจายแบบปกติ (Normal Distribution) รายได้เฉลี่ยต่อคนจะเป็นตัวชี้ที่สำคัญ คือ ถ้าการกระจายรายได้เป็นแบบปกติ สามารถจะกล่าวได้ว่า ครึ่งหนึ่งของประชากรจะมีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ย และอีกครึ่งหนึ่งของประชากรมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย รายได้เฉลี่ยจะเท่ากับรายได้มัธยฐาน (Median) ค่ามัธยฐานคือ ค่าของตัวแปรที่อยู่ตรงกลาง เมื่อได้จัดลำดับตัวแปรที่มีค่าเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก หรือจากมากไปหาน้อยไว้แล้ว (ดูรูปที่ 2.2) แต่ถ้าการกระจายรายได้เป็นแบบมีความเบ้ทางค่าต่ำ (Lower Value Skewed Distribution) สักส่วนของประชากรค่อนข้างน้อยที่จะได้รับรายได้รวมค่อนข้างมาก และสักส่วนของประชากรค่อนข้างมาก มีรายได้รวมน้อย รายได้มัธยฐานจะมีค่าน้อยกว่ารายได้เฉลี่ย (ดูรูปที่ 2.3) แต่ถ้าการกระจายรายได้เป็นแบบมีความเบ้ทางค่ามาก (Higher Value Skewed Distribution) หมายถึง สักส่วนของประชากรค่อนข้างน้อยมีรายได้รวมน้อยและสักส่วนของประชากรค่อนข้างมาก มีรายได้รวมมาก ซึ่งรายได้มัธยฐานจะมีค่ามากกว่าค่ารายได้เฉลี่ย (ดูรูปที่ 2.4)

รูปที่ 2.2 ลักษณะการกระจายรายได้แบบปกติ

รูปที่ 2.3 ลักษณะการกระจายรายได้มีความเบ้ทางค่าน้อย

รูปที่ 2.4 ลักษณะการกระจายรายได้มีค่าความเบ้ทางค่ามาก

การวัดลักษณะแบบ Positive มีหลายวิธีด้วยกัน เช่น Range, การหาค่า Standard Deviation of Logarithms หรือค่า Variance of Logarithm, การหาเส้น Lorenz Curve และค่า Gini Coefficient, การหาค่าดัชนี Shorrock, การเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนตามชั้นเงินได้

(Relative Income Share) เป็นต้น และในส่วนของวิธีการวัดความไม่เท่าเทียมกันแบบ Normative เป็นวิธีการวัดที่พยายามทำการวินิจฉัยมูลค่า (Value Judgement) เทียบกับการกระจาย ซึ่งวิธีนี้พยายามหาวิธีการวัดความไม่เท่าเทียมกัน โดยใช้ฟังก์ชันสวัสดิการสังคม (Social Welfare function) เครื่องมือที่ใช้ในการวัดวิธีนี้ ที่เป็นที่ยอมรับ คือ Dalton's Measure และ Atkinson's Measure¹

อย่างไรก็ตาม การวัดการกระจายรายได้ในประเทศไทยนั้น จะนิยมใช้วิธีการวัดแบบ Positive ซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย และเหมาะสมกับลักษณะสังคมของประเทศไทย เพราะการวัดวิธีแบบ Positive นี้ สามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างของรายได้ของครัวเรือนตามขนาดของรายได้ และรายได้ที่ปรากฏในบัญชีประชาชาติ ในแง่ของผลตอบแทนต่อปัจจัยการผลิตและการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของรายได้ประเภทต่าง ๆ และสามารถที่จะวัดและเปรียบเทียบรายได้ที่เป็นตัวเงิน และมีใช้ตัวเงินได้ (O.E. Meesook, 1976)

เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้วัดความไม่เท่าเทียมกันแบบ Positive นี้ มีทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของแต่ละวิธีแตกต่างกันไป แต่จากการศึกษาการวัดการกระจายรายได้ ในประเทศไทยที่ผ่านมา นิยมใช้เครื่องมือวัดการกระจายรายได้ ได้ 4 ประเภทคือ การเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนตามชั้นของรายได้ (Relative Income Share), การหาเส้น Lorenz Curve และค่า Gini Coefficient, การหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of log-income), การหาค่าดัชนี Shorrocks ซึ่งเครื่องมือการวัดอันสุดท้ายนี้ กำลังเป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวาง เพราะผลที่ได้จากการวัด สามารถนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์เพื่อนำไปวางแผนนโยบายเศรษฐกิจได้อย่างละเอียดมากยิ่งขึ้น ซึ่งรายละเอียดของแต่ละวิธีจะได้กล่าวในตอนต่อไป

1) การเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ (Relative Income Share)

วิธีการวัดการกระจายรายได้วิธีนี้ เป็นการศึกษาที่ดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และความแตกต่างในส่วนแบ่งของรายได้ทั้งหมด (Share of Total Income) ที่คน 5 กลุ่ม ซึ่งแบ่งตามระดับรายได้ที่วัด ซึ่งโดยมากแล้วกลุ่มคน 5กลุ่มจะแบ่งเป็นกลุ่มละ 20% ของผู้มีรายได้กลุ่มต่าง ๆ โดยเรียงลำดับตามระดับรายได้ ได้แก่ กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด 20% กลุ่ม 20% ที่มีรายได้ลดหลั่นกันลงมาอีก 3กลุ่ม จนถึงระดับกลุ่ม 20% ที่มีรายได้ต่ำสุดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลุ่มเบญจคณะดังตารางที่ 2.1

¹ ศึกษาวิธีการวัดความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มเติมได้ที่ Amartya, Sen. 1973. *On Economic Inequality* Oxford : Clarendon Press.

ตารางที่ 2.1 ส่วนแบ่งของรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้และค่าดัชนีจีพี
ของรายได้ ปี พ.ศ. 2531 - 2543

กลุ่มประชากร เรียงตามระดับรายได้	ส่วนแบ่งรายได้ในปีต่าง ๆ (%ของรายได้ทั้งหมด)						
	2531	2533	2535	2537	2539	2541	2543
กลุ่มที่ 1 (20%) (กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด)	54.40	57.26	59.33	57.37	56.66	56.39	57.73
กลุ่มที่ 2 (20%)	20.71	19.49	18.80	19.81	19.88	19.74	19.76
กลุ่มที่ 3 (20%)	12.38	11.58	10.96	11.61	11.78	11.91	11.39
กลุ่มที่ 4 (20%)	7.98	7.43	6.93	7.23	7.52	7.69	7.19
กลุ่มที่ 5 (20%)	4.53	4.23	3.98	3.97	4.16	4.27	3.89
ส่วนแบ่งรายได้ทั้งหมด	100	100	100	100	100	100	100
ดัชนีจีพี	0.489	0.515	0.536	0.521	0.516	0.509	0.525

ที่มา : ปราณิ ทินกร(2545)

จากตาราง.2.1 ตัวอย่างการอธิบายค่าที่ได้เป็นดังนี้ ข้อมูลปี 2543 กลุ่มที่ 1 (20%) มีส่วนแบ่งรายได้ 57.73% หมายความว่า กลุ่มประชากรที่มีรายได้มากที่สุด จำนวนร้อยละ 20 จากจำนวนประชากรทั้งหมด จะมีรายได้รวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.73 ของรายได้ประชากรทั้งหมด

การแบ่งกลุ่ม 20% สามารถทำได้ในอีกกรณี คือ แสดงออกมาในรูปของกลุ่มของเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Income Share of Percentile) โดยที่กลุ่มประชากรและรายได้จะอยู่ในรูปความถี่สะสม กล่าวคือ จะแบ่งกลุ่มคนตามระดับรายได้ ดังนี้ กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุด 20% กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุด 40% กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุด 60% กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุด 80% และกลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด 20% ดังตัวอย่างตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ และค่าดัชนีจีนิ
ของรายได้ ปีพ.ศ. 2505-2543

ปี	เปอร์เซ็นต์สะสมของครัวเรือน					ดัชนี จีนิ
	กลุ่มจน ที่สุด 20%	กลุ่มจน ที่สุด 40%	กลุ่มจน ที่สุด 60%	กลุ่มจน ที่สุด 80%	กลุ่มรวย ที่สุด 20%	
2505 /06	2.9	9.1	19.6	40.5	59.5	0.456
2524	5.45	14.5	27.9	48.5	51.5	0.442
2531	4.53	12.51	24.89	45.6	54.4	0.489
2535	3.98	10.91	21.87	40.67	59.33	0.536
2539	4.16	11.68	23.46	43.34	56.66	0.516
2541	4.27	11.96	23.87	43.61	56.39	0.509
2543	3.89	11.08	22.47	42.23	57.73	0.525

ที่มา : เมธี ครองแก้ว(2536)

ปราณี ทินกร (2545)

หมายเหตุ : ตัวเลขในตารางคือ ร้อยละของรายได้สะสมของแต่ละกลุ่มประชากร

ข้อมูลปี 2505 - 2535 ได้จาก เมธี ครองแก้ว(2536)

ข้อมูลปี 2539 - 2543 ได้จากปราณี ทินกร(2545)

ตัวอย่างการอธิบายค่าตารางในปี 2543ที่ระดับ กลุ่มจนที่สุด40%หมายความว่า กลุ่มคนที่มียาได้น้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 40 จากประชากรทั้งหมด (เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 40) จะมีรายได้ครัวเรือนรวมกัน (Total Household Income) เป็นสัดส่วนร้อยละ 11.08 ของรายได้ครัวเรือนของประชากรทั้งหมด

2) เส้นโค้งลอเรนซ์ และค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Lorenz Curve and Gini Coefficient)

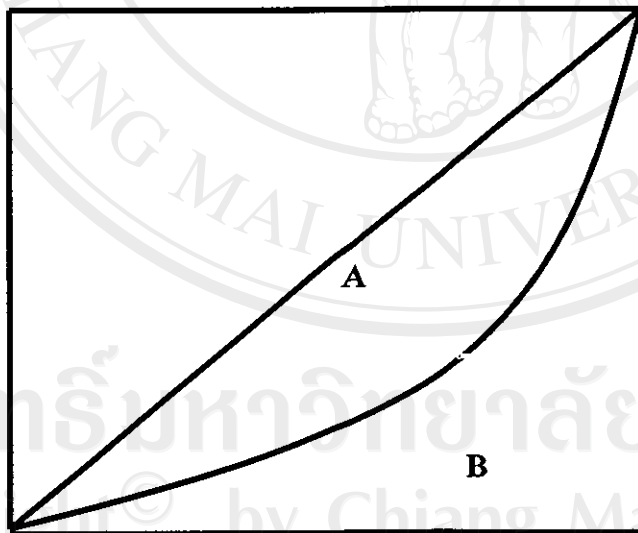
เส้น Lorenz Curve เป็นเส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนสะสมของค่าใช้จ่ายหรือรายได้ (Cumulative Proportion of Expenditure or Income) และสัดส่วนสะสมของผู้มีรายจ่ายหรือรายได้ (Cumulative Proportion of Household) โดยเส้นโค้งลอเรนซ์จะเชื่อมโยงตัวแปรทั้งสอง ที่แสดงการกระจายรายได้ในเชิงกราฟ โดยแกนตั้งจะแสดงเปอร์เซ็นต์สะสมของรายได้ และแกนนอนแสดงเปอร์เซ็นต์สะสมของจำนวนครัวเรือน ซึ่งการกระจายรายได้จะดูจากเส้นทแยงมุม ซึ่งเป็นเส้นตรงทำมุม 45 องศา กับแกนนอนเป็นหลัก ถ้าหากการกระจายรายได้เท่าเทียมกันทั่ว

ทั้งสังคม คือทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน เส้นโค้งลอเรนซ์จะเท่ากับเส้นทแยงมุมพอดี คือการกระจายรายได้เป็นตามเส้นทแยงมุม ซึ่งทุก ๆ จุดบนเส้นทแยงมุมจะแสดงถึงจำนวนครัวเรือน ถ้าหากเส้นโค้งลอเรนซ์ห่างออกจากเส้นทแยงมุมมากเท่าใด ก็แสดงว่าการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น ซึ่งถ้าเส้นโค้งลอเรนซ์ห่างจากเส้นทแยงมุมออกไปเรื่อย ๆ จนทับกับเส้นประกอบมุมฉาก ก็แสดงว่าการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ ดังรูปที่ 2.5

เส้น Lorenz Curve นี้เป็นการวัดความไม่เท่าเทียมกันแบบ Ordinal ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่า ความไม่เท่าเทียมกันนั้นเป็นเท่าใด แต่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าไม่เท่าเทียมกันระหว่างการกระจายของแต่ละกลุ่ม ซึ่งการเปรียบเทียบนี้ดูจากระยะห่างของเส้น Lorenz Curve กับเส้นทแยงมุม ถ้าเส้นทั้งสองอยู่ใกล้เคียงกันมากขึ้นก็จะยิ่งแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันที่มีน้อยลง วิธีนี้จึงไม่สามารถวิเคราะห์กรณีนี้ ที่เปรียบเทียบเส้นลอเรนซ์ที่ตัดกัน ดังนั้นจำเป็นต้องคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ควบคู่กับเส้นโค้งลอเรนซ์ด้วย เพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น โดยที่การใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ สามารถวัดการกระจายของความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายทุก ๆ ด้าน เช่น ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ความไม่เท่าเทียมกันในความจำเป็นพื้นฐาน (การศึกษา มูลค่าทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้ถาวร และที่ใช้ประกอบกิจกรรม ที่ดิน ฯลฯ)

เปอร์เซ็นต์สะสม
ของรายได้

เปอร์เซ็นต์สะสมของครัวเรือน

รูปที่ 2.5 เส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve)

ที่มา : เมธี ครองแก้ว(2523)

จากรูปที่...2.5 ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ ก็คือ $A/A+B$ ในที่นี้ A คือ พื้นที่ระหว่างเส้นโค้งโลเรนซ์กับเส้นทแยงมุม B ก็คือ พื้นที่ระหว่างเส้นโค้งโลเรนซ์กับเส้นประกอบมุมฉาก ซึ่งถ้าการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ เส้นโค้งโลเรนซ์กับเส้นทแยงมุมจะทับกันทำให้ค่า A เท่ากับศูนย์ เพราะฉะนั้น ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ คือ $A/A+B = 0$ แต่ถ้าการกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ เส้นโค้งโลเรนซ์จะทับกับเส้นประกอบมุมฉาก ในกรณีนี้ค่า B จะมีค่าเท่ากับศูนย์ เพราะฉะนั้นค่าสัมประสิทธิ์จีนี้จะมีค่าเท่ากับ 1 คือ $A/A+B = 1$ ซึ่งสามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. การกระจายรายได้เท่ากันอย่างสมบูรณ์ สัมประสิทธิ์จีนี้จะเท่ากับ 0
2. การกระจายรายได้มีความไม่เป็นธรรมอย่างสมบูรณ์ สัมประสิทธิ์จีนี้จะเท่ากับ 1 ซึ่งหมายถึงรายได้ทั้งหมดตกแก่คน ๆ เดียวเท่านั้น
3. ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้มีค่าต่ำมากเพียงใด คือ ใกล้ 0 แสดงว่าการกระจายรายได้มีความใกล้เคียงกันมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าสัมประสิทธิ์จีนี้มีค่าสูงมาก คือ ใกล้ 1 การกระจายรายได้ก็ยิ่งมีความไม่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น (อรรถพร ธีระสุขจินดา, 2533)

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ (G)} = \frac{\text{พื้นที่ A}}{\text{พื้นที่ A+B}}$$

หรือ สามารถคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนี้** จากสูตรทางคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$G = 1 - 2 \left[\sum_{i=1}^n (f_i - f_{i-1})(y_{i-1}) + \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (f_i - f_{i-1})(y_i - y_{i-1}) \right]$$

f_i = ความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือน ซึ่งมีรายได้ที่ระดับ i

y_i = ความถี่สะสมของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ซึ่งมีรายได้ที่ระดับ i

G = ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

i = ระดับชั้นของรายได้แต่ละช่วง

n = เป็นจำนวนระดับชั้นของกลุ่มรายได้

หรือ สามารถหาค่า G ได้จากสูตร

$$G = 1 - \sum_{i=1}^n (z_i p_i)$$

$$z_i = y_i + y_{i-1}$$

โดย i = ระดับชั้นของรายได้แต่ละช่วง

n = จำนวนระดับชั้นของกลุ่มรายได้

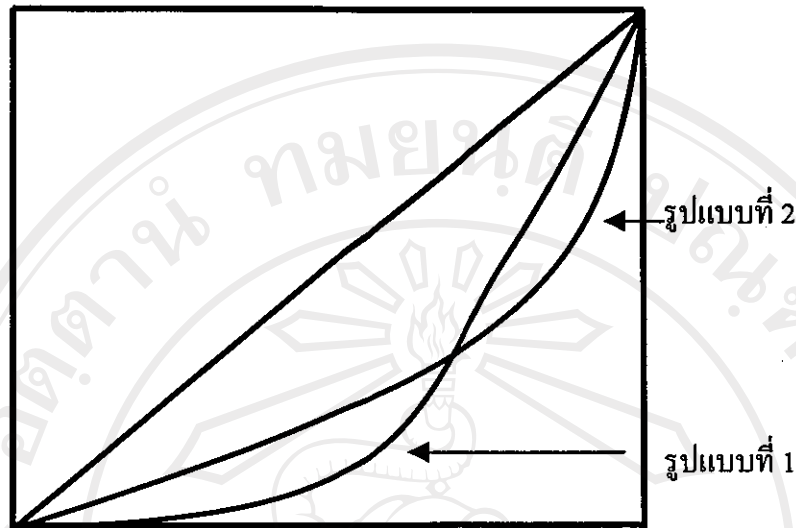
P_i = ความถี่หรือสัดส่วนของครัวเรือน ซึ่งมีรายได้ระดับ i

y_i = ความถี่สะสมของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ซึ่งมีรายได้ที่ระดับ i

การใช้เส้นโค้งลอเร็นซ์และค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ในการหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้วิธีนี้มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย กล่าวคือ จุดเด่นของสัมประสิทธิ์จีนิหรือดัชนีจีนิคือการให้ความหมายที่ชัดเจนและตรงไปตรงมาของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ผ่านเส้นโค้งลอเร็นซ์และเป็นดัชนีที่มีคุณสมบัติอ่อนไหวต่อการโอนเงินระหว่างคนรวยผู้คนจนของคนทุกคนในสังคมในทุกระดับของรายได้ แต่จุดด้อยคือ การที่ค่าดัชนีจีนิค่าหนึ่งค่าใดอาจแสดงการกระจายรายได้ 2 รูปแบบได้ (กรณีเส้นโค้งลอเร็นซ์ 2 เส้นตัดกัน) โดยรูปแบบที่หนึ่ง เห็นกรณีที่คนจนมีรายได้น้อยมาก ในขณะที่คนรวย รวยมาก ๆ มหาศาล ในขณะที่อีกรูปแบบหนึ่ง คนจนมีรายได้มากพอสมควร และคนรวยก็ไม่ได้รวยอะไรมาก (รูปที่ 2.6)

จุดด้อยที่สำคัญอีกจุดหนึ่งของ ดัชนีจีนิ คือ เป็นดัชนีที่ไม่สามารถแยกวิเคราะห์ได้ (Non - aggregate Decomposable) นั้นหมายความว่า จะไม่สามารถแยก ดัชนีจีนิ ออกเป็นสองส่วนได้ คือ ความไม่แน่นอนเท่าเทียมภายในกลุ่มย่อย และความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มย่อย ถึงแม้จะมีความพยายามนำ ดัชนีจีนิ มาแยกวิเคราะห์กันในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นเพียงการใช้ค่า ดัชนีจีนิ เทียม (Pseudo Gini Index) เท่านั้น ทำให้มีความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์อยู่พอสมควร นอกจากนี้แล้ว ดัชนีจีนิ ยังมีคุณสมบัติที่อ่อนค้อยอีกประการคือ เป็น Linear Function ของรายได้ คือ ไม่มีคุณสมบัติเป็น Strictly Concave Welfare Function (Isra Sarntisart, 1997)

เปอร์เซ็นต์สะสม
ของรายได้

เปอร์เซ็นต์สะสมของครัวเรือน

รูปที่ 2.6 เส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) 2 เส้นตัดกัน
ที่มา : Isra Sarntisart (1997)

3) การวัดค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม (Variance of Logarithm Income)

โดยการกำหนดให้การกระจายรายได้ถูกวัดโดยค่าความแปรปรวนของรายได้ของประชากร หรือครัวเรือนที่ทำการศึกษา กล่าวคือ การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม เป็นการวัดค่าความคลาดเคลื่อน (ความผันแปร) ไปจากจุดศูนย์กลาง (รายได้เฉลี่ย) ซึ่งแตกต่างจากการวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จินีที่วัดการกระจายรายได้ โดยไม่จำเป็นต้องทราบรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ศึกษา ซึ่งสามารถหาได้ดังนี้ (Somchai Jitsuchon, 1989)

$$VL = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (X_{ij} - \bar{X}_j)^2$$

โดย $X_{ij} = \log(Y_{ij})$
 $Y_{ij} =$ รายได้ของครัวเรือนแต่ละครัวเรือน
 $\bar{X}_j =$ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างในรูปลอการิทึม
 $i =$ ครัวเรือนลำดับที่ i
 $j =$ กลุ่มย่อยที่ j
 $n =$ จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
 $m =$ จำนวนกลุ่มย่อย

ถ้าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมมีค่ามากก็แสดงว่า ครัวเรือนตัวอย่างมีความแปรปรวนของรายได้มาก ซึ่งหมายความว่า ความแตกต่างของรายได้ของแต่ละครัวเรือนจากค่าเฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างมีค่ามาก การกระจายรายได้ก็ย่อมมีความไม่เท่าเทียมกันสูง

4) การหาค่าดัชนีของชอร์ร็อก (Shorrocks' Index)

สำหรับการหาค่าดัชนีชอร์ร็อกสามารถหาได้ดังนี้ (Somchai Jitsuchon, 1989)

$$I_0 = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln(U/Y_{ij})$$

โดยที่ $U =$ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่าง

$Y_{ij} =$ รายได้ของแต่ละครัวเรือน

$j =$ กลุ่มย่อยที่ j

$i =$ ครัวเรือนลำดับที่ i

$n =$ จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง

$m =$ จำนวนกลุ่มย่อย

ค่าดัชนีของชอร์ร็อกเป็นการวัดการกระจายรายได้ในลักษณะเดียวกันกับการวัดการกระจายรายได้โดยการหาค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม คือเป็นการวัดค่าความคลาดเคลื่อน(ความผันแปร)ไปจากจุดศูนย์กลาง แต่ค่าดัชนีชอร์ร็อกมีความแตกต่างกับค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม คือวิธีในการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนกับรายได้เฉลี่ย กล่าวคือ ค่าดัชนีชอร์ร็อก ใช้วิธีการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนกับรายได้เฉลี่ยในลักษณะผลหาร เพราะฉะนั้นการที่ครัวเรือนใดมีรายได้สูงกว่าหรือต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย ย่อมมีผลต่อค่าดัชนี ซึ่งหมายความว่า ถ้าสังคมใดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ครัวเรือนที่รายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยส่วนหนึ่งกลายเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย(การกระจายรายได้เลวลง) ค่าดัชนีชอร์ร็อก ก็จะสามารถบอกถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทันที เพราะค่าผลรวมของ $\ln(U/Y_p)$ มีค่าเพิ่มขึ้น ทำให้ค่าดัชนีมีค่าเพิ่มขึ้นด้วย ในขณะที่ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมซึ่งไม่ได้สนใจถึงการสูงหรือต่ำกว่าของรายได้ของครัวเรือนกับค่าเฉลี่ย เพราะเป็นการเปรียบเทียบรายได้ที่อยู่ในรูปของผลต่างกำลังสอง ถ้าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้รายได้ของครัวเรือนแตกต่างจากรายได้เฉลี่ยเท่ากันแล้ว ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมก็จะคงที่ ทำให้ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึมไม่สามารถบอกการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจจะทำให้ค่าความแปรปรวนลดลงหรือคงที่ก็ได้

ค่าดัชนีชอร์ร็อก เป็นการเปรียบเทียบรายได้ของแต่ละครัวเรือนในลักษณะการหาร ดังนั้นการที่มีรายได้สูงกว่า หรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยย่อมมีผลสำคัญต่อการคำนวณค่าดัชนี กล่าวคือถ้ามีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยจะทำให้ค่า $\ln(U/Y_p)$ มีค่ามากกว่า 1 และถ้ามีผู้ที่มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยจะทำให้ค่า $\ln(U/Y_p)$ มีค่าต่ำกว่า 1 ดังนั้นในสังคมที่มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยเป็นจำนวนมาก ค่าดัชนีชอร์ร็อกจะมีค่ามากด้วย

แต่อย่างไรก็ตามการวัดการกระจายรายได้ในรูปลอการิทึมและค่าดัชนีชอร์ร็อกก็ยังมีข้อบกพร่องบางประการ คือการวัดการกระจายรายได้ทั้ง 2 วิธี ได้ใช้รายได้ในรูปลอการิทึม เพราะฉะนั้นถ้าครัวเรือนใดมีรายได้สุทธิที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0 ก็จะไม่สามารถหารรายได้ในรูปลอการิทึมได้ ทำให้ไม่สามารถนำครัวเรือนดังกล่าวมารวมไว้ในการคิดค่าดัชนีได้ แต่สามารถวัดการกระจายรายได้โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ได้

5) การวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากรโดยใช้ค่าดัชนี Shorrocks

ดัชนี Shorrocks เป็นเครื่องมือหนึ่งในการวัดความไม่เท่าเทียมกันในส่วนแบ่งของรายได้ทั้งหมด ที่คนกลุ่มต่าง ๆ ในรูปแบบของสัดส่วนได้ ซึ่งก็คล้ายกับวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

และค่า Variance of income log แต่จุดเด่นของวิธีการหาค่าดัชนี Shorrocks ก็คือ สามารถนำมาแยกส่วน (Decompose) เพื่อหาที่มาของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ (Sources of Income Inequality) และการหาค่าดัชนี Shorrocks มีคุณสมบัติทางสถิติที่เหมาะสมที่สุดเมื่อเทียบกับวิธีอื่นๆ (สุกัญญา หุตเสริม, 2535) โดยที่การแยกส่วนเริ่มโดยการแบ่งคนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น แบ่งตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม อาชีพ หรือสาขาการผลิต แบ่งตามสถานที่ตั้งของครัวเรือน ได้แก่ ชุมชน เขต หรือภาค แบ่งตามลักษณะเฉพาะของบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา แล้วแบ่งความไม่เท่าเทียมกันในรายได้เฉลี่ยของคนแต่ละกลุ่มออกเป็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม (Between-Group Inequality) เพื่อดูว่าความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว เป็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม หรือภายในกลุ่มมากกว่ากัน ซึ่งจะนำไปสู่ความไม่เข้าใจที่ว่า ความไม่เท่าเทียมกันเกิดจากปัจจัยใดเป็นสำคัญ เพื่อจะได้นำไปสู่การเสนอแนะนโยบายเฉพาะเจาะจงในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขปัจจัยนั้น ในหัวข้อต่อไปจะแสดงถึงวิธีการหาความไม่เท่าเทียมกันในรายได้โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนี Shorrocks

5.1) การวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากร (Population-Decomposition Method)

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากรจะมีการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยตามปัจจัยที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ซึ่งครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกันก็ย่อมมีลักษณะที่เหมือนกันและมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มย่อย ดังนั้นในแต่ละกลุ่มย่อยก็ย่อมมีค่าเฉลี่ย (หรือรายได้เฉลี่ย) ของแต่ละกลุ่มเอง และย่อมมีความผันแปรไปจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มย่อยนั้น ในขณะที่เดียวกันค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มย่อยก็ย่อมที่จะมีความผันแปรไปจากค่าเฉลี่ยของประชากรทั้งหมด (ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด) เราจึงเรียก ความผันแปรที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มอันเนื่องมาจากความแตกต่างของรายได้ของแต่ละครัวเรือนกับรายได้เฉลี่ยของกลุ่มว่า องค์ประกอบภายในกลุ่ม (Within-group component) และเรียกความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยของแต่ละกลุ่มย่อยกับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนทั้งหมดว่า องค์ประกอบระหว่างกลุ่ม (Between-group component) ดังนั้นความผันแปรทั้งหมดของรายได้ จึงถูกแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบด้วยกันดังสมการ

ความแปรปรวนทั้งหมด = ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม + ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

Total deviation = Between-group component + Within-group component

จะเห็นได้ว่าความแปรปรวนทั้งหมดจะประกอบด้วยความแปรปรวนภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มย่อยต่าง ๆ ของแต่ละปัจจัย ในขณะที่ความแปรปรวนระหว่างกลุ่มสามารถอธิบายถึงผลของแต่ละปัจจัยที่มีต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ดังนั้นในปัจจัยใดที่เมื่อมีการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยแล้วก่อให้เกิดความแปรปรวนภายในกลุ่มน้อยแต่ก่อให้เกิดความแปรปรวนระหว่างกลุ่มมาก ก็แสดงว่าการแบ่งกลุ่มในลักษณะดังกล่าวมีผลเป็นอย่างมากในการกำหนดรายได้ของครัวเรือนในแต่ละกลุ่ม หรือปัจจัยที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มดังกล่าวมีผลต่อความแตกต่างของรายได้ และมีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มาก เพราะฉะนั้นเพื่อเปรียบเทียบผลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ จึงต้องทำการเปรียบเทียบร้อยละขององค์ประกอบระหว่างกลุ่มต่อความแปรปรวนทั้งหมด เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้จากมากไปน้อย ตามร้อยละขององค์ประกอบระหว่างกลุ่มดังกล่าว

อนึ่งการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นจำนวนกลุ่มที่แตกต่างกัน ย่อมจะมีผลต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบของประชากรที่แตกต่างกัน กล่าวคือการแบ่งกลุ่มให้มีจำนวนกลุ่มย่อยมากขึ้น จะมีผลทำให้องค์ประกอบระหว่างกลุ่มสูงขึ้น เพราะฉะนั้นการแบ่งกลุ่มจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของประชากร(ครัวเรือนตัวอย่าง) ที่ศึกษา ดังนั้นการแบ่งกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ มิใช่ว่าแบ่งกลุ่มจนทำให้จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มมีน้อยเกินไปจนไม่สามารถวัดองค์ประกอบภายในกลุ่มได้

5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากรโดยใช้ค่าดัชนี Shorrocks

การวิเคราะห์โดยใช้ค่าดัชนี Shorrocks จะมีลักษณะคล้ายกับใช้ค่าความแปรปรวนรายได้ในรูปลอการิทึม(Somchai Jitsuchon,1989) คือมีการแบ่งความแปรปรวนทั้งหมดออกเป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน การวิเคราะห์โดยวิธีนี้เริ่มจากสมการ

$$l_0 = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln (U/Y_{ij})$$

U = ค่าเฉลี่ยของรายได้ของครัวเรือนทั้งหมด

$$l_0 = 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln (U/U_j) (U_j/Y_{ij})$$

U_j = รายได้เฉลี่ยในกลุ่มย่อยที่ j

$$\begin{aligned} l_0 &= 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln (U_j/Y_{ij}) + 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln (U/U_j) \\ &= 1/n \sum_{j=1}^m \left[\sum_{i=1}^n \ln (U_j/Y_{ij}) \right] + 1/n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m \ln (U/U_j) \\ &= 1/n \sum_{j=1}^m n_j \log_j + 1/n \sum_{j=1}^m n_j \ln (U/U_j) \\ l_0 &= \sum_{j=1}^m P_j \log_j + 1/n \sum_{j=1}^m n_j \ln (U/U_j) \end{aligned}$$

โดยที่ $\log_j$ = ค่าดัชนีของเชอร์ร็อกของกลุ่มย่อยที่ j

$\sum_{j=1}^m P_j \log_j$ = องค์ประกอบภายในกลุ่ม (Within-group component)

$1/n \sum_{j=1}^m n_j \ln (U/U_j)$ = องค์ประกอบระหว่างกลุ่ม (Between-group component)

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการกระจายรายได้

การศึกษาด้านการกระจายรายได้ในประเทศไทยนั้น เริ่มมีการศึกษาอย่างเป็นระบบครั้งแรกในปีพ.ศ. 2517 โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนไทย ภายหลังเปลี่ยนชื่อมาเป็น การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม (Socio Economic Survey , SES) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก เมื่อรัฐบาลไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งในปี พ.ศ.2504 เพื่อที่จะให้ประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ ดังนั้นจึงมอบหมายให้

สำนักงานสถิติแห่งชาติ จัดทำการสำรวจรายได้ รายจ่ายของครัวเรือนไทยขึ้นมาในปีพ.ศ. 2505/2506 และมีการนำข้อมูลที่น่าออกเผยแพร่และใช้ประโยชน์ได้ โดยจะกระทำทุกๆ 2 ปี ต่อมาปีพ.ศ.2517 รัฐบาลในขณะนั้นได้ขอให้คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการศึกษา สภาวะความยากจน และการกระจายรายได้ของประเทศ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนนโยบายสวัสดิการสังคมส่วนรวมของประเทศต่อไป และได้มีการศึกษาการกระจายรายได้ของประเทศไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยนักวิจัยชาวไทยและชาวต่างประเทศจากองค์กรต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลกในช่วงทศวรรษ 1980 หรือองค์การแรงงานระหว่างประเทศ(ILO) หรือคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียแปซิฟิก (UN-ESCAP) และสถาบันวิจัยระบบเศรษฐกิจกำลังพัฒนาของประเทศญี่ปุ่น(IDE) สำหรับองค์กรของไทยที่ทำการศึกษาดังกล่าวการกระจายรายได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(TDRI) (เมธี ครองแก้ว, 2536)

ผลการศึกษาการกระจายรายได้ในประเทศไทย โดยสังเขปมีดังนี้ จากข้อมูลของเมธี ครองแก้ว ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในสภาวะความยากจน และการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี 2505/06 ถึงปี 2535 พบว่าจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม(SES) ปี พ.ศ. 2505/06 เทียบกับปี พ.ศ.2511/12 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิจะค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 0.456 เป็น 0.482 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระจายรายได้ของไทยเลวลง และข้อมูล SESปี พ.ศ.2514/16 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์จีนิเลวลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2511/12 คือค่าสัมประสิทธิ์จีนิเปลี่ยนจาก 0.482 เป็น 0.535 แสดงถึงการกระจายรายได้ที่เลวลง นอกจากนี้เมธี ครองแก้วยังแบ่งช่วงเวลาการศึกษาการกระจายรายได้ออกเป็นสองช่วง ช่วงแรกปี พ.ศ. 2505/06 จนถึงปีพ.ศ. 2514/16 และในส่วนช่วงที่สอง คือปี พ.ศ.2518/19 จนถึงปีพ.ศ.2535 โดยในช่วงแรกนั้น การวัดการกระจายรายได้จะวัดรายได้ที่เป็นตัวเงินเท่านั้น จากข้อมูลการกระจายรายได้ในช่วงที่สอง พบว่าระหว่างปี 2518/19 และปี 2523/24 ซึ่งให้เห็นการกระจายรายได้เลวลง และระหว่างปี 2523/24 และปี 2528/29 ก็เลวลงเช่นเดียวกัน (Suganya Hutaserani and Somchai Jitsuchon ,1988) แต่ระหว่างปี 2528/29 และปี 2531/32 เริ่มดีขึ้นบ้าง (สุกัญญา หุตเสรณี,2535) ในขณะเดียวกันกับส่วนแบ่งตาม กลุ่ม 5 กลุ่ม(เบญจคณะ) พบว่ากลุ่มคนที่รวยที่สุด ซึ่งเคยเพิ่มขึ้นมาตลอดได้ลดลงเช่นกัน คือจากร้อยละ 54.98 เป็นร้อยละ 54.40 สำหรับกลุ่มคนที่จนที่สุดยังคงลดลงอยู่ แต่ก็ไม่มากนัก คือจากร้อยละ 4.47 เป็นร้อยละ 4.53 อย่างไรก็ตามก็ควรจะเห็นว่าส่วนแบ่งของรายได้ทั้งหมดระหว่างคนทั้ง 5 กลุ่ม แตกต่างกันอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนที่รวยที่สุดและจนที่สุด แต่การกระจายรายได้ระหว่างปี 2531 กับปี 2533 ซึ่งให้เห็นว่าการกระจายรายได้ของไทยเริ่มเลวลง โดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิเพิ่มขึ้นจาก 0.489 เป็น 0.515

จากข้อมูลการกระจายรายได้ในปีพ.ศ. 2533 และปีพ.ศ.2535 ที่จัดทำโดย จิตปราณี วาศวิท และโสภณ ตติยานันทพงศ์ (ธีระพล รัตนลังการ และวิภา ผดุงชีวิต,2538) พบว่าการกระจายรายได้ของประเทศไทยมีแนวโน้มเลวลง โดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เพิ่มจาก 0.515 เป็น 0.536 และส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มคนรวยที่สุด เพิ่มจากร้อยละ 57.26 เป็น 59.43 ในขณะที่รายได้รวมของกลุ่มคนที่จนที่สุดก็ลดลง จากร้อยละ 4.23 เป็นร้อยละ 3.98

นอกจากนี้จากข้อมูลเรื่อง ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในช่วงสี่ทศวรรษของการพัฒนาประเทศ 2504 ที่จัดทำโดย ปราณี ทินกร โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนิ และส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นใหม่โดยใช้แนวคิดเรื่องรายได้² เพื่อใช้หาวิธีคำนวณและวิธีถ่วงน้ำหนักเพื่อให้ข้อมูลการกระจายรายได้จากหลายแหล่งข้อมูลมีความสอดคล้องกันให้ยาวนานที่สุด (ตารางที่ 2.3) จากข้อมูลพบว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2535 ถึง 2541 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ลดลง จาก 0.536 เป็น 0.509 สัดส่วนกลุ่มคนรวยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก ลดจากร้อยละ 59.1 เป็นร้อยละ 56.5 แต่ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2543 การกระจายรายได้เริ่มมีที่ท่าจะเหลื่อมล้ำมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะวิกฤตเศรษฐกิจเกิดผลกระทบต่อกลุ่มประชากรที่มีรายได้ระดับต่างๆ ไม่เท่าเทียมกัน และโดยเปรียบเทียบแล้วกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดได้รับผลกระทบน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงทำให้ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มากขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

² แนวคิดเรื่องรายได้ คือ รายได้ทั้งหมดทั้งที่เป็นรายได้ตัวเงิน(Money Income)และรายได้ที่เป็นสิ่งของ(Income in-kind)ส่วนน้ำหนัก(Weight)ที่ใช้ในการถ่วงข้อมูลเป็นน้ำหนักใช้เพื่อถ่วงข้อมูลให้ใกล้เคียงกับโครงสร้างจริงของประชากร

ตารางที่ 2.3 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ และค่าดัชนีจีพีของรายได้ ปีพ.ศ. 2505 – 2543

ปี	เปอร์เซ็นต์สะสมของครัวเรือน					ดัชนีจีพี
	กลุ่มจนที่สุด 20%	กลุ่มจนที่สุด 40%	กลุ่มจนที่สุด 60%	กลุ่มจนที่สุด 80%	กลุ่มรวยที่สุด 20%	
2505 /06	2.9	9.1	19.6	40.5	59.5	0.456
2524	5.45	14.5	27.9	48.5	51.5	0.442
2529	4.47	12.5	24.6	44.4	55.6	0.496
2531	4.53	12.7	25.2	45.9	54.1	0.489
2533	4.23	11.5	23.0	42.2	57.8	0.515
2535	3.98	10.9	22	41	59.1	0.536
2537	3.97	11.2	22.8	42.3	57.7	0.521
2539	4.16	11.7	23.5	43.3	56.7	0.516
2541	4.27	11.8	23.7	43.5	56.4	0.509
2543	3.89	10.9	22.1	41.5	58.5	0.525

ที่มา : เมธี ครองแก้ว (2536)

ปราณี ทินกร(2545)

หมายเหตุ : ตัวเลขในตารางคือ ร้อยละของรายได้สะสมของแต่ละกลุ่มประชากร

ข้อมูลปี 2505-2535 ได้จาก เมธี ครองแก้ว (2536)

ข้อมูลปี 2537-2543 ได้จากปราณี ทินกร(2545)

การศึกษาการกระจายรายได้ในประเทศไทยนั้น นอกจากจะศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำของรายได้ในภาพรวมระดับประเทศแล้ว ยังมีการศึกษาถึงความไม่ทัดเทียมกันในรายได้ด้วย ทั้งความไม่ทัดเทียมกันระหว่างกลุ่ม (Between Group Inequality) และภายในกลุ่ม (Within-Group Inequality) โดยใช้เครื่องมือวัดการกระจายรายได้รูปแบบต่าง ๆ ผลการศึกษาที่สำคัญมีดังนี้ จากข้อมูล SES ปี 2505/06 และปี 2511/12 ได้ใช้เครื่องมือวัดการกระจายรายได้รูปแบบต่าง ๆ ผลการศึกษาที่สำคัญมีดังนี้ จากข้อมูล SES ปี 2505/06 และปี 2511/12 ได้ทำการศึกษาคูที่มาจากความไม่ทัดเทียมกันในราย ทั้งความไม่ทัดเทียมกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม โดยใช้เครื่องมือ Variance

of Income Log มาแยกส่วน³ (Decompose) พบว่าความไม่ทัดเทียมกันระหว่างภาค และระหว่างอาชีพ เป็นที่มาสำคัญอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับของความไม่ทัดเทียมกันระหว่างกลุ่ม และความสำคัญได้เพิ่มขึ้น เมื่อนำปีพ.ศ.2514/15 มาพิจารณาด้วย โดยพบว่าการลดลงเล็กน้อยในความสำคัญของความไม่ทัดเทียมกันระหว่างภาคในฐานะ ซึ่งเป็นที่มาของความไม่ทัดเทียมกันในรายได้ (สุกัญญา หุตเสริม, 2535)

สำหรับข้อมูลปี 2518/19 และปี 2533/34 สมชัย จิตสุชน ได้ใช้เครื่องชี้วัดอีกชนิดหนึ่งของการกระจายรายได้ คือ Shorrocks' Index มาแยกหาที่มาความไม่ทัดเทียมในรายได้ พบว่าความแตกต่างกันระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจครัวเรือน (เช่น ระหว่างชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม ระหว่างอาชีพและระหว่างสาขา การผลิตตามลำดับ) เป็นที่มาสำคัญลำดับ 1 ของความไม่ทัดเทียมกันในรายได้ ที่มาที่สำคัญเป็นลำดับ 2 คือความแตกต่างระหว่างสถานที่ตั้งของครัวเรือน (เช่น ระหว่างชุมชน ระหว่างภาค และระหว่างเขตตามลำดับ) และความสำคัญดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลาข้างต้น และได้เพิ่มขึ้นอีกในปี 2528/29 โดยดูจากงานวิจัยของ Huataserani and Jitsuchon ในปี 1988 และงานวิจัยชิ้นดังกล่าวยังนำข้อมูล SES ปี 2528/29 มาหาตัวกำหนด (Determinants) รายได้ โดยวิธีการประมาณค่าสมการรายได้ของครัวเรือนภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร พบผลที่ได้คล้ายคลึงกับวิธีการแยกส่วน คือปัจจัยที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือน มีค่าสำคัญที่สุดในการกำหนดรายได้ครัวเรือน ปัจจัยรองลงมา คือปัจจัยด้านสถานที่ตั้ง และด้านลักษณะเฉพาะของครัวเรือน นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังได้นำข้อมูล SES ปี 2523/24 และ 2528/29 มาศึกษาความไม่ทัดเทียมกันในความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ด้านอื่นๆ ของครัวเรือน นอกเหนือจากรายได้ ได้แก่ ด้านทรัพย์สิน และด้านการศึกษา พบว่าจปฐ. ทั้ง 2 ด้าน มีการกระจายที่ดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์จินีลดลงจาก 0.45 และ 0.26 เป็น 0.44 และ 0.24 ตามลำดับ และดีกว่าเมื่อเทียบกับการกระจายด้านรายได้ ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 0.45 เป็น 0.5 ที่เป็นเช่นนี้เพราะ บริการพื้นฐานของรัฐในรูปแบบต่างๆ มีการกระจายที่ดีขึ้นจนเข้าถึงหมู่บ้านชนบทห่างไกลในจังหวัดที่ยากจนมากขึ้น

Chalongphop Sussangkarn ได้เสนองานวิจัยเรื่อง The Long-Term View on Growth and Income Distribution ในปี 2531 เพื่อจะดูแนวโน้มความเจริญเติบโตและการกระจายรายได้ของประเทศไทย โดยการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายรายได้ และระดับการพัฒนา

³ ศึกษาวิธีการกระจายรายได้แบบแยกส่วน (Decompose) เพิ่มเติมได้ที่ Pyatt, G. 1976. "On the interpretation and Disaggregation of Gini Coefficients". *The Economic Journal* 86, 3: 243 - 255.

เศรษฐกิจของประเทศไทย ว่ามีความสัมพันธ์กับแนวคิดของ Kuznets (เมธี ครองแก้ว, 2536) หรือไม่ โดยการใช้วิธีการหาค่าสมการถดถอย (Regression) ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จี้มีมีความสัมพันธ์กับรายได้ต่อหัว ในลักษณะระฆังคว่ำ ตามแนวคิดของ Kuznets และถ้อยนโยบายต่าง ๆ และโครงสร้าง อื่น ๆ ของเศรษฐกิจไทยยังไม่เปลี่ยนแปลง การกระจายรายได้ของคนไทยจะถึงจุดควกลับ เมื่อรายได้แท้จริงต่อคนอยู่ที่ประมาณ 140,000 บาทต่อปี โดยค่าสัมประสิทธิ์จี้จะอยู่ระดับสูงสุด 0.7 และถ้าหากกำหนดรายได้ที่แท้จริงของคนของประชากรไทย เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.7 ต่อปี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จะทำให้การกระจายรายได้ไทย จะเริ่มมีแนวโน้มดีขึ้นเมื่อสิ้นปีพ.ศ. 2554

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด คือภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาการกระจายรายได้ของประเทศไทย ตั้งแต่พ.ศ. 2505/06 จนถึง พ.ศ. 2543 แต่ยังมีงานชิ้นอื่น ๆ ที่สำคัญและสามารถนำผลที่ได้ไปพัฒนานโยบายต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ให้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Carmel U. Chiowick ได้ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือน ระหว่างภาคและเมืองกับชนบทในไทย โดยใช้ข้อมูล SES ปี 2514/16 ผลการศึกษาพบว่า ความยากจนในระดับประเทศลดลง แต่สภาพการกระจายรายได้ไม่ดีขึ้นในปี 2511/12 และปี 2514/16 โดยครัวเรือนเขตเมืองมีรายได้สูงกว่าเขตชนบท โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ แต่ระดับรายได้จะไม่ต่างกันมากในเขตเมืองของภาคต่าง ๆ สำหรับในเขตชนบท ผลการศึกษาพบว่าเขตชนบท ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความยากจนมากกว่าภาคอื่น ๆ โดยค่าสัมประสิทธิ์จี้ในเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีค่ามากกว่าภาคอื่น คือ 0.44 แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำกันมาส่วนการกระจายรายได้ในเขตเมือง ภาคเหนือมีการกระจายเหลื่อมล้ำมากที่สุด โดยค่าสัมประสิทธิ์จี้มีค่า 0.44

การศึกษาความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ที่กระจายระหว่างภูมิภาคของปราณี ทินกร (2545) ที่กล่าวมาข้างต้นก็มีความสอดคล้องกับความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างบุคคล กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2524 - 2543 ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ที่กระจายระหว่างภูมิภาคเพิ่มขึ้น โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนแบ่งรายได้ที่ลดลง จากปี 2524 - 2543 จากร้อยละ 21.3 (รายได้ตัวเงิน) เป็นร้อยละ 17.9 ในขณะที่ส่วนแบ่งรายได้ของกรุงเทพฯ และปริมณฑลในปี 2524 เทียบกับปี 2543 กลับเพิ่มจากร้อยละ 27.6 เป็นร้อยละ 31.7 และนอกจากนั้นภาคกลางก็มีส่วนแบ่งรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือสูญเสียส่วนแบ่งรายได้ไป (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 การกระจายของประชากรและรายได้ตามภูมิภาค

ก.การกระจายของประชากร	2524	2529	2539	2543
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	35.2	34.8	34	33.8
ภาคเหนือ	20.2	19.6	18.6	18
ภาคใต้	12.6	13	13.3	13.4
ภาคกลาง	18.8	18.7	22.4	22.6
กรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล	13.3	14	11.8	12.2
รวม	100	100	100	100
ข.การกระจายของรายได้ตัวเงิน	2524	2529	2539	2543
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21.3	19.3	19.5	17.9
ภาคเหนือ	17	16.2	13.4	12
ภาคใต้	12.1	13.1	11.4	11.7
ภาคกลาง	21.9	21.3	27.6	26.8
กรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล	27.6	30.2	28	31.7
รวม	100	100	100	100
ค.การกระจายของรายได้รวม	2524	2529	2539	2543
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	25.9	23.3	21.2	19.7
ภาคเหนือ	17.4	16.6	13.7	12.3
ภาคใต้	11.8	12.6	11.2	11.5
ภาคกลาง	20.8	20.6	26.8	26
กรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล	24.1	26.9	27.2	30.6
รวม	100	100	100	100

ที่มา : ปราณี ทินกร(2545)

หมายเหตุ : ก / รายได้ตัวเงิน คือ Money Income

ข / รายได้รวม คือ Total Current Income (=Money Income +Income In-kind)

อรรณพ ชีระสุขจินดา ได้ทำการศึกษาเรื่อง การกระจายรายได้ทางด้านการเกษตร และแนวทางแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2531/32 และคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ และสร้างเส้นโค้งลอเรนซ์ ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของเกษตรกรทั่วประเทศ มีค่า 0.5688 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระจายรายได้ของภาคเกษตรยังไม่เท่าเทียมกันเท่าที่ควร และเมื่อพิจารณาจำนวนครัวเรือนเกษตรกรตามชั้นของรายได้ระดับต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่าร้อยละ 43 ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งต่ำกว่าเส้นแห่งความยากจน และในจำนวนครัวเรือนยากจนนี้ เป็นครัวเรือนที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 53 ของครัวเรือนทั้งหมด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิทางการเกษตร จึงควรมุ่งการเพิ่มรายได้ และแก้ไขความยากจนของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอันดับแรก

กิติพงษ์ ฤทธิบุตร (2528) ได้ทำการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคเหนือ กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาได้ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการออกแบบสำรวจ และทำการสัมภาษณ์ครัวเรือน เกษตรกรชาวไทยพื้นเมือง จำนวน 200 ครัวเรือน ในเขตตำบลท่าผา และตำบลแม่เงา อำเภอแม่แจ่ม ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้การวัดค่าการกระจายรายได้ โดยใช้ค่า Gini Coefficient ร่วมกับการใช้ Lorenz Curve และ Income share of Percentile Group ในการศึกษาได้แบ่งประเภทของรายได้ออกเป็นรายได้ทั้งหมด รายได้จากการเกษตร รายได้นอกการเกษตร และรายได้สุทธิของครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้ส่วนใหญ่จากการเกษตร แต่รายได้ที่เป็นเงินสดของครัวเรือนส่วนใหญ่ เป็นรายได้จากนอกการเกษตร สำหรับการกระจายรายได้ของครัวเรือนพบว่า การกระจายของรายได้ทั้งหมด มีความเหลื่อมล้ำน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การกระจายของรายได้ประเภทอื่น โดยค่า Gini Coefficient เท่ากับ 0.338 ซึ่งหมายถึงการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันพอควร ส่วนรายได้ประเภทอื่น ๆ ของครัวเรือนนั้น พบว่าค่าการกระจายรายได้นอกการเกษตร รายได้จากการเกษตร และรายได้สุทธิ มีค่าเท่ากับ 0.823 , 0.625 และ 0.766 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการกระจายรายได้ นอกการเกษตรมีความเหลื่อมล้ำกันมากที่สุด สำหรับการกระจายรายได้ของครัวเรือน ในเขตตำบลท่าผานั้น มีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากกว่า ในเขตตำบลแม่เงา ในทุกประเภทรายได้ ดังนั้นจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนเกษตรกรในเขตอำเภอแม่แจ่ม มีการกระจายรายได้ที่มีความเหลื่อมล้ำกันมากในทุกประเภทของรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้นอกการเกษตรที่เป็นเงินสด รายได้เหล่านี้ได้แก่ การรับจ้าง ทั้งนอก และในภาคการเกษตร การค้าขายสินค้าเพื่ออุปโภค-บริโภค การค้าขายของป่า ดังนั้นการพัฒนา

ในเขตที่มีลักษณะดังกล่าว จึงควรเน้นเรื่องการเพิ่มรายได้นอกภาคเกษตรเป็นสำคัญ เพื่อที่จะทำให้การกระจายรายได้ของครัวเรือนมีความเสมอภาคกันมากขึ้น เพื่อลดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

2.3.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้มีผู้ศึกษาและวิจัยเป็นจำนวนมากในหลายๆ ประเด็นตามสาขาวิชาของผู้วิจัย แต่ในการศึกษาในเรื่อง ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ครัวเรือนครั้งนี้ จะศึกษาถึงการกระจายรายได้เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้านผานกกก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลกระทบในด้านต่างๆ ได้แก่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในหมู่บ้าน การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านผานกกกเป็นต้น และนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ของบ้านบวกเคย ซึ่งไม่มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว เพื่อดูความแตกต่างการกระจายรายได้ของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ คือ

- 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยทั่วไป
- 2) ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

1) สถานการณ์โดยทั่วไปของการท่องเที่ยว

จากการที่ประเทศไทยประกาศให้ปี พ.ศ. 2541 – 2542 เป็นปีรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดต่างๆ ที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว เช่น เชียงใหม่ สงขลา ภูเก็ต กรุงเทพฯ เป็นต้น และจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงการจัดโครงการนี้ แต่ในงานวิจัยของ ร.ต.อ.สุระภี แพร่สกุล ที่ทำการศึกษา ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อโครงการปีรณรงค์ท่องเที่ยวปี 2541 - 2542 ศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ มิได้เดินทางมาเนื่องจากการประกาศเป็นปีรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยปี 2541-2542 นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนมากเป็นกลุ่มที่เคยเดินทางมาประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่มาก่อนแล้ว โดยมีทัศนคติรวมต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

ชนบทรรมนิยมประเพณีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของประเทศไทย ในระดับความพึงพอใจอย่างมาก นอกจากงานนี้ในส่วนนี้นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวภายในประเทศพบว่าปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา โดยที่เพศหญิงจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าเพศชาย อายุของนักท่องเที่ยวยิ่งมากจะยิ่งมีค่าใช้จ่ายสูง นักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา และระดับปริญญาตรีจะมีค่าใช้จ่ายมากกว่าระดับอื่น นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพลูกจ้าง /พนักงาน อาชีพข้าราชการ /รัฐวิสาหกิจ อาชีพธุรกิจส่วนตัว จะมีค่าใช้จ่ายมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และเมื่อนักท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้น จะทำให้มีค่าใช้จ่ายมากขึ้นด้วยซึ่งผลการศึกษาสามารถที่จะนำไปกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวได้ ผลการศึกษานี้ได้จาก ปวีณา โทณแก้ว (2542) ที่ทำการศึกษถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุศึกษา ระหว่างค่าใช้จ่ายกับตัวแปรอิสระต่าง ๆ และทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 900 คน

2) ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการศึกษาของบ้านผานกกก อย่างมากคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งได้รับผลกระทบต่างๆ ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวนั้น ไม่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง โดยผลประโยชน์ตกแก่เจ้าของธุรกิจต่าง ๆ ไม่ได้ตกแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ถูกท่องเที่ยวเท่าที่ควร นอกจากนี้ จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนวิถีชีวิตและอาชีพเพื่อรายได้จากการท่องเที่ยว โดยบางชุมชนนั้นพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว จึงทำให้ต้องเอาใจนักท่องเที่ยวก่อผู้ประกอบการ และหน่วยงานของรัฐ จึงทำให้ชุมชนขาดอำนาจต่อรองด้านต่าง ๆ และความสามารถในการพึ่งตัวเองลดลง ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องยอมรับกฎเกณฑ์บางอย่าง เพื่อรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การถ่ายรูปในหมู่บ้าน การขายผืนให้นักท่องเที่ยว หรือการยินยอมขายบริการทางเพศ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) และในงานวิจัยของสุวิทย์ นามแสง (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบและปัญหาที่เกิดจากการทัวร์ป่า กับบริบทและเงื่อนไขทางสังคม เฉพาะกรณีเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน จากผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบและปัญหาอันเกิดจากทัวร์ป่าที่เกิดขึ้น คือ

2.1) ผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่ถูกท่องเที่ยว กล่าวคือ การท่องเที่ยวทัวร์ป่า สามารถให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อประชาชนในพื้นที่ที่ถูกท่องเที่ยว

เที่ยว และรายได้ของผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง แต่รายได้ที่เกิดขึ้นนี้กลับพบว่ามีการกระจุกตัวของรายได้ คือ ไม่มีการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านที่ยากจนเท่าที่ควร โดยผลประโยชน์จะตกแก่คนบางกลุ่มเท่านั้น เพราะเกิดจากปัญหาการเข้าถึงทรัพยากร ปัญหาการควบคุมทรัพยากร และปัญหาจากเจ้าของปัจจัยการผลิต จึงทำให้การกระจายผลประโยชน์ส่วนใหญ่ มิได้ตกอยู่กับประชากรที่ยากจนทั่วไป แต่จะเป็นผู้ประกอบการ และผู้นำชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์ในส่วนนี้ นอกจากนี้ผลกระทบทางเศรษฐกิจยังก่อให้เกิดการจัดผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่อไป

2.2) ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวสามารถจำแนกได้ดังนี้ การทำลายพืชพรรณทางการเกษตรจากช้างที่ใช้เป็นพาหนะนำเที่ยว ปัญหาการตัดไม้ตัดฟันทำแพ เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ปัญหาการทำลายความอุดมสมบูรณ์ และการพังทลายของดิน ผลกระทบต่อสัตว์ป่า แหล่งน้ำธรรมชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การขีดเขียนฝาผนังถ้ำ และปัญหาเรื่องการบุกเบิกกรูถ้ำที่หวงห้าม เพื่อหาเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ

2.3) ผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด เช่น ฝิ่น และกัญชาที่ชาวบ้านนำมาขายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้มัคคุเทศก์ ปัญหาโสเภณี ชาวเขาผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมสลายในวัฒนธรรม-ประเพณี ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือดูหมิ่นล่วงเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้าน ปัญหาการนำเอาวัฒนธรรมประเพณี การละเล่น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับเงินตรา ซึ่งทำให้เกิดความสูญเสียทางด้านคุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ อันอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนรุ่นต่อมา ปัญหาการสูญเสียเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีจากการเปลี่ยนอาชีพเพื่อมาบริการนักท่องเที่ยว ปัญหาการถูกรวบจำทางวัฒนธรรม จากการเพิ่มของรายได้ เช่น ลัทธินิยมรถจักรยาน ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการเสื่อมถอยของระบบอาวุโส และระบบเครือญาติ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่เน้นให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว เช่น กรณีศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงเดินป่า ของ พ.ต.ท.พิเชฐ พิมลศรี (2536) ศึกษากรณีของ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเดินป่าในอำเภอแม่แจ่มมีแนวโน้มขยายตัวทุกปี เนื่องจากได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบความสวยงามของธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และการผจญภัย ซึ่งผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเดินป่า คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น แต่มีผลเสียทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม การเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะขาดการควบคุม และกำหนดเส้นทางเดินป่ารวมทั้งกฎข้อบังคับ และระเบียบปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมา ผลกระทบในด้านลบจากการท่องเที่ยวเป็นปัญหาที่จะต้องเร่งแก้ไข โดยที่จะต้องคำนึงถึงผลได้ เปรียบเทียบกับ ผลเสียที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะให้การท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ จะต้อง ข้อเสนอแนะจากการท่องเที่ยว คือ ชุมชนจะต้องมีสิทธิ หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้ทรัพยากรพื้นที่ของตน นอกจากนี้ต้นทุนของทัวร์ป่าสูงมาก เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เพราะมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสูง ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มค่าบริการของนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และลดจำนวนนักท่องเที่ยวลง เพื่อมิให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากเกินไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) และนอกจากการบริหารและจัดการของคนในชุมชนแล้ว หน่วยงานและองค์กรอื่นๆ น่าจะเข้ามามีบทบาทที่ช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้น้อยลง เช่น กลุ่มธุรกิจนำเที่ยว เดินป่า ล่องแพ ในเส้นทางลำน้ำแม่แจ่ม ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีผู้ที่นิยมไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ทำให้ผู้ประกอบการบางบริษัทตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม และต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น จึงจัดสรรเงินรายได้ในอัตราร้อยละ 5 ของเงินรายได้คืนแก่ชุมชนในเส้นทางนำเที่ยว เพื่อจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนร่วมกันปลูกป่า และยังมีโครงการเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยจัดตั้งสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว (สายหยุด ศรีสุเทพ, 2543)

3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อสถานที่ท่องเที่ยว

การศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อสถานที่ท่องเที่ยว จะเน้นศึกษาไปที่การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการศึกษาการมีส่วนร่วม โดยจะศึกษากรณีเฉพาะในแต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน ทำให้ผลการศึกษาที่ออกมาแตกต่างกันตามความคิดเห็นของคนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ วิไล บุญบรรจง(2543) และของ อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541) ซึ่งผลการศึกษาที่ออกมาแตกต่างกันไป โดยที่การศึกษาของ วิไล บุญบรรจง (2543) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยองอยู่ในระดับต่ำ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการเกียรติยศ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการมีส่วนร่วมของประชาชน และของ อรวรรณ พันธุ์เนตร(2541) ได้ศึกษาการประเมินความต้องการมีส่วนร่วม และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง โดยที่ตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ ประโยชน์ที่ได้รับและทัศนคติ ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วม และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว และความแตกต่างของตัวแปรด้านระยะเวลาอาศัยในภูมิลำเนา อาชีพ และรายได้จากการจับปลาบึก จะไม่มีผลต่อความต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ การท่องเที่ยว โดยคนของชุมชน พบว่า อุปสรรคที่สำคัญในการบริหารและจัดการ คือ (1) การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน (2) เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว (3) ขาดงบประมาณ (4) ขาดบุคลากร (5) ขาดการประสานงาน และความร่วมมือระหว่างองค์กร (6) เกิดความขัดแย้งภายใน และภายนอกชุมชนซึ่งปัญหาดังกล่าวก็เกิดขึ้นในบ้าน ม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่เปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการสาธิตการทำเกษตร และการให้ความรู้ด้านการเกษตร รวมถึงการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว แต่จากการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวบ้านม่วงคำยังไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าใดนัก เนื่องจากความไม่พร้อมของทางศูนย์ที่จะเปิดบริการแก่นักท่องเที่ยว และเกิดอุปสรรคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนแก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ โดยสิ่งที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน คือ ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนในท้องถิ่น และองค์กรภายนอก เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร (เดชา ใต้สูงเนิน, 2543)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนที่จัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวกรณีศึกษาบ้านผานกกก ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกก เพื่อที่ศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ที่แต่ละครัวเรือนได้รับ โดยเปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ของบ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

1) การศึกษาการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านผานกกกคือ ปี 2544 กล่าวคือ หลังจากมีการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวเป็นเวลา 2 ปี ครัวเรือนต่างๆ จะมีการกระจายรายได้เป็นอย่างไร โดยเฉพาะรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยจะทำการสัมภาษณ์ครัวเรือนว่ามีรายได้เท่าไรในปี พ.ศ. 2544

2) ศึกษาการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตยในคือปี พ.ศ. 2544 ว่ามีโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้เป็นอย่างไร

3) นำผลการศึกษาการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านผานกกก ซึ่งมีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว เปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตยซึ่งไม่มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวว่ามีความแตกต่างด้านการกระจายรายได้อย่างไร

สงวนลิขสิทธิ์โดย Chiang Mai University

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่บ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมา การสาธารณูปโภค และลักษณะทั่วไปของประชากร ได้แก่ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ลักษณะทั่วไปของรายได้ประชากร อาชีพหลักและอาชีพเสริมของประชากรและ นอกจากนี้การวิเคราะห์ข้อมูลของบ้านผานกกกจะทำการวิเคราะห์ลักษณะการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้วย โดยการวิเคราะห์ลักษณะนี้จะใช้ตาราง และค่าสถิติอย่างง่าย เพื่ออธิบายคุณลักษณะทั่วไปของประชากร

3.2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

ในการศึกษาครั้งนี้ การวิเคราะห์เชิงปริมาณจะเป็นการวิเคราะห์การกระจายรายได้ทั่วไปโดยรวมของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในบ้านผานกกก โดยใช้ข้อมูลที่เก็บจากแบบสอบถาม ซึ่งจะใช้วิธีวิเคราะห์การกระจายรายได้วิธีต่าง ๆ คือการเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือน (Relative Income share) การสร้างเส้น Lorenz Curve การหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient)

1) การเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือน ตามชั้นของรายได้ (Relative income share) จากข้อมูลที่เก็บได้ จะนำรายได้รวมของครัวเรือนประเภทต่าง ๆ มาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย และแบ่งคนออกเป็น 5 กลุ่มจากทั้งหมดโดยเรียงลำดับตามชั้นรายได้(กลุ่มเบญจกณะ) โดยจะแบ่งเป็นกลุ่มละ 20% ของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งจะสามารถคำนวณสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนของแต่ละกลุ่มจะเป็นร้อยละเท่าไร เมื่อเทียบกับรายได้ทั้งหมด และนอกจากนี้เราสามารถนำค่าที่ได้นำไปสร้างเส้น Lorenz Curve ได้ แต่จะเปลี่ยนเป็นการคำนวณร้อยละของประชากรสะสม และร้อยละของรายได้สะสม

2) วิธีการสร้างเส้น Lorenz Curve และการหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ Gini Coefficient โดยในการศึกษาจะใช้แหล่งข้อมูลด้านรายได้ของครัวเรือน โดยจะมีการจำแนกชั้นของเงินได้ เพื่อหาความแตกต่างระหว่างครัวเรือนในชั้นเงินได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะจำแนกชั้นเงินได้ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งจะใช้กลุ่มเบญจกณะของรายได้รวมของครัวเรือนเป็นตัวแบ่งระดับของชั้นรายได้ โดยเรียงลำดับรายได้รวมของครัวเรือนจากน้อยไปหามาก และนำมาแบ่งช่วงรายได้เป็น 5 กลุ่ม ได้ช่วงของชั้นรายได้ดังนี้

ช่วงที่หนึ่ง ช่วงรายได้ของรายได้รวมของ คนกลุ่มที่ 1 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด(จนที่สุด)
 ช่วงที่สอง ช่วงรายได้ของรายได้รวมของ คนกลุ่มที่ 2 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
 ช่วงที่สาม ช่วงรายได้ของรายได้รวมของ คนกลุ่มที่ 3 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
 ช่วงที่สี่ ช่วงรายได้ของรายได้รวมของ คนกลุ่มที่ 4 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
 ช่วงที่ห้า ช่วงรายได้ของรายได้รวมของ คนกลุ่มที่ 5 จำนวน 20%ของครัวเรือนทั้งหมด(รวยที่สุด)

อย่างไรก็ตามการใช้สัมประสิทธิ์จีนิมาวัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ก็ยังมีจุดอ่อนบางประการ คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิเกิดจากการเปลี่ยนแปลงช่วงชั้น (interval) ของรายได้ที่แตกต่างกัน จะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิที่ได้แตกต่างกันด้วย ดังนั้นการกำหนดช่วงชั้นของรายได้จึงจำเป็นต้องทำอย่างเหมาะสม และการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์จีนิในแหล่งเดียวกันนั้น ควรจะใช้ช่วงชั้นของรายได้ชุดเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ผลการวิเคราะห์ที่ได้มีความถูกต้อง นอกจากนี้จุดอ่อนอีกประการ คือ ความไม่เด่นชัดในลักษณะการกระจายรายได้ เพราะ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิที่คำนวณได้แต่ละค่า นั้น เพียงแค่แสดงถึงระดับความมากน้อยของความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้เท่านั้น แต่ไม่สามารถบอกลักษณะของการกระจายว่ามีความเหลื่อมล้ำกันมากน้อยในช่วงใดของระดับรายได้ ดังนั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์โดยการใช้วิธีการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นของรายได้ และวิธีการสร้างเส้น Lorenz Curve ควบคู่กันไปด้วย

การทำการศึกษาครั้งนี้จะทำการวัดการกระจายรายได้ โดยจะไม่ศึกษาถึงองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ทั้งองค์ประกอบภายในกลุ่มและองค์ประกอบระหว่างกลุ่ม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนประชากรที่ทำการศึกษามีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงไม่สามารถแยกองค์ประกอบทางประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยได้อย่างเด่นชัด ทั้งทางด้านปัจจัยทำเลที่ตั้ง ปัจจัยทางด้านประชากร ปัจจัยด้านกิจกรรม เศรษฐกิจ ประกอบกับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในระดับหมู่บ้าน ซึ่งประชากรทั้งหมดของทั้งสองหมู่บ้านเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ดังนั้นลักษณะทั่วไปของประชากรจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในทุก ๆ ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นการกระจายรายได้ครัวเรือนของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตยนี้จะใช้วิธีการวัดการกระจายรายได้เบื้องต้นตาม วิธีที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยจะเว้นการหาความเหลื่อมล้ำของรายได้โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางประชากร โดยใช้ในการหาค่าดัชนีขอร์รี่หรือตามข้อจำกัดที่ได้กล่าวมาข้างต้น

3) การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของสองหมู่บ้าน การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ที่จะมีการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของทั้งสองหมู่บ้าน ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งจะเน้นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวกับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยว วิธีการเปรียบเทียบจะวัดจากการวัดการกระจายรายได้ที่ได้จากการ

สร้างเส้นโค้งลอเรนซ์ การหาค่าสัมประสิทธิ์จีเนและการเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ ของทั้งสองหมู่บ้านนำมาเปรียบเทียบกันว่าแต่ละหมู่บ้านมีความเหลื่อมล้ำทางด้านการกระจายรายได้เป็นอย่างไรและมีความแตกต่างกันในลักษณะใด

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้ทั้งข้อมูลในระดับทุติยภูมิ(Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิที่ทำการเก็บรวบรวม เพื่อที่จะทราบถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่ที่จะทำการศึกษาในทุก ๆ ด้านของบ้านผานกกกและบ้านบวคเตย ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน โครงสร้างทั่วไปของประชากร และในบ้านผานกกกจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เก็บรวบรวมมาจากการสำรวจที่หน่วยงานราชการจัดทำขึ้นมา คือ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่

2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายรายได้ของครัวเรือนในบ้านผานกกกและบ้านบวคเตยจะเก็บรวบรวมจากการสร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจเกี่ยวกับรายได้ของประชากรภายในหมู่บ้าน และในบ้านผานกกกจะเก็บข้อมูลในส่วนข้อมูลผลการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจะรวบรวมมาจากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านและคณะกรรมการที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

3.4 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ และมีภูมิลำเนาตั้งอยู่ในหมู่บ้านผานกกกและหมู่บ้านบวคเตย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2544 จนถึงระยะเสร็จสิ้นการสำรวจ โดยประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านผานกกกประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 59 ครัวเรือน 54 หลังคาเรือน เป็นเพศชาย 80 คน เพศหญิง 87 คน เด็กชาย 86 คน และเด็กหญิง 92 คน รวมทั้งสิ้น 345 คน และประชากรในบ้านบวคเตยประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 73 ครัวเรือน 49 หลังคาเรือน เป็นเพศชาย 98 คน เพศหญิง 97 คน เด็กชาย 99 คน เด็กหญิง 102 คนรวมทั้งสิ้น 396 คน

กลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ จำนวนครัวเรือนที่ทำการสุ่มจากครัวเรือนประชากรทั้งหมด เพื่อทำการศึกษาโดยอาศัยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นตัวแทน (Probability Sampling) (พินิตพรธ, 2541) แต่ในการศึกษานี้จะไม่ทำการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนน้อย จึงสามารถที่จะทำการศึกษาเก็บข้อมูลได้ครบหมดทุกหน่วยของประชากร หรือสามารถเรียกวิธีนี้ได้ว่าวิธีการสำมะโนประชากร

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

การศึกษานี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสอบถาม สัมภาษณ์ประชากรทั้งหมด โดยในแบบสอบถามจะประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (Opened-end question) และคำถามปลายปิด (Closed-end question) โดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ด้านลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร ได้แก่ อายุ อาชีพ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย และในครัวเรือนบ้านผานกกก จะเก็บข้อมูลด้าน การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจขายของที่ระลึก ธุรกิจการบันเทิง ธุรกิจที่พัก เป็นต้น
- 2) ข้อมูลทางด้านรายได้ โดยจะใช้ข้อมูลตัวเลขรายปีในปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) ของครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย

บทที่ 4

การท่องเที่ยวของบ้านผานกกก

4.1 ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก

นายวิโรจน์ กวินศักดิ์สกุล กรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก กล่าวว่า เดิมทีครัวเรือนบ้านผานกกก มีรายได้เสริมจากการทำงานเป็นลูกจ้างรายวันของศูนย์ควบคุมไฟฟ้า ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายได้เสริมจากการรับจ้างปลูกป่าและทำแนวกันไฟ เพื่อการอนุรักษ์ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย มีรายได้ประมาณ 100 บาทต่อวัน ในรอบปีหนึ่งๆจะมีการรับจ้างเฉลี่ยแล้ว 60 วันต่อปี จึงทำให้ครัวเรือนผานกกกมีรายได้เสริมเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ทางกรมป่าไม้ได้เลิกจ้างครัวเรือนผานกกก เนื่องจากโครงการประสบความสำเร็จตามนโยบายที่วางไว้แล้ว ดังนั้นครัวเรือนผานกกกจึงมีแนวคิดจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมขึ้นในหมู่บ้านผานกกก เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนทดแทนรายได้จากการรับจ้าง และในขณะนั้นบ้านผานกกกเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมบ้างแล้ว

การท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมของบ้านผานกกกในช่วงเริ่มแรกนั้นยังไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เนื่องจากสมาชิกที่เริ่มการก่อตั้งจำนวน 30 คนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการในโครงการ ประกอบกับบ้านผานกกกยังไม่มีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในหมู่บ้าน ดังนั้นกลุ่มสมาชิกจึงได้จัดทำแผนโครงการการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม เสนอต่อกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านการวางแผนการท่องเที่ยว และกรมประชาสัมพันธ์ได้เล็งเห็นถึงศักยภาพทางพื้นที่ของบ้านผานกกก มีความเหมาะสมที่อำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมอย่างมาก เนื่องจากหมู่บ้านผานกกกตั้งอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดเชียงใหม่ (เส้นทางแม่ริม - สะเมิง) มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เช่น ฟาร์มกล้วยไม้ ฟาร์มผีเสื้อ น้ำตกแม่สา ปางช้างแม่สา สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เป็นต้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2542 กรมประชาสัมพันธ์ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและธนาคารเพื่อความร่วมมือแห่งญี่ปุ่น (JBIC) สนับสนุนด้านเงินทุนเพื่อซื้อวัสดุและอุปกรณ์จำนวน 100,000 บาท ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมบ้านผานกกก ซึ่งภายในประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งที่จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น เครื่องแต่งกายประจำเผ่า เครื่องทอผ้า เครื่องมือล่าสัตว์ เครื่องมือทำการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ภายในศูนย์

วัฒนธรรมยังมี การปลูกพืชสมุนไพรที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงงานกิจกรรมที่จัดไว้ให้ในการแสดง การละเล่น ศิลปวัฒนธรรมต่างๆแก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น รำดาบ รำแคน ยิงหน้าไม้ เป็นต้น และบริเวณภายในหมู่บ้านผานกกกได้จัดให้มีการขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวด้วย

4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมของบ้านผานกกก

กิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านผานกกกสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ กิจกรรมการให้ความรู้ในวิถีชีวิตชาวเขาเผ่าม้ง และกิจกรรมด้านการนำเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก ในส่วนของกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวเขาเผ่าม้งจะมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยการนำเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมบ้านผานกกก ซึ่งจะประกอบด้วย 1) การชมพิพิธภัณฑ์ชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งจะเป็นที่รวบรวมอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวเขาเผ่าม้ง ได้แก่ บ้านตัวอย่างของชาวเขาเผ่าม้ง เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เครื่องมือเกษตรกรรม เครื่องทอผ้า เครื่องมือล่าสัตว์ เป็นต้น และภายในศูนย์วัฒนธรรมยังมีส่วนที่แสดงต้นไม้ และพืชพันธุ์ต่างๆ ที่ชาวเขาเผ่าม้งนำมาเป็นสมุนไพรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีการอธิบายชนิดของพืช สรรพคุณและวิธีการนำไปใช้แก่นักท่องเที่ยว และนอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถเที่ยวชมภายในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งได้ เช่น คุณลักษณะความเป็นอยู่ การแต่งกาย การประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ทางครัวเรือนบ้านผานกกก ยังจัดให้มีการแสดงต่างๆแก่นักท่องเที่ยว เช่น การรำดาบ การรำแคน การละเล่น การเล่นเครื่องดนตรีชาวเขา และการแสดงพิธีกรรมต่างๆของชาวเขา เป็นต้น 2) กิจกรรมด้านการนำเที่ยวชมและการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึก นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมบริเวณรอบๆหมู่บ้าน ซึ่งเต็มไปด้วย ธรรมชาติและทัศนียภาพที่สวยงาม และยังสามารถชมสถานที่สำคัญของบ้านผานกกก คือ อนุสาวรีย์ขี้กอก ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของชาวบ้านผานกกก และนักท่องเที่ยวสามารถชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชาวเขา เช่น ผ้าทอ ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ ที่รองจาน เครื่องประดับเครื่องดนตรี เป็นต้น

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการการท่องเที่ยว

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นาย วิโรจน์ กวินศักดิ์สกุล กรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกโครงการการท่องเที่ยว พบว่าในปี พ.ศ. 2539 ที่มีการริเริ่มโครงการการท่องเที่ยว มีสมาชิกที่เข้ามาเป็นแกนนำในการริเริ่มโครงการ 30 คน แต่ในช่วงแรกโครงการไม่ประสบความสำเร็จจึงทำให้สมาชิกบางส่วนได้ถอนตัวออกไป จนต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ที่กรมประชาสัมพันธ์ได้เข้ามาช่วย

เหลือ ให้คำปรึกษาในแนวทางการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวของหมู่บ้านผานกกก ในขณะนั้นมีผู้สนใจที่จะเข้ามาเป็นกรรมการบริหารจัดการจำนวน 8 คน โดยกรรมการทุกคนจะร่วมกันประชุมวางแผนและประสานงานกับกรมประชาสงเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางของโครงการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมของหมู่บ้านผานกกก

ผลจากการประชุมกำหนดแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มมีมติว่า ต้องการที่จะให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้แก่ทุกครัวเรือนในบ้านผานกกก โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายภายในหมู่บ้านของนักท่องเที่ยว โดยเน้นที่การขายสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดให้ทุกครัวเรือนมีแผงขายสินค้าของตน บริเวณหน้าบ้านของตนเอง และจัดให้มีแผงขายสินค้ากลางที่จะให้แต่ละครัวเรือนจัดตารางเวลาวันและเวลาที่แต่ละครัวเรือนนำสินค้าและของที่ระลึกมาขายให้นักท่องเที่ยว ดังนั้นทางคณะกรรมการการท่องเที่ยวได้จัดทำแผนเสนอต่อกรมประชาสงเคราะห์ และทางกรมประชาสงเคราะห์ได้สนับสนุนในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง ศูนย์วัฒนธรรมบ้านผานกกก แผงขายของ รวมถึงการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำ ท่อระบายน้ำ เป็นต้น รวมมูลค่าวัสดุอุปกรณ์เป็นเงิน 100,000 บาท

สมาชิกของกลุ่มสมาชิกโครงการท่องเที่ยวบ้านผานกกกจะประกอบด้วย 3 กลุ่มสมาชิกด้วยกัน

1) กรรมการบริหารและจัดการโครงการ จะประกอบด้วยกรรมการจำนวน 8 คน ที่ริเริ่มโครงการจะมีหน้าที่ดูแล วางแผนปรับปรุงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกทั้งหมด โดยหน้าที่หลักจะประกอบด้วย การดูแลและปรับปรุงศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดหาบุคคลทำหน้าที่แสดงและมัคคุเทศก์ การจัดการเวลาและสถานที่ขายของที่ระลึก รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในการประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

ผลประโยชน์ที่คณะกรรมการจะได้รับคือ เงินที่นักท่องเที่ยวบริจาคให้เป็นค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาของหมู่บ้าน โดยจะทำการแบ่งเงินที่ได้รับเป็น 11 ส่วน รายได้ 8 ส่วนจะแบ่งให้คณะกรรมการแต่ละคน รายได้ 1 ส่วนจะแบ่งเป็นค่าบำรุงสถานที่ รายได้ 1 ส่วนจะเป็นเงินกองกลางของหมู่บ้าน และส่วนสุดท้ายจะแบ่งให้นักแสดงและเจ้าหน้าที่ที่ช่วยดูแลสถานที่

2) สมาชิกของโครงการการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2544 สมาชิกในส่วนนี้จะมีจำนวน 30 คน โดยสมาชิกที่จะเข้าร่วมโครงการจะต้องเสียค่าธรรมเนียมจำนวน 10 บาทต่อคน เป็นสมาชิกตลอดชีพ โดยหน้าที่หลักของสมาชิกกลุ่มนี้จะต้องให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของโครงการ ได้แก่ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ในหมู่บ้านเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ผล

ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับคือ ได้สิทธิที่จะได้รับทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ได้แก่ มัคคุเทศก์ และนักแสดง ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ทางคณะกรรมการได้จัดตารางเวลาของสมาชิกแต่ละคนไว้ และรายได้ที่ได้จากการเป็นมัคคุเทศก์และนักแสดงจะตกเป็นของสมาชิกผู้นั้น โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งให้กลุ่มอื่นอีก โดยค่าจ้างที่ได้รับจากการเป็นมัคคุเทศก์เท่ากับ 150 บาทต่อวัน สามารถนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 6 คน และการแสดงการละเล่นต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวชมจะประกอบด้วย การแสดงชุดเล็กที่ใช้คนประมาณ 10 - 15 คน แสดงการรำดาบ รำแคน เดินรำ เป็นต้นจะมีรายได้ 1,000 บาทต่อ 1 ชุดการแสดง การแสดงชุดใหญ่จะใช้คน 30 คน จะแสดงคล้ายกับการแสดงชุดเล็ก แต่ใช้คนมากกว่าและระยะเวลาเพิ่มขึ้น มีรายได้จำนวน 2,000 บาทต่อ 1 ชุดการแสดง และคณะกรรมการบริหารการจัดการก็สามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ได้เช่นกัน

3) สมาชิกของกลุ่มขายสินค้าที่ระลึก ทุกครัวเรือนในบ้านผานกกกจะเป็นสมาชิกกลุ่มนี้ โดยทางคณะกรรมการจะจัดให้ทุกครัวเรือนสามารถขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว โดยทุกครัวเรือนสามารถขายของที่ระลึกได้บริเวณหน้าบ้านตนเอง และแผงขายสินค้าที่ทางหมู่บ้านจัดไว้ให้บริเวณลานในหมู่บ้าน โดยจะจัดตารางเวลาว่าวันและเวลาใด ครัวเรือนไหนจะมาขายของแก่นักท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมในการสมัคร และรายได้ที่ได้เป็นรายได้ของครัวเรือนนั้นๆ ซึ่งในปี พ.ศ. 2544 มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้จำนวน 34 ครัวเรือนจากครัวเรือนบ้านผานกกกทั้งหมด 59 ครัวเรือน

4.4 แนวทางการบริหารโครงการการท่องเที่ยว

1) กรมประชาสงเคราะห์ร่วมกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก ร่วมกันกำหนดแผนงานและวางแนวทางปฏิบัติในด้านการพัฒนาพื้นที่ในหมู่บ้าน โดยกรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้สนับสนุนทางด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการสร้างศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา

2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง และกรมประชาสงเคราะห์ให้การสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์ โครงการท่องเที่ยวบ้านผานกกก

3) กลุ่มสมาชิกโครงการท่องเที่ยว ทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการและจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สมาชิก โดยถือปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่มสมาชิกเป็นหลัก

4) สมาชิกและครัวเรือนทุกครัวเรือนของบ้านผานกกกให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามคำแนะนำของกรมประชาสงเคราะห์ และให้ความร่วมมือในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

4.5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อบ้านผานกกก

จากการสัมภาษณ์ คุณวิโรจน์ ในปีพ.ศ. 2544 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาที่บ้านผานกกกจำนวนประมาณ 5000 คนจากการสำรวจข้อมูลพบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบ 3 ด้านคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านผานกกกมีความสะอาดเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะทำให้ขยะมากขึ้น แต่ครัวเรือนบ้านผานกกกจะช่วยกันรักษาความสะอาดเพิ่มขึ้น และจากผลการวิจัยพบว่า การเข้ามาของนักท่องเที่ยวไม่ได้สร้างปัญหาให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะทางเสียง ปัญหาขยะ ปัญหาความสะอาดของน้ำ ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่า เนื่องจากชุมชนบ้านผานกกกร่วมมือกันในการรักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน โดยเฉพาะการดูแลรักษาป่าไม้บริเวณรอบๆหมู่บ้านผานกกก

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

หลังจากมีโครงการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนบ้านผานกกกมีการอนุรักษ์และรักษา รวมถึงการรื้อฟื้นวัฒนธรรมเก่าๆขึ้นมาเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว เช่น พิธีกรรมต่างๆ การละเล่นและเครื่องดนตรี เป็นต้น การรื้อฟื้นวัฒนธรรมบางอย่างขึ้นมานั้น แม้ว่าจะเป็นการรื้อฟื้นเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว มิได้นำไปปฏิบัติเป็นกิจวัตรเหมือนดังเช่นเดิม แต่ชุมชนบ้านผานกกกยังมีความพอใจเนื่องจาก ถ้าไม่มีโครงการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน จะทำให้วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างสูญหายไป

ผลเสียทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาและการแต่งกาย ชุมชนบ้านผานกกกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษา คือ มีการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษปนกับภาษาชาวเขาเผ่าม้ง รวมถึงการพูดภาษาเผ่าม้งด้วยสำเนียงภาษาไทยปนกับภาษาเผ่าม้ง นอกจากนี้การแต่งกายของชุมชนบ้านผานกกกจะแต่งกายคล้ายคนพื้นราบมากขึ้น โดยมีบางคนเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าม้ง โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ นักแสดง คนขายของที่ระลึก เป็นต้น แต่จะแต่งกายชุดประจำเผ่าม้งในขณะปฏิบัติงานเท่านั้น

3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

การทองเที่ยวที่เกิดขึ้นในบ้านผานกกก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างงานและการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนบ้านผานกกก โดยในปี พ.ศ. 2544 มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการทองเที่ยวทั้งหมด 34 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 57.6 ของครัวเรือนทั้งหมด และสามารถจำแนกประเภทรายได้จากการทองเที่ยวได้คือ ครัวเรือน 34 ครัวเรือนมีรายได้จากการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว ครัวเรือน 8 ครัวเรือนมีรายได้จากการบริจาคของนักท่องเที่ยวสำหรับค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา ครัวเรือน 5 ครัวเรือนมีรายได้จากการรับจ้างเป็นมัคคุเทศก์ และ 10 ครัวเรือนมีรายได้จากการแสดงศิลปะการละเล่นแก่นักทองเที่ยว โดยรายละเอียดของโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้ของกลุ่มผู้ประกอบการทองเที่ยวจะกล่าวถึงในบทต่อไป

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมด้านการทองเที่ยวของครัวเรือนบ้านผานกกก จากการสัมภาษณ์ นาย วิโรจน์ กวินสัจย์สกุล กรรมการบริหารจัดการการทองเที่ยวของบ้านผานกกก ได้กล่าวว่า แต่เดิมครัวเรือนบ้านผานกกกมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม เมื่อมีโครงการทองเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะรายได้จากการขายของที่ระลึก ซึ่งครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจะให้แม่บ้านหรือสตรีในครัวเรือนใช้เวลาว่างจากการทำเกษตรขายของที่ระลึก ผลจากการเข้าร่วมโครงการ ทำให้ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยที่รายได้จากการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักไม่ลดลง เนื่องจากใช้เวลาว่างทำงาน ซึ่งแต่เดิมครัวเรือนจะใช้เวลาว่างรับจ้างทำงานทั่วไป ซึ่งมีการว่าจ้างที่ไม่แน่นอนและค่าจ้างน้อย ดังนั้นครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการมีความพอใจที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ สำหรับครัวเรือนที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการ คุณวิโรจน์ ให้เหตุผลว่า บางครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากมีงานนอกภาคเกษตรอยู่แล้ว เช่น รับจ้างขนส่งผลผลิต รับจ้างส่งนักเรียนและคนงาน หรือเป็นพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ เพราะเห็นว่ารายได้ที่ได้จากการทองเที่ยวน้อยเกินไป เนื่องจากแต่ละครัวเรือนที่เข้ามาขายของที่ระลึกไม่เปิดเผยรายได้แก่ครัวเรือนอื่นๆ รวมถึงบางครัวเรือนยังมีปัญหาความขัดแย้งกับคณะกรรมการบริหารจัดการการทองเที่ยวของหมู่บ้านอีกด้วย ในด้านการจัดการเวลาและทำเลในบริเวณลานร้านค้าที่ทางหมู่บ้านจัดไว้ให้ องค์กรที่ คุณวิโรจน์ ได้กล่าวว่าคาดว่าเมื่อมีการประชาสัมพันธ์และชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ที่แต่ละครัวเรือนจะได้รับ จะทำให้มีครัวเรือนเข้าร่วมในการขายของที่ระลึกเพิ่มขึ้น

สำหรับรายได้จากการบริจาคค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว จะแบ่งกันในหมู่คณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงการที่จะเข้ามาทำงานเป็นมัคคุเทศก์หรือนักแสดง จะเลือกจากสมาชิกของครัวเรือนที่เป็นคณะกรรมการก่อนครัวเรือนอื่น เนื่องจากถือว่าคณะกรรมการทำงานด้านการท่องเที่ยวที่จัดตั้งดูแลศูนย์วัฒนธรรมรวมถึงต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวมาใช้จ่ายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะมาซื้อของที่ระลึกเพื่อให้ทุกๆครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่คณะกรรมการไม่ได้ส่วนแบ่งรายได้จากการขายของที่ระลึก จะได้เพียงแต่จากการบริจาคค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม ซึ่งถือว่าน้อยมาก ดังนั้นเมื่อมีการว่าจ้างให้เป็นมัคคุเทศก์หรือมีการแสดงแก่นักท่องเที่ยว ทางคณะกรรมการจะเป็นผู้ทำงานเองหรือเลือกจากสมาชิกครัวเรือนของคณะกรรมการเพื่อเป็นการสร้างรายได้และสร้างกำลังใจให้แก่คณะกรรมการในการทำงานด้านการท่องเที่ยวต่อไป

4.6 ความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว

ในปีพ.ศ.2544 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาที่บ้านผานกกกจำนวนประมาณ 5000 คน แต่ปัญหาของการเก็บข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกคือ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบ้านผานกกกไม่ได้มีความตั้งใจที่จะมาเที่ยวบ้านผานกกกโดยตรง เพียงแต่ต้องการแวะมาชมบ้านผานกกกก่อนที่จะไปเที่ยวสถานที่อื่นๆต่อไป ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาบ้านผานกกกจะใช้เวลาน้อยในการเยี่ยมชมบ้านผานกกก หรือในบางกรณีนักท่องเที่ยวที่นั่งรถเข้ามาถึงชุมชนบ้านผานกกกจะเพียงแค่นั่งดูสภาพแวดล้อมของชุมชนเท่านั้นโดยไม่ลงจากรถ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ หรือบางครั้งนักท่องเที่ยวจะสนใจเพียงบริการบางอย่างที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น นักท่องเที่ยวต้องการดูเพียงสินค้าที่ระลึก เมื่อไม่พอใจก็จะรีบออกจากหมู่บ้านทันที จากปัญหาต่างๆเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวได้ยากมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่มีเวลาตอบคำถามหรือสนใจที่จะตอบแบบสอบถาม

นอกจากนี้ปัญหาอีกประการในการเก็บข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวคือ กลุ่มสมาชิกของโครงการการท่องเที่ยวไม่มีความพร้อมในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากครัวเรือนบ้านผานกกกจะคิดว่าโครงการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเป็นเพียงโครงการที่จะสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเท่านั้น ดังนั้นในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ที่ชาวบ้านผานกกกทำงานเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลัก จะไม่มีมัคคุเทศก์นำชมหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว หรือถ้านักท่องเที่ยวต้องการชมการแสดงจะต้องแจ้งความประสงค์ล่วงหน้า จากปัญหาดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาแต่ละคนได้ข้อมูลและบริการที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นข้อมูลความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว ที่เก็บจากนักท่องเที่ยว จึงเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะเป็นแนวทาง

ในการกำหนดจำนวนค่าธรรมเนียมเข้าชมของนักท่องเที่ยวในอนาคต แต่ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาทำการทดสอบทางสถิติ เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือ หรือเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมได้ เนื่องจากปัญหาต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน เป็นชาวต่างชาติ 45 คน เป็นชาวไทย 5 คน นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจได้นี้ยินดีที่จะจ่ายเงินค่าธรรมเนียมเข้าชมสวนวัฒนธรรมสูงสุดที่ 80 บาท ต่ำสุด 5 บาท แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชม 20 บาท มีนักท่องเที่ยวที่ยินดีจ่ายจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด รองลงมาจ่ายในราคา 10 บาท 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด และนักท่องเที่ยวคนอื่นๆมีความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมแตกต่างกันไป (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เต็มใจจะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมสวนวัฒนธรรมของบ้านผานกกก

จำนวนเงินที่จ่าย	จำนวนนักท่องเที่ยว	ร้อยละ
5	1	2
10	10	20
20	28	56
30	5	10
40	3	6
50	2	4
80	1	2
รวม	50	100

ที่มา: จากการสำรวจ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักค่าธรรมเนียมที่นักท่องเที่ยวยินดีที่จะจ่ายได้เท่ากับ 22.32 ดังนั้นค่าเฉลี่ยของความยินดีที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 22 บาท

การสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 5 คน มีความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในระดับที่ต่ำ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมจำนวน 5 บาท 1 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยยินดีที่จะจ่ายค่า

ธรรมเนียมนำจำนวน 10 บาท 4 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อชมศูนย์วัฒนธรรมยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และเมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกโครงการท่องเที่ยวบ้านผานกอกพบว่า ในอนาคตทางหมู่บ้านผานกอกมีโครงการที่จะเก็บค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมจำนวน 20 บาทต่อคน ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของความยินดีที่จะจ่ายค่าเข้าชมของนักท่องเที่ยวที่ได้จากการสำรวจจำนวน 22 บาทต่อคน

4.7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1) การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร แม้ว่าทางกรมประชาสัมพันธ์จะร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง ช่วยกันประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวบ้านผานกอก แต่เป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ไม่เป็นที่รับรู้กันอย่างแพร่หลาย และประกอบกับทางกลุ่มสมาชิกโครงการการท่องเที่ยวยังไม่มีตัวแทนประสานงานในเรื่องการประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานระดับจังหวัด บริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

2) เนื่องจากบ้านผานกอกมีโทรศัพท์สาธารณะเพียง 1 เลขหมายและชาร์จรูบอย จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อเพื่อขอรับบริการด้านการท่องเที่ยวได้ เช่น ติดต่อมัคคุเทศก์ของบ้านผานกอกหรือติดต่อเพื่อขอชมการแสดง ประกอบกับทางบ้านผานกอกไม่ได้แจ้งหมายเลขให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

3) นักท่องเที่ยวชาวไทยไม่ได้ให้ความสนใจหมู่บ้านผานกอกมากนัก เพราะวิถีชีวิต วัฒนธรรม และบริการด้านการท่องเที่ยวของบ้านผานกอกไม่ได้แตกต่างจากหมู่บ้านชาวไทยภูเขาอื่น ๆ ที่มีบริการด้านการท่องเที่ยว

4) นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยวถูกจำกัดด้วยสถานที่ท่องเที่ยว และเวลาในการท่องเที่ยว เนื่องจากบริษัทนำเที่ยวได้จัดโปรแกรมไว้ล่วงหน้าแล้วจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีเวลาจำกัด และไม่มีโอกาสเลือกสถานที่ท่องเที่ยวได้ตามต้องการ

5) กรรมการของโครงการยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารและการจัดการ โครงการขาดการริเริ่มในโครงการใหม่ ๆ รวมถึงยังไม่จริงจังในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการ เช่น มัคคุเทศก์และนักแสดงไม่ได้บริการนักท่องเที่ยวเป็นประจำ

4.8 แนวโน้มการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกในอนาคต

1) ทางกลุ่มสมาชิกโครงการการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกมีโครงการที่จะจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2545 จากเดิมที่มีเพียงการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็น การท่องเที่ยวแบบพำนักในหมู่บ้าน (Home Stay) การพำนักเพื่อคู่วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน บ้านผานกกก ซึ่งทางหมู่บ้านมีความคิดที่จะจัดกิจกรรมได้แก่ การนำชมวิถีชีวิต เช่น การกิน การอยู่ การประกอบอาชีพ การทำไร่สวน ชมพืชพันธุ์ ชมสมุนไพรและสาธิตวิธีการใช้ ชมธรรมชาติและสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน มีการค้างแรมและการแสดงของชุมชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) กลุ่มสมาชิกได้มีแนวคิดที่จะเก็บค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา และจัดเก็บค่าบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม 20 บาทต่อคน ค่าที่พัก 150 บาทต่อคนต่อคืน อาหารมื้อละ 50 บาทต่อคน มัคคุเทศก์ 150 บาทต่อวัน สามารถนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ครั้งละ 6 คน

3) กลุ่มสมาชิกต้องการที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สามารถเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนบ้านผานกกก โดยการจัดให้มีมัคคุเทศก์และนักแสดง ทำงานเป็นประจำเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น พร้อมทั้งยื่นคำขอติดตั้งโทรศัพท์ภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เนื่องจากในปี พ.ศ. 2545 จะมีการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากหมู่บ้านชาวเขาบริเวณใกล้เคียงที่อยู่ในการดูแลของโครงการหลวง (บ้านผานกกกอยู่ในความดูแลของกรมประชาสัมพันธ์) มีแนวคิดที่จะจัดตั้งหมู่บ้านการท่องเที่ยวขึ้นมา ได้แก่ หมู่บ้านแม่สาใหม่ และหมู่บ้านหนองหอยเก่า เป็นต้น ดังนั้น ทางหมู่บ้านผานกกกจึงต้องเพิ่มศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเพื่อรองรับการแข่งขันที่จะเกิดขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by 339.2 8343 ๗ e.7
All rights reserved

เลขหมู่.....๘

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทที่ 5

รายได้และการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย

การศึกษาวเคราะห์การกระจายรายได้ของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย จะทำการศึกษาการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทของครัวเรือน และยังได้จำแนกวเคราะห์การกระจายรายได้ตามประเภทรายได้ โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์การกระจายรายได้ ได้แก่ การเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ (Relative Income Share) ค่าดัชนีจินี (Gini Coefficient) และเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะจำแนกชั้นเงินได้ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งจะใช้กลุ่มเบญจภาคีของรายได้รวมของครัวเรือนเป็นตัวแบ่งระดับของชั้นรายได้ โดยเรียงลำดับรายได้รวมของครัวเรือนจากน้อยไปหามากและนำมาแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้ช่วงของชั้นรายได้ดังนี้

ช่วงที่หนึ่ง ช่วงรายได้ของรายได้รวมของคนกลุ่มที่ 1 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด(เงินที่สูงสุด)
ช่วงที่สอง ช่วงรายได้ของรายได้รวมของคนกลุ่มที่ 2 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
ช่วงที่สาม ช่วงรายได้ของรายได้รวมของคนกลุ่มที่ 3 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
ช่วงที่สี่ ช่วงรายได้ของรายได้รวมของคนกลุ่มที่ 4 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด
ช่วงที่ห้า ช่วงรายได้ของรายได้รวมของคนกลุ่มที่ 5 จำนวน 20% ของครัวเรือนทั้งหมด(รายที่ต่ำสุด)

ผลการศึกษาที่ได้จะนำข้อมูลที่ได้จากการกระจายรายได้จากรายได้ประเภทต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกันว่ารายได้แต่ละประเภทของหมู่บ้านมีการกระจายรายได้เป็นอย่างไร นอกจากนี้จะได้ทำการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย เพื่อศึกษาว่าหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวจะมีรายได้และการกระจายรายได้ที่แตกต่างจากหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยวอย่างไร โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ

5.1 รายได้และการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวบ้านผานกกกของครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาว่ารายได้ด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกระจายไปในกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวอย่างไร

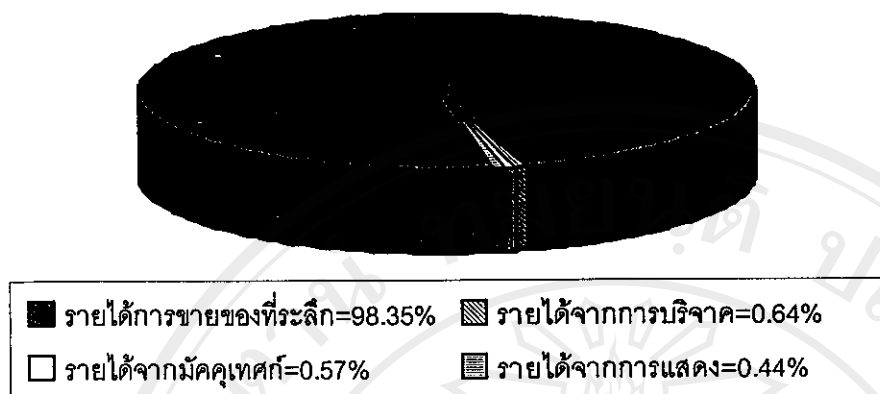
5.2 รายได้และการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย เพื่อศึกษาว่าการที่ในแต่ละหมู่บ้านมีครัวเรือนจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่มีรายได้นอกภาคเกษตร ดังนั้นรายได้ที่แต่ละครัวเรือนได้รับ จะส่งผลกระทบต่อรายได้และการกระจายรายได้ของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านอย่างไร

5.3 การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย เพื่อศึกษาว่าหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวมีการกระจายรายได้ที่แตกต่างจากหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยวอย่างไร

5.1 รายได้และการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวบ้านผานกกกของครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว

5.1.1 รายได้จากการท่องเที่ยวของครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว

เมื่อมีรายได้จากการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้านผานกกก จะส่งผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและยังส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งทางด้านรายได้ อาชีพ และความร่วมมือของชุมชนในบ้านผานกกก ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ พบว่า ตามตารางที่ 5.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ท่องเที่ยวแก่บ้านผานกกก โดยครัวเรือน 34 ครัวเรือนมีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวรวมกันเท่ากับ 789,000 บาท คิดเป็นรายได้ท่องเที่ยวเฉลี่ยในกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเท่ากับ 23,206 บาท รายได้ท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้อีก คือ 1) รายได้จากการขายของที่ระลึก มีครัวเรือน 34 ครัวเรือนมีรายได้ในส่วนนี้ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 775,984 บาทต่อปี เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเท่ากับ 22,823 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 98.35 จากรายได้รวมจากการท่องเที่ยว 2) รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา มีครัวเรือน 8 ครัวเรือน ที่มีรายได้และรายได้ส่วนหนึ่งแบ่งเข้ากองทุนหมู่บ้าน รายได้จากการบริจาคสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้าน 6900 บาทต่อปี เฉลี่ยเท่ากับ 627 บาทต่อครัวเรือนที่ประกอบอาชีพต่อปี คิดเป็นร้อยละ 0.64 ของรายได้รวมจากการท่องเที่ยว 3) รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ มี 5 ครัวเรือน ที่มีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ ซึ่งสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 4500 บาทต่อปี เฉลี่ยเท่ากับ 900 บาทต่อครัวเรือนที่ประกอบอาชีพต่อปี คิดเป็นร้อยละ 0.57 ของรายได้รวมจากการท่องเที่ยว 4) รายได้จากการแสดง มีครัวเรือน 10 ครัวเรือน มีรายได้ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 3,500 บาทต่อปี เฉลี่ยเท่ากับ 350 บาทต่อปีต่อครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 0.44 ของรายได้รวมจากการท่องเที่ยว (รูปที่ 5.1)

รูปภาพที่ 5.1 แสดงสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภทครัวเรือนบ้านผานกกก

5.1.2 การกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพบ้านผานกกก

การกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพบ้านผานกกก สามารถจำแนกประเภทรายได้จากการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

1) รายได้รวมจากการท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวบ้านผานกกกมีจำนวนทั้งสิ้น 34 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือน โดยรายได้รวมจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน 34 ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวจะมีรายได้รวมทั้งหมดเท่ากับ 789,000 บาท และเมื่อนำรายได้รวมจากการท่องเที่ยวทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ยจะมีรายได้เฉลี่ยภายในกลุ่มผู้ประกอบการเท่ากับ 23,206 บาท รายได้สูงสุดเท่ากับ 60,000 บาท รายได้ต่ำสุดเท่ากับ 1,000 บาท (ตารางที่ 5.1) และเมื่อทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ โดยใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้การท่องเที่ยวตามชั้นรายได้ พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 20 (จนที่สุด)ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด 34 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันเท่ากับร้อยละ 3.23 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 (รวยที่สุด)ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว 34 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันเท่ากับร้อยละ 39.42 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด ค่าดัชนีจีนิรายได้รวมจากการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.378 (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.1 ตารางแสดงรายได้จากการท่องเที่ยวบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544

แหล่งรายได้ จากการท่องเที่ยว	จำนวน ครัวเรือนที่ ประกอบ อาชีพ	รายได้รวม ของทุก ครัวเรือน (บาท)	รายได้ ต่ำสุด (บาท)	รายได้ สูงสุด (บาท)	รายได้เฉลี่ยใน กลุ่มที่ประกอบ อาชีพ(บาท)
รายได้รวมจาก การท่องเที่ยว	34	789,000	1000	60,000	23,206
รายได้จากการ ขายของที่ระลึก	34	775,984	1000	58,123	22,823
รายได้จากการบริจาค (ค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม)	8	5,016	627	627	627
รายได้จากการเป็น มัคคุเทศก์	5	4,500	900	900	900
รายได้จากการแสดง	10	3,500	350	350	350

ที่มา : จากการสำรวจ

2) รายได้จากการขายของที่ระลึก

ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวมีทั้งสิ้น 34 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือนและมีรายได้รวมจากการขายของที่ระลึกเท่ากับ 775,984 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพจากการขายของที่ระลึกเท่ากับ 22,823 บาท รายได้สูงสุดเท่ากับ 58,123 บาท รายได้ต่ำสุดเท่ากับ 1,000 บาท และจากการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้จากการขายของที่ระลึกตามชั้นรายได้ พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกจำนวนร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกทั้งหมด 34 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันเท่ากับร้อยละ 3.16 รายได้จากการขายของที่ระลึกทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกทั้งหมด 34 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันเท่ากับร้อยละ 39.31 ของรายได้จากการขายของที่ระลึกทั้งหมด ค่าดัชนีจินีรายได้จากการขายของที่ระลึกของกลุ่มผู้มีรายได้จากการขายของที่ระลึกที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.379

3) รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2544 ครั้วเรือนที่มีรายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมีทั้งสิ้น 8 ครั้วเรือน จากครั้วเรือนทั้งหมด 34 ครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพการท่องเที่ยว โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการบริจาคของนักท่องเที่ยว เท่ากับ 627 บาท กล่าวคือรายได้ในส่วนนี้ ในปี พ.ศ. 2544 มีรายได้รวมทั้งหมด 6,900 บาท นำมาแบ่งให้แก่กลุ่มกรรมการด้านการท่องเที่ยว 8 คน และเข้าเป็นกองทุนหมู่บ้านอีก 3 กองทุน ดังนั้น กรรมการด้านการท่องเที่ยวที่ดูแลศูนย์วัฒนธรรม 8 คน จะได้ส่วนแบ่งรายได้เท่ากับ 627 บาทต่อคน จึงทำให้ค่าดัชนีจึนี้รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของกลุ่มผู้มีรายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม เท่ากับ 0 และสัดส่วนของส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากร 5 กลุ่มที่มีรายได้จากการบริจาค จะมีส่วนแบ่งรายได้ของแต่ละกลุ่มเท่ากันคือ ร้อยละ 20 ของรายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมทั้งหมด

4) รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์

ในปี พ.ศ. 2544 ครั้วเรือนบ้านผานกกกจำนวน 5 ครั้วเรือนมีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ จากครั้วเรือนทั้งหมด 34 ครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพท่องเที่ยว และมีรายได้รวมจากการเป็นมัคคุเทศก์เท่ากับ 4,500 บาท และเช่นเดียวกับรายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมที่มีการเฉลี่ยให้แก่คนทำงานอย่างเท่าเทียม โดยในปี พ.ศ. 2544 รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ทั้งหมดเท่ากับ 4,500 บาท จึงทำให้ทั้ง 5 ครั้วเรือนมีรายได้ในส่วนนี้เท่ากับ 900 บาทต่อครั้วเรือน ดังนั้นค่าดัชนีจึนี้รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ของกลุ่มผู้มีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ เท่ากับ 0 และสัดส่วนของส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากร 5 กลุ่มที่มีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ จะมีส่วนแบ่งรายได้ของแต่ละกลุ่มเท่ากันคือ ร้อยละ 20 ของรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ทั้งหมด

5) รายได้จากการแสดงศิลปะและการละเล่นแก่นักท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2544 ครั้วเรือนบ้านผานกกกจำนวน 10 ครั้วเรือนมีรายได้จากการแสดง โดยจากครั้วเรือนทั้งหมด 34 ครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพท่องเที่ยว รายได้ทั้งหมดในส่วนนี้ในปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 3,500 บาท นักแสดงแต่ละคนได้ส่วนแบ่งเท่ากันคนละ 350 บาท ดังนั้นค่าดัชนีจึนี้รายได้จากการแสดงของกลุ่มผู้มีรายได้จากการแสดง เท่ากับ 0 และสัดส่วนของส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากร 5 กลุ่มที่มีรายได้จากการแสดง จะมีส่วนแบ่งรายได้ของแต่ละกลุ่มเท่ากันคือ ร้อยละ 20 ของรายได้จากการแสดง เช่นเดียวกับรายได้จากการท่องเที่ยวประเภทอื่นที่มีการแบ่งเงินให้สมาชิกที่ทำงานเท่า ๆ กัน

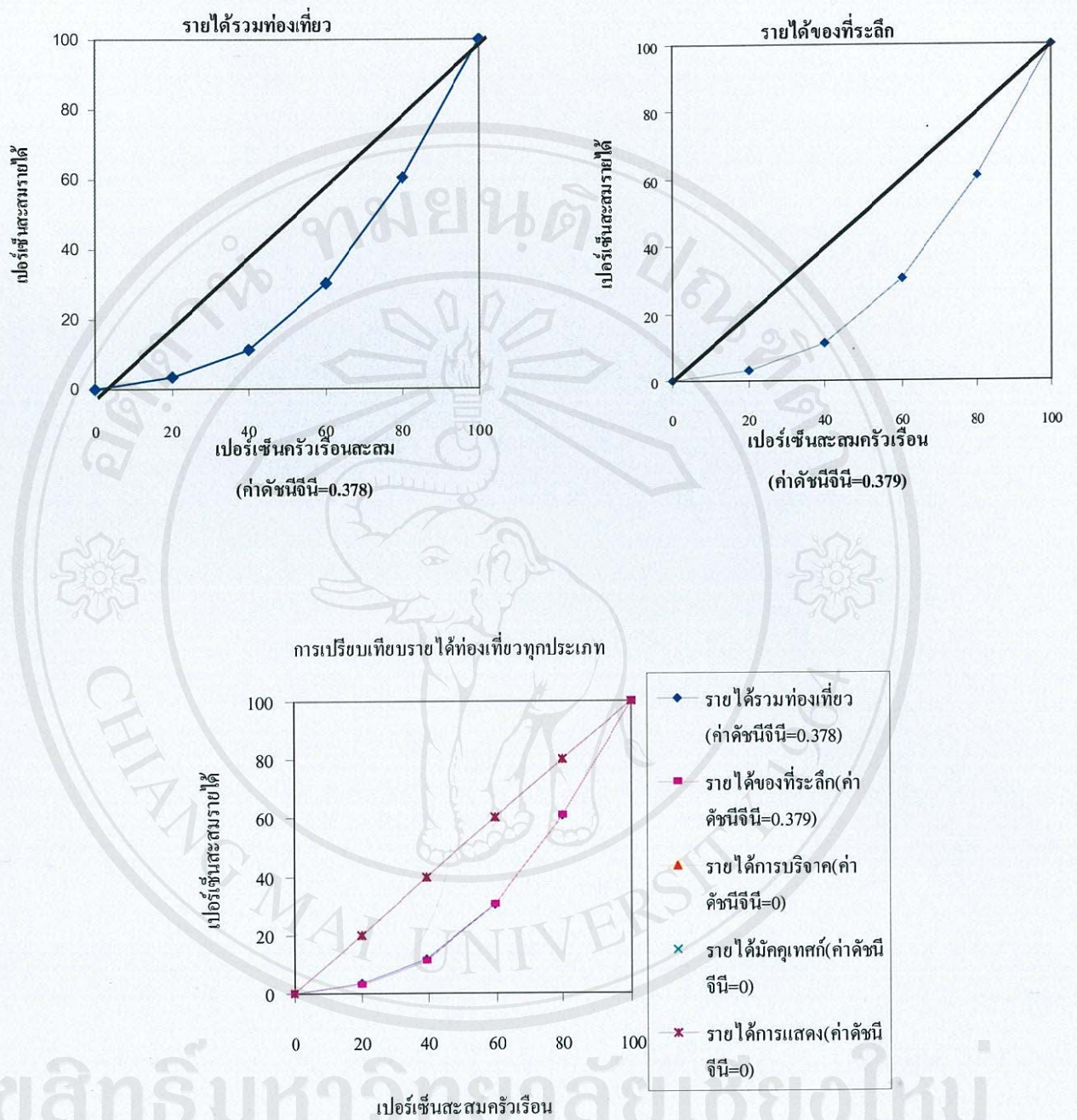
6) การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้จากการท่องเที่ยว

จากข้อมูลการกระจายรายได้ของรายได้จากการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ พบว่าการกระจายรายได้ภายในกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว มีความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบจากค่าของสัดส่วนของส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มประชากร 5 กลุ่ม (ตารางที่ 5.2) และค่าดัชนีจีพี โดยเฉพาะค่าดัชนีจีพีที่ได้จากการสร้างเส้นโค้งลอเรนซ์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ โดยที่ค่าดัชนีจีพีที่มีค่าน้อยกว่า จะมีความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ที่น้อยกว่า (รูปที่ 5.2) ดังนั้น จากข้อมูลจะเห็นว่า รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ และรายได้จากการแสดง มีค่าดัชนีจีพีเท่ากับ 0 หรือไม่มีความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ เนื่องจากรายได้ทั้ง 3 ส่วนนี้ จะมีการแบ่งให้แก่คนที่ทำงานเท่าๆกัน แต่ในส่วนของรายได้จากการขายของที่ระลึกจะมีค่าดัชนีจีพีเท่ากับ 0.379 คือมีความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ เนื่องจากรายได้ที่เกิดขึ้นนี้จะตกเป็นของครัวเรือนนั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งให้แก่ครัวเรือนอื่นเพราะว่าการขายของที่ระลึกแต่ละครัวเรือนจะเป็นผู้จัดหาสินค้าหรือวัตถุดิบที่มาผลิตสินค้าตามความต้องการของแต่ละครัวเรือน โดยใช้งบประมาณส่วนตัวของแต่ละครัวเรือนหรือ บางกรณีอาจมีการรวมกลุ่มกันซื้อสินค้าและวัตถุดิบครั้งละมาก ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง โดยครัวเรือนจะจ่ายค่าสินค้าตามที่ตนสั่งไปดังนั้นรายได้ที่ได้จากการขายของที่ระลึกจึงตกเป็นของครัวเรือนนั้น ๆ แต่เมื่อรวมรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภทพบว่ามีการกระจายรายได้ที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่ารายได้จากการขายของที่ระลึกคือมีค่าดัชนีจีพีเท่ากับ 0.378 เนื่องจากกลุ่มครัวเรือนที่มีอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยวนี้จะมีการรวมกลุ่มวางแผนนโยบาย จัดทำแผนในการดำเนินโครงการ และมีการแบ่งผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน เช่น รายได้ที่ได้จากการแสดงและเงินบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมจะนำมาแบ่งกันตามหุ้นที่แต่ละครัวเรือนถืออยู่ หรือรายได้จากการขายของที่ระลึก การแสดง และการเป็นมัคคุเทศก์ จะมีการจัดตารางเวลาและจัดลำดับในการทำงานจึงทำให้ทุกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมีโอกาสในการทำงานเท่าเทียมกัน จึงทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวของกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพได้รับมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้น้อย

ตารางที่ 5.2 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้การท่องเที่ยวประเภทต่างๆของประชากร 5 กลุ่มเรียงตามลำดับรายได้ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพท่องเที่ยวบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544

ประเภทรายได้จากการท่องเที่ยว	กลุ่มประชากรตามระดับรายได้					จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ	ค่าดัชนีจึนี้
	กลุ่มที่1 (20%)	กลุ่มที่2 (20%)	กลุ่มที่3 (20%)	กลุ่มที่4 (20%)	กลุ่มที่5 (20%)		
รายได้ท่องเที่ยวรวม	3.23%	8.17%	18.88%	30.30%	39.42%	34	0.378
รายได้การขายของที่ระลึก	3.16%	8.06%	19.03%	30.44%	39.31%	34	0.379
รายได้จากการบริจาค(ค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม)	20%	20%	20%	20%	20%	8	0
รายได้การเป็นมัคคุเทศก์	20%	20%	20%	20%	20%	5	0
รายได้จากการแสดง	20%	20%	20%	20%	20%	10	0

ที่มา : จากการสำรวจ

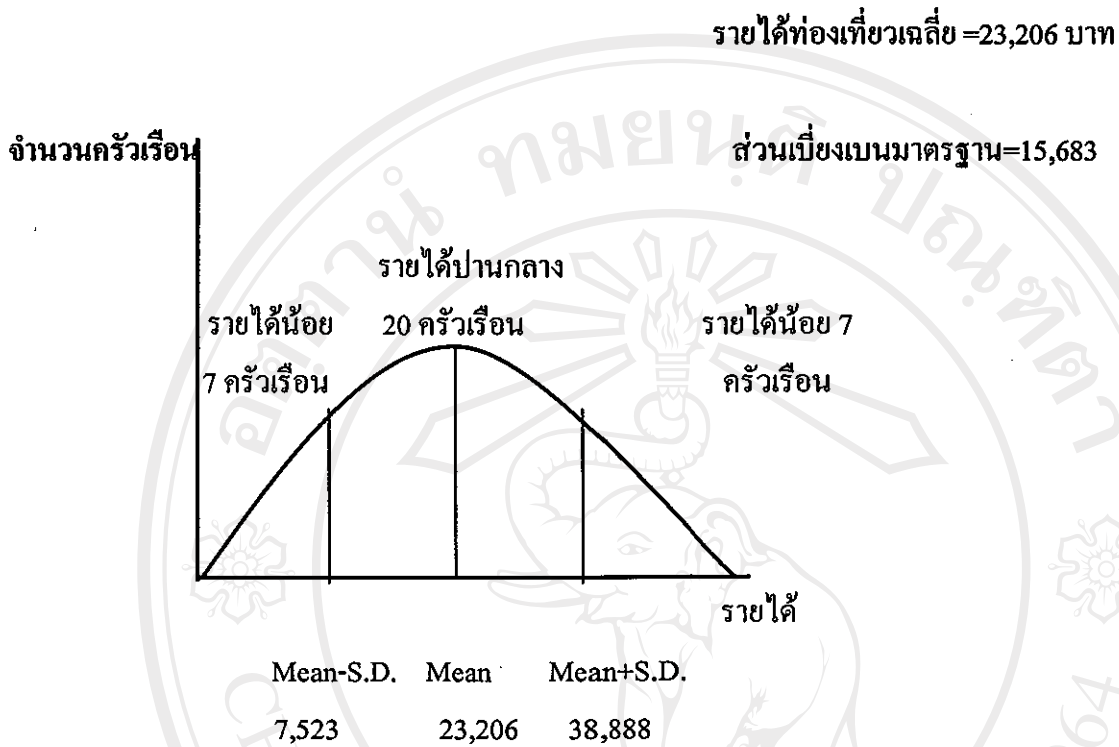

รูปภาพที่ 5.2 เส้นโค้ง Lorenz แสดงรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกก เฉพาะที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว

5.1.3 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มระดับรายได้

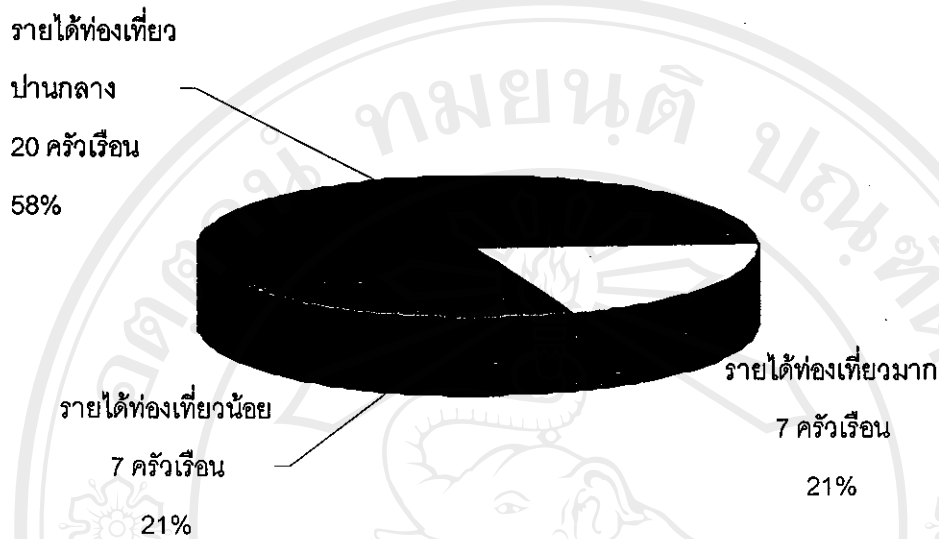
จากหัวข้อที่ 1, 2 ได้แสดงให้เห็นถึงรายได้และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวของครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก โดยแสดงในรูปตารางเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิและเส้นโค้งลอเรนซ์ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงรายได้จากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นจะกระจายไปเป็นจำนวนเท่าใดในแต่ละกลุ่มประชากรผู้ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว แต่ในการศึกษาในหัวข้อนี้คือการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละระดับกลุ่มรายได้ จะศึกษาว่าถ้าแบ่งระดับรายได้เป็น 3 ระดับ โดยใช้ ค่าเฉลี่ยของรายได้และค่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นตัวกำหนดระดับรายได้ แต่ละครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวจะมีรายได้อยู่ในระดับใด กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนใดมีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่างรายได้เฉลี่ยลบด้วยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกับรายได้บวกด้วยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจะถือว่าครัวเรือนนั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง (กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวปานกลาง) ถ้าครัวเรือนใดมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่ารายได้เฉลี่ยลบด้วยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจะถือว่าครัวเรือนนั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับต่ำ (กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวต่ำ) และในทำนองเดียวกันถ้าครัวเรือนใดมีรายได้เฉลี่ยที่มากกว่า รายได้บวกด้วยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จะถือว่าครัวเรือนนั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับสูง(กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวสูง) (รูปที่ 5.3) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะช่วยให้เราทราบว่าจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ด้านการท่องเที่ยวในแต่ละระดับมีจำนวนกี่ครัวเรือนและแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวในบ้านผานกกกทำให้ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายรายได้ที่ดีหรือไม่

จากการเก็บข้อมูลพบว่า บ้านผานกกกมีครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว 34 ครัวเรือน รายได้รวมเฉลี่ยในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพจากการท่องเที่ยวเท่ากับ 23,206 บาทส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15,683 บาท ดังนั้นกลุ่มรายได้ท่องเที่ยวจะมีรายได้ที่น้อยกว่า 7,523 บาท ซึ่งจะมีครัวเรือนที่มีรายได้ในช่วงนี้ 7 ครัวเรือน กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวปานกลางจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 7,523 – 38,888 บาท ซึ่งจะมีครัวเรือนที่มีรายได้ในช่วงนี้อยู่ 20 ครัวเรือน และกลุ่มรายได้ท่องเที่ยวสูงจะมีรายได้มากกว่า 38,888 บาท ซึ่งจะมีครัวเรือนที่มีรายได้ช่วงนี้อยู่ 7 ครัวเรือน (รูปที่ 5.4) ดังนั้นจะเห็นว่า การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในบ้านผานกกกจะมีการกระจายรายได้ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างจะเป็นการกระจายรายได้แบบโค้งปกติ คือครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวส่วนมากมีรายได้ในระดับปานกลางของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด

รูปที่ 5.3 แสดงระดับรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อจำแนกกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวตามฐานะจากรายได้ที่ได้รับ

กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

■ กลุ่มรายได้เทียวน้อย รายได้น้อยกว่า 7,522 บาท	■ กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวปานกลาง รายได้ 7,522-38,888 บาท
□ กลุ่มรายได้ท่องเที่ยวมาก รายได้มากกว่า 38,888 บาท	

รูปที่ 5.4 แสดงสัดส่วนของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ

5.1.4 รายได้สุทธิจากการท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมา การท่องเที่ยวในบ้านผานกกกสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ครัวเรือนบ้านผานกกกเป็นจำนวนมาก คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 14.35 ของรายได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามรายได้จากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นยังมีได้คำนวณต้นทุนดำเนินการของรายได้ประเภทต่าง ๆ เพื่อที่จะหารายได้จากการท่องเที่ยวสุทธิ ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่า การที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เมื่อใช้จ่ายหรือซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในบ้านผานกกก จะก่อให้เกิดรายได้จำนวนเท่าใด และเมื่อหักค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนสินค้าและบริการ ซึ่งส่วนที่เหลือนี้จะเป็นรายได้สุทธิ และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละเท่าไรเมื่อเทียบกับรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด นอกจากนี้ในการคำนวณต้นทุนการดำเนินการของกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถหรือศักยภาพของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่างๆของชุมชน ทั้งทางด้านวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ความสามารถของบุคคลในการผลิตสินค้าและบริการ รวมถึงภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนที่นำมาใช้ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ได้สามารถทำให้ทราบว่า ชุมชนมี

การพึ่งพาทรัพยากรหรือปัจจัยทุนต่างๆภายนอกชุมชนมากนักน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำให้ การท่องเที่ยวของบ้านผานกกกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การจัดตั้งโครงการการท่องเที่ยวในบ้านผานกกกได้รับการสนับสนุนจากกรมประชา สงเคราะห์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อความร่วมมือแห่งญี่ปุ่น สนับสนุนด้านเงิน ลงทุน จำนวน 100,000 บาท เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ครัวเรือนบ้านผานกกกที่เป็น สมาชิกโครงการการท่องเที่ยวร่วมกันออกแบบและก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา ร้านขายของที่ ระลึก และปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและภูมิทัศน์ของบ้านผานกกก โดยครัวเรือนจะร่วมกัน สร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาขึ้นมา และบริจาคเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันแก่ศูนย์วัฒนธรรม และยังร่วมกันสร้างเครื่องมือเครื่องใช้บางชิ้นที่ชำรุดหรือสูญหายไป แล้ว ขึ้นมาใหม่ เช่น เครื่องทอผ้า เครื่องมือล่าสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ แต่ละครัวเรือนจะร่วมกันปลูกพืช สมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคของชุมชนบริเวณรอบศูนย์วัฒนธรรมและลานการแสดงศิลปวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์จำนวนหนึ่ง ครัวเรือน บ้านผานกกก นำมาสร้างร้านค้าขายของที่ระลึกซึ่งจะเป็นแผงไม้มุงด้วยหญ้าคาหรือสังกะสีตามงบประมาณที่มี และได้สร้างห้องน้ำไว้สำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงยังปรับปรุงภูมิทัศน์และทัศนียภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า จากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจำนวน 100,000 บาทนี้ จะ นำไปลงทุนในส่วนที่เป็นต้นทุนคงที่ ได้แก่ อาคาร สถานที่ และร้านค้า ดังนั้นการดำเนินงานในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆของครัวเรือนบ้านผานกกกที่ก่อให้เกิดรายได้ประเภทต่างๆ โดยมากแล้ว ต้นทุนที่เกิดขึ้นจะเป็นต้นทุนแปรผันซึ่งบางกิจกรรมอาจจะไม่มีหรือมีน้อย ซึ่งต้นทุนเหล่านี้มีผล ต่อรายได้สุทธิ ที่แต่ละครัวเรือนได้รับเมื่อหักค่าใช้จ่ายต่างๆที่เป็นต้นทุนออกไป และในการศึกษา ครั้งนี้จะศึกษาหาต้นทุนที่เป็นตัวเงินเท่านั้นซึ่งจะไม่รวมต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงินหรือต้นทุนค่าเสีย โอกาสแต่อย่างใด เพื่อง่ายแก่การคำนวณรายได้สุทธิและเพื่อให้ทราบรายได้ที่เป็นรูปธรรมของครัว เรือนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1) ต้นทุนสินค้าในการขายของที่ระลึก

จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างบ้านผานกกกที่มีรายได้จากการขายของที่ระลึกพบว่า สินค้าที่ระลึกที่นำมาขายซื้อมาจากร้านค้าในเมือง ร้อยละ 60 ผลิตเองร้อยละ 30 และนำมาจาก หมู่บ้านข้างเคียงที่รับจ้างทำอีกร้อยละ 10 และสัดส่วนของต้นทุนต่อรายได้จากการขายของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 70 ของรายได้ที่ได้ ซึ่งสามารถจำแนกได้ คือ

ค่าสินค้าที่ระลึกบางประเภทที่ซื้อมาสำเร็จรูปและนำมาขาย จะมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนประมาณร้อยละ 50 ของต้นทุนทั้งหมด สินค้าเหล่านี้ได้แก่ ไม้แกะสลัก ที่ทำมาจากไม้ในรูปแบบต่างๆ เช่น กล่องใส่ของ หน้ากากรูปสัตว์ต่างๆ เครื่องใช้เครื่องประดับที่ทำมาจากเงินและอัญมณี เช่น กำไลเงิน ขันเงิน แหวน เข็มขัด สร้อย เป็นต้น งานปั้นและหล่อในแบบต่างๆ เช่น พระพุทธรูป รูปสัตว์ เป็นต้น และของที่ระลึกหรือวัตถุอุปกรณ์อื่นๆ เช่น กล้องดูปลา ของเล่นไม้ เป็นต้น

- ค่าวัตถุดิบที่นำมาทำของที่ระลึก จะมีค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนประมาณร้อยละ 25 ของต้นทุนทั้งหมด วัตถุดิบซึ่งนำมาประดิษฐ์ของที่ระลึกต่อได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าที่เป็นสินค้าสำเร็จรูปที่จะนำมาปักกลดลายเฉพาะของเขา เช่น เสื้อผ้า ปลอกหมอน ผ้าห่ม กระเป๋า หรือในบางกรณีอาจจะซื้อผ้าผืนและนำมาเย็บเองเป็นกระเป๋า ปลอกหมอน ซึ่งแล้วแต่จำนวนแรงงานที่มีของแต่ละครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีวัสดุอุปกรณ์อื่นๆที่นำมาใช้ ได้แก่ ด้ายสี ลูกปัก เข็มหักที่นำมาปักเป็นกำไลหรือด้ายที่นำมาร้อยเป็นลูกปัก หรือเม็ดเงิน หรือหินสี หรือสร้อย และขั้วรวมถึงวัสดุประเภทไม้ สี แลคเกอร์ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ สินค้า เช่น ธนู หน้าไม้ ไม้เกาหลัง เครื่องจักสานต่าง ๆ เป็นต้น

- ค่าจ้างผลิตสินค้า จะมีค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนประมาณร้อยละ 10 ของต้นทุนทั้งหมด การประดิษฐ์สินค้าของที่ระลึกหรือการนำวัตถุดิบมาเพิ่มมูลค่าของสินค้า เช่น การปักกลดลายลงบนผ้าแบบต่างๆ โดยมากจะใช้แรงงานที่มีของแต่ละครัวเรือน เนื่องจากแต่ละครัวเรือนจะใช้เวลาว่างจากการทำเกษตรกรรมทำงาน แต่ในบางกรณีในช่วงที่เป็นฤดูกาลท่องเที่ยวสินค้าบางชนิดจะผลิตไม่ทันจึงจำเป็นต้องว่าจ้างครัวเรือนอื่นหรือจ้างจากหมู่บ้านข้างเคียงผลิตสินค้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า จำนวนสินค้าที่มีการว่าจ้างจะมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 10 ของสินค้าของที่ระลึกที่นำมาขายทั้งหมด ดังนั้น ถ้าครัวเรือนใดไม่มีการว่าจ้างในส่วนนี้ก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น

- ค่าน้ำมันและค่าขนส่ง จะมีค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนประมาณร้อยละ 15 ของต้นทุนทั้งหมด เนื่องจากบ้านผานกกกตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งซื้อสินค้าสำเร็จรูปและวัตถุดิบ ประมาณ 50 กิโลเมตร จึงทำให้ต้นทุนค่าขนส่ง ค่าน้ำมัน มีมากขึ้นด้วย ดังนั้นแต่ละครัวเรือนจะใช้วิธีการรวมกลุ่มกันซื้อสินค้าและวัตถุดิบ โดยจะฝากให้ครัวเรือนที่ไปซื้อของในเมืองหรือจะฝากซื้อในกรณีที่มีครัวเรือนใดเข้าไปขายผลผลิต หรือเข้าไปซื้อผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเกษตรกรรม จึงทำให้ต้นทุนค่าน้ำมันและขนส่งไม่มาก เมื่อเทียบกับต้นทุนอื่น ๆ

2) ต้นทุนของรายได้จากการบริการของนักท่องเที่ยว

ต้นทุนของรายได้ที่ได้จากการบริการของนักท่องเที่ยวเป็นค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม ชาวเขาจะมีไม่มาก เนื่องจากศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ออก

ทุนช่วยเหลือในค่าวัสดุและอุปกรณ์ให้แต่ละครัวเรือนช่วยกันสร้างขึ้นมา ดังนั้น ต้นทุนในการดำเนินการในการก่อสร้างสถานที่ จะเป็นต้นทุนคงที่ตอนเริ่มดำเนินการเท่านั้น จึงทำให้รายได้จากการบริจาคของนักท่องเที่ยวที่ได้รับเป็นรายได้ที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

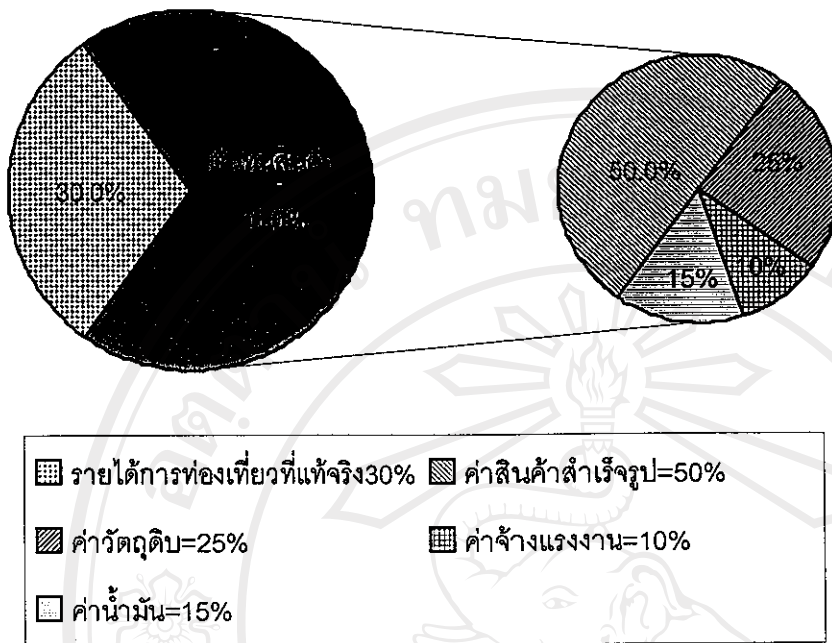
3) ต้นทุนของรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ที่มานำเที่ยวและให้รายละเอียดต่างๆภายในบ้านผานกกก ส่วนมากจะเป็นสมาชิกของครัวเรือนที่เป็นคณะกรรมการบริหารจัดการโครงการการท่องเที่ยว โดยที่มัคคุเทศก์ที่มาทำงานจะใช้เวลาว่างจากอาชีพเกษตรกรรมมาช่วยเหลือทำงานเป็นมัคคุเทศก์ ดังนั้นจึงทำให้รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ไม่มีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จะมีเพียงแต่การใช้กำลังแรงงานและสติปัญญาของมัคคุเทศก์เท่านั้น

4) ต้นทุนของรายได้จากการแสดง

กลุ่มบุคคลที่มาแสดงการละเล่นและศิลปวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว จะเลือกจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโครงการการท่องเที่ยวก่อนเป็นอันดับแรก ในการแสดงแต่ละครั้งผู้แสดงจะต้องแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าม้ง ซึ่งแต่ละคนมีชุดพวกนี้อยู่แล้ว และอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงก็ได้การสนับสนุนด้านเงินทุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยซื้อวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำมาประดิษฐ์อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงหรืออุปกรณ์บางอย่างก็สามารถหาได้จากธรรมชาติทั่วไป เช่น หน้ไม้ ลูกข่าง เครื่องดนตรี เป็นต้น ดังนั้น ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการแสดงจึงไม่มี แต่กลุ่มนักแสดงจะเสียเวลาในการฝึกซ้อมเท่านั้น

จากข้อมูลที่ได้พบว่า รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะมีต้นทุนที่เห็นได้ชัดเจน คือ ต้นทุนจากการขายสินค้าที่ระลึก ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 70 ของรายได้จากการขายของที่ระลึก ดังนั้น จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2544 รายได้จากการขายของที่ระลึกเท่ากับ 775,984 บาท คิดเป็นต้นทุนร้อยละ 70 ของรายได้ ซึ่งเท่ากับ 543,188 บาท เพราะฉะนั้น รายได้จากการขายของที่ระลึกสุทธิ เท่ากับ 232,796 บาท และเมื่อรวมต้นทุนของรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภท เพื่อหารายได้รวมจากการท่องเที่ยวสุทธิ ที่แต่ละครัวเรือนของบ้านผานกกกได้รับจะคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 70 ของรายได้รวมจากการท่องเที่ยวทั้งหมด ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2544 รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดเท่ากับ 789,000 บาท เมื่อหักต้นทุนแล้วจะมีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวสุทธิ จะเท่ากับ 236,700 บาท หรืออาจกล่าวได้ว่าทุกๆ 100 บาท ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายในบ้านผานกกก จะเหลือเป็นรายได้สุทธิ ตกเป็นของแต่ละครัวเรือนเท่ากับ 30 บาท (รูปที่ 5.5)

รูปที่ 5.5 รูปภาพแสดงสัดส่วนรายได้ท่องเที่ยวสุทธิต่อต้นทุนสินค้า

5.2 รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย

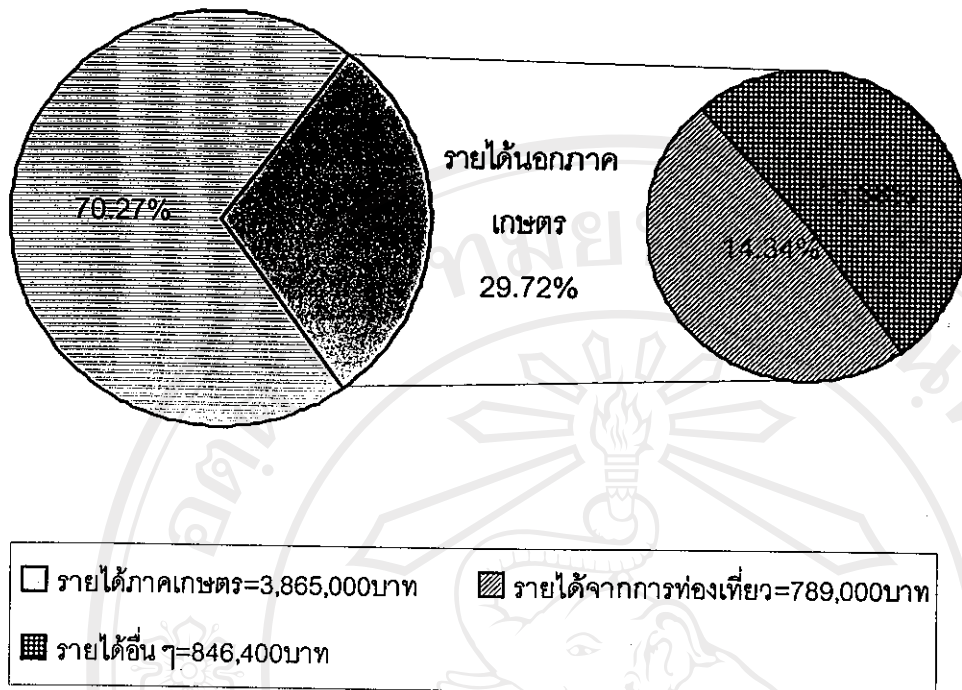
5.2.1 รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากข้อมูลที่จัดเก็บ โดยศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ รายได้รวมเฉลี่ยของครัวเรือนบ้านผานกกกในปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 15,180 บาทต่อปี แต่จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่า รายได้รวมเฉลี่ยของทุกครัวเรือนบ้านผานกกกในปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 93,227 บาทต่อปี ซึ่งจะเห็นว่ารายได้รวมเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2544 แตกต่างจากปี พ.ศ. 2543 อย่างมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วน

แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกมาจากแหล่งรายได้ 2 แหล่งคือ รายได้จากภาคการเกษตรและรายได้นอกภาคการเกษตร โดยที่รายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นรายได้หลักที่สำคัญสำหรับครัวเรือนเนื่องจาก ครัวเรือนบ้านผานกกกประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยพืชที่นิยมปลูกได้แก่ ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่ว และพืชสวนครัวที่นิยมปลูกได้แก่ กะหล่ำปลี พริก รวมถึงการปลูกดอกไม้เมืองหนาวอีกด้วย แต่ในส่วนของ การเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงเพื่อการบริโภคเท่านั้น โดยข้อมูลที่ได้จากศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนบ้านผานกกกมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคคือ ไก่ 624 ตัว หมู 20 ตัว เป็ด 109 ตัว

รายได้นอกภาคการเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของครัวเรือนบ้านผานกอก เพราะเป็นแหล่งรายได้ที่เป็นเงินสดที่นำมาใช้จ่ายในครัวเรือนในระหว่างรอการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ที่มาของรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกอกคือ การรับจ้างรายวันในภาคการเกษตร การรับจ้างเป็นลูกจ้างรายวันในศูนย์ควบคุมไฟฟ้า ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ รับจ้างขนส่งผลผลิตไปขาย รับจ้างขับรถรับส่งนักเรียนและคนงาน เป็นต้น นอกจากนี้ทางหมู่บ้านผานกอกได้รับการส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว จึงทำให้ครัวเรือนบ้านผานกอกบางส่วนมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ รายได้จากการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว รายได้จากการบริจาคของนักท่องเที่ยวในการเข้าชมการแสดงและศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา รายได้จากการแสดง และรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ เป็นต้น

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายได้รวมทั้งหมดในทุกประเภทรายได้จากครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือน ของบ้านผานกอก ในปี พ.ศ. 2544 มีรายได้รวมทั้งสิ้นเท่ากับ 5,500,400 บาทต่อปี เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 93,227 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทของรายได้ ได้ดังนี้ คือ (1) รายได้ภาคการเกษตร มี ครัวเรือน 59 ครัวเรือน มีรายได้จากภาคการเกษตร ซึ่งสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้าน เท่ากับ 3,865,000 บาทต่อปี รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน เท่ากับ 65,508 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 70.27 ของรายได้รวมทั้งหมด (2) รายได้นอกภาคการเกษตร มีครัวเรือนที่มีรายได้ในส่วนนี้ จำนวน 51 ครัวเรือนจากครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้านเท่ากับ 1,635,400 บาทต่อปี เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน เท่ากับ 27,719 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.73 ของรายได้รวมทั้งหมด และในส่วนของรายได้นอกภาคเกษตรยังสามารถจำแนกได้เป็น รายได้จากการท่องเที่ยวและรายได้อื่นๆ กล่าวคือ รายได้จากการท่องเที่ยว มีครัวเรือน 34 ครัวเรือนจากครัวเรือนทั้งหมดที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว โดยสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 789,000 บาทต่อปี เฉลี่ยต่อทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเท่ากับ 13,373 บาทต่อปีต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.34 ของรายได้รวมทั้งหมด และรายได้อื่นๆ มีครัวเรือน 31 ครัวเรือนจากครัวเรือนทั้งหมดที่มีรายได้อื่นๆ ซึ่งสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 846,400 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 15.38 ของรายได้รวมทั้งหมด เฉลี่ยต่อทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเท่ากับ 14,346 บาทต่อปีต่อครัวเรือน และจากข้อมูลดังกล่าว สามารถแสดงสัดส่วนของรายได้ที่ได้จากรายได้ประเภทต่างๆ ภายในบ้านผานกอก ดังรูปภาพที่ 5.6

รูปที่ 5.6 แสดงสัดส่วนรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกก

1) รายได้รวมของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านผานกกกจำนวนทั้งหมด 59 ครัวเรือนมีรายได้รวมกันเท่ากับ 5,500,400 บาท มีรายได้รวมเฉลี่ยของทั้งหมดบ้านเท่ากับ 93,227 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมต่อครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี และรายได้รวมต่ำสุดต่อครัวเรือนเท่ากับ 8,000 บาทต่อปี ดังนั้นจะเห็นว่าค่าพิสัยของรายได้รวมจะเท่ากับ 192,000 บาทต่อปี (ตาราง 5.3) และเมื่อทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของรายได้รวมครัวเรือนบ้านผานกกก โดยใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม (ตารางที่ 5.4) พบว่ากลุ่มครัวเรือนกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุด ร้อยละ 20 มีส่วนแบ่งรายได้เท่ากับร้อยละ 4.05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุด ร้อยละ 20 จากจำนวนครัวเรือน 59 ครัวเรือนของบ้านผานกกก มีรายได้รวมรวมกันเพียงร้อยละ 4.05 ของรายได้รวมของครัวเรือนทั้งหมด และเมื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนกลุ่มที่ 5 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือนมีรายได้รวมรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 41.0 ของรายได้รวมทั้งหมด และเมื่อพิจารณาถึงค่าดัชนีจินีที่ได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ (รูปที่ 5.7) พบว่า ค่าดัชนีจินีเท่ากับ 0.383

2) รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า ครัวเรือนทุกครัวเรือนในบ้านผานกกกจำนวน 59 ครัวเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำการปลูกพืชทั้งระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วเขียว พืชผักสวนครัวต่างๆ เช่น กะหล่ำปลี ข่า รวมถึงดอกไม้เมืองหนาว เป็นต้น ข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่า รายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกก สามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 3,865,000 บาท มีรายได้เฉลี่ยของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเท่ากับ 65,508 บาทต่อปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 70.27 ของรายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือนบ้านผานกกก และรายได้ภาคเกษตรของครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 141,000 บาทต่อปี รายได้ภาคเกษตรของครัวเรือนต่ำสุดเท่ากับ 2,000 บาทต่อปี ค่าพิสัยของรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 139,000 บาทต่อปี และจากการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกก โดยใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวมพบว่า จากครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด 59 ครัวเรือน จาก 59 ครัวเรือน กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ภาคเกษตรน้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน มีรายได้ภาคการเกษตรรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.12 และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ภาคเกษตรมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือน มีรายได้ภาคเกษตรรวมกันเท่ากับร้อยละ 38.18 ของรายได้ภาคเกษตรทั้งหมด และค่าดัชนีจีนิที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.347 และสามารถแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ภาคการเกษตรของบ้านผานกกกได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ ในรูปที่ 5.7

ตารางที่ 5.3 ตารางแสดงรายได้ของครัวเรือนบ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544

ประเภท รายได้	จำนวน ครัวเรือน ที่ ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ ของครัว เรือนที่ ประกอบ อาชีพ	รายได้รวม(บาท)	รายได้ ต่ำสุด (บาท)	รายได้สูง สุด(บาท)	รายได้ เฉลี่ยต่อ 59 ครัวเรือน (บาท)
รายได้รวม	59	100	5,500,400(100%)	80,000	200,000	93,227
รายได้ภาค เกษตร	59	100	3,865,000(70.27%)	2,000	141,000	65,508
รายได้นอก ภาคเกษตร	51	86	1,635,400(29.73%)	3,000	120,000	27,719
-ท่องเที่ยว	34	57	789,000 (14.35%)	1,000	50,000	13,373
-รายได้อื่นๆ	31	52	846,400 (15.38%)	3,000	120,000	14,346

ที่มา : จากการสำรวจ

3) รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่าครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรทั้งสิ้น 51 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 86 ของครัวเรือนทั้งหมด แหล่งที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกกมีแหล่งรายได้จาก รายได้จากการท่องเที่ยวและรายได้อื่นๆ ได้แก่ รายได้รับจ้างรายวัน พ่อค้าคนกลาง การรับจ้างขนส่งผลผลิตนักเรียน และคนงาน เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านผานกกกที่มีรายได้นอกภาคเกษตร 51 ครัวเรือน สามารถสร้างรายได้แก่หมู่บ้านเท่ากับ 1,635,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.73 ของรายได้ทั้งหมด รายได้นอกภาคเกษตรของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเฉลี่ยเท่ากับ 27,719 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคเกษตรสูงสุดเท่ากับ 120,000 บาทต่อปี ค่าต่ำสุดเท่ากับ 3,600 บาทต่อปี การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม พบว่า สัดส่วนรายได้นอกภาคเกษตรของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านมีค่าดังนี้ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรน้อยที่สุดร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้นอกภาคเกษตรรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.50 และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มี

รายได้นอกภาคเกษตรรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 47.66 ของรายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมด ค่าดัชนีจีพีพีพีที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.459 และสามารถแสดงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้านผานกกกได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ รูปที่ 5.7

4) รายได้ท่องเที่ยวของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกทั้งหมด 59 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีรายได้ท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 34 ครัวเรือน โดยมีแหล่งรายได้จาก (1) รายได้จากการขายของที่ระลึก (2) รายได้จากการบริจาคจากนักท่องเที่ยว (3) รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ (4) รายได้จากการแสดง ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้ท่องเที่ยวจำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57 ของครัวเรือนทั้งหมด สร้างรายได้ให้หมู่บ้านเท่ากับ 789,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.35 ของรายได้ทั้งหมด รายได้ท่องเที่ยวเฉลี่ยของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเท่ากับ 13,373 บาทต่อปี และรายได้ท่องเที่ยว สูงสุดเท่ากับ 60,000 บาทต่อปี รายได้ท่องเที่ยวต่ำสุดเท่ากับ 1,000 บาทต่อปี ค่าพิสัยของรายได้ท่องเที่ยวเท่ากับ 59,000 บาทต่อปี จากการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม พบว่า สัดส่วนรายได้ท่องเที่ยวของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านมีค่าดังนี้ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ท่องเที่ยวน้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด ในหมู่บ้าน มีรายได้ท่องเที่ยวรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.27 ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ท่องเที่ยวมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด ในหมู่บ้าน มีรายได้ท่องเที่ยวรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 41.12 ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งหมด ค่าดัชนีจีพีพีพีที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.430 และสามารถแสดงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของรายได้ท่องเที่ยวของครัวเรือนบ้านผานกกกได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ รูปที่ 5.7

5) รายได้อื่นๆของครัวเรือนบ้านผานกกก

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกทั้งหมด 59 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีรายได้อื่นๆจำนวนทั้งสิ้น 31 ครัวเรือน โดยมีแหล่งที่มาจากรายได้จากการรับจ้างรายวัน พ่อค้าคนกลาง การรับจ้างขนส่งผลผลิต นักเรียนและคนงาน และโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านผานกกกได้รับจ้างเป็นลูกจ้างรายวันของศูนย์ควบคุมไฟฟ้า อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนลูกจ้างประมาณ 30 คน มีระยะเวลาทำงานรวมโดยประมาณ 40 วันต่อปี รายได้ต่อวัน 100 บาท จึงทำให้ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้อื่นๆมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้อื่นๆจำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52 ของครัวเรือนทั้งหมด สร้างรายได้ให้หมู่บ้านเท่ากับ 846,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.38 ของรายได้ทั้งหมด รายได้

อื่นๆเฉลี่ยต่อทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเท่ากับ 14,346 บาทต่อปี และรายได้อื่นๆสูงสุดเท่ากับ 120,000 บาทต่อปี รายได้อื่นๆต่ำสุดเท่ากับ 3,000 บาทต่อปี ค่าพิสัยของรายได้อื่นๆเท่ากับ 117,000 บาทต่อปี จากการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม พบว่า สัดส่วนรายได้อื่นของทุกครัวเรือนในหมู่บ้านมีค่าดังนี้ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้อื่นๆน้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน มีรายได้อื่นๆรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.73 ของรายได้ทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้อื่นๆมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด ในหมู่บ้าน มีรายได้อื่นๆรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 53.76 ของรายได้ทั้งหมด ค่าดัชนีจินีที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.449 และสามารถแสดงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของรายได้อื่นของครัวเรือนบ้านผานกกกได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ รูปที่ 5.7

ตารางที่ 5.4 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้ของประชากร 5 กลุ่ม เรียงตามระดับรายได้ของรายได้รวม บ้านผานกกกปี พ.ศ. 2544

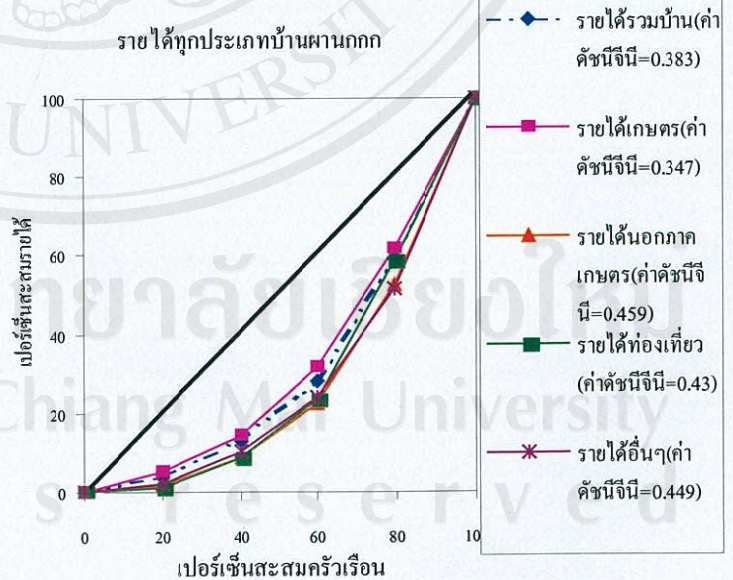
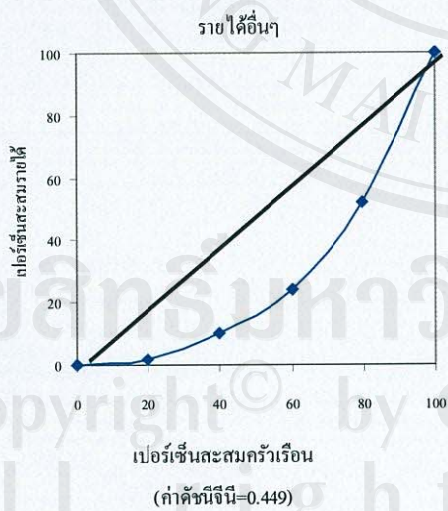
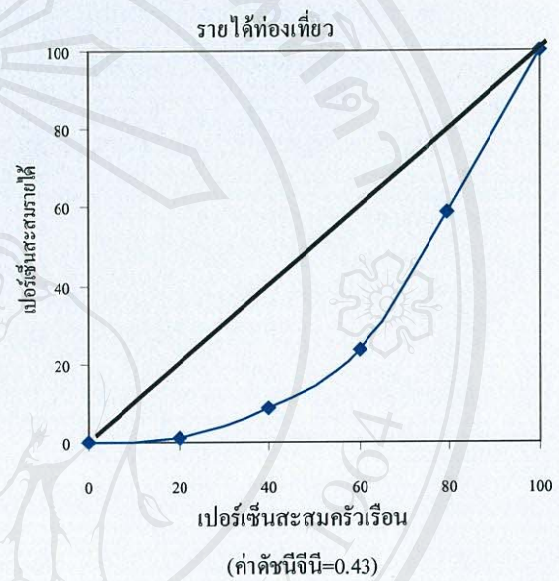
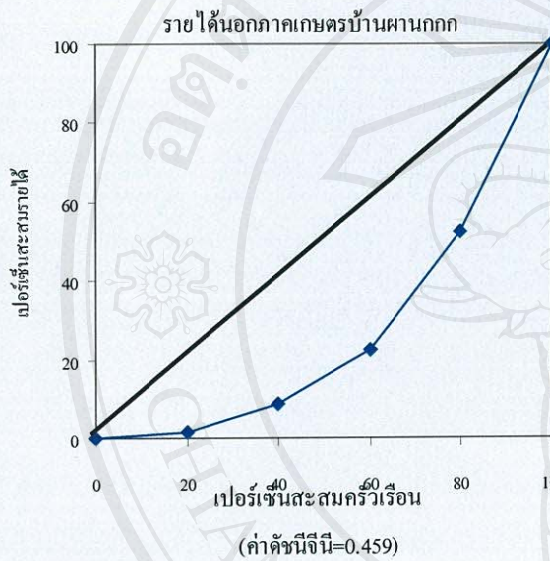
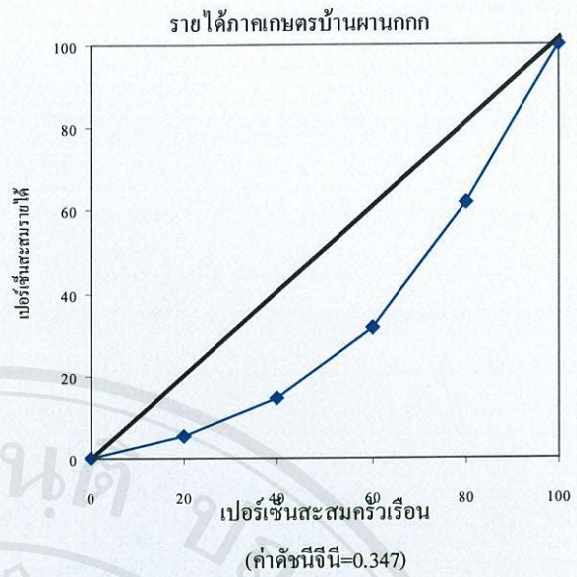
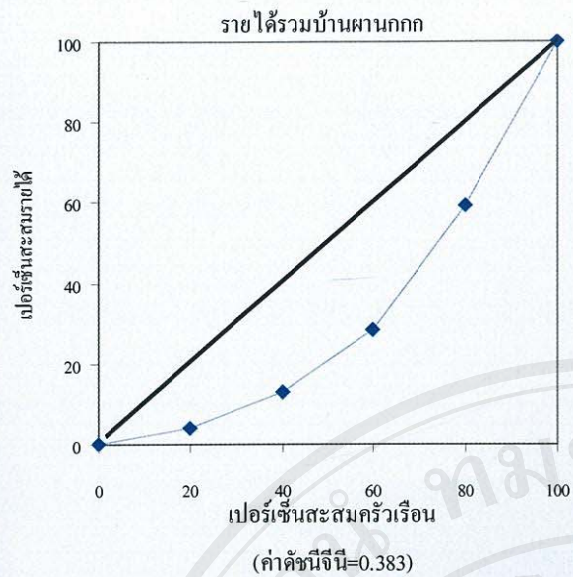
ประเภทรายได้	กลุ่มประชากรเรียงลำดับรายได้					ดัชนีจินี
	กลุ่มที่1 (20%)	กลุ่มที่2 (20%)	กลุ่มที่3 (20%)	กลุ่มที่4 (20%)	กลุ่มที่5 (20%)	
รายได้รวม	4.05%	8.80%	15.28%	30.87%	41%	0.383
รายได้ภาคเกษตร	5.12%	9.42%	17.19%	30.09%	38.18%	0.347
รายได้นอกภาคเกษตร	1.50%	7.36%	13.57%	29.91%	47.66%	0.459
รายได้ท่องเที่ยว	1.27%	7.45%	14.77%	35.36%	41.12%	0.430
รายได้อื่นๆ	1.73%	7.24%	12.46%	24.81%	53.76%	0.449

ที่มา : จากการสำรวจ

6) การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้แต่ละประเภทของครัวเรือนบ้านผานก
กก

รายได้ของครัวเรือนบ้านผานกก็มีแหล่งที่มาของรายได้ดังนี้ คือ รายได้ภาคเกษตร และรายได้นอกภาคเกษตร ได้แก่ รายได้จากการทำงานเที่ยวและรายได้อื่น ๆ ผลทางด้านกระจายรายได้โดยการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ตามชั้นรายได้ของรายได้รวมและค่าดัชนีจีนิ ของรายได้แต่ละประเภท พบว่า ดัชนีจีนิของรายได้แต่ละประเภทมีดังนี้ สำหรับรายได้รวมค่าดัชนีจีนิเท่ากับ 0.383 ดัชนีจีนิรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 0.347 ดัชนีจีนิรายได้นอกภาคเกษตรเท่ากับ 0.459 ดัชนีจีนิรายได้จากการท่องเที่ยวเท่ากับ 0.430 ดัชนีจีนิรายได้อื่นๆเท่ากับ 0.449 จากดัชนีจีนิที่ได้พบว่า รายได้นอกภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ รายได้อื่น ๆ รายได้ท่องเที่ยว รายได้รวมและรายได้ภาคเกษตร ซึ่งดัชนีจีนิเรียงลำดับความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้จากมากไปหาน้อยมีดังนี้ 0.459 0.449 0.43 0.383 และ 0.347 ตามลำดับ และสามารถเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้ครัวเรือนแต่ละประเภทได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ (รูปที่ 5.7) โดยที่เส้นโค้งลอเรนซ์ที่อยู่ใกล้เส้นทแยงมุมแสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันน้อย

ค่าดัชนีจีนิแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ค่าดัชนีจีนิที่น้อยแสดงถึงการกระจายรายได้ที่มีความเหลื่อมล้ำกันน้อย การที่ค่าของการกระจายรายได้แต่ละชนิดมีการกระจายรายได้ดังกล่าวเป็นเพราะว่า ครัวเรือนบ้านผานกเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และรายได้จากภาคเกษตรกรรมมีความเหลื่อมล้ำกันน้อย เนื่องจากครัวเรือนในบ้านผานกจะปลูกพืชเหมือนกัน และมีจำนวนที่ดินที่ไม่แตกต่างกัน จึงทำให้การกระจายรายได้ของรายได้ภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่ารายได้ประเภทอื่นๆ แต่ในส่วนของการกระจายรายได้ของรายได้นอกภาคเกษตรจะมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มากที่สุด โดยสามารถจำแนกตามประเภทของรายได้นอกภาคเกษตรได้ กล่าวคือ การกระจายรายได้ของรายได้อื่นๆจะมีความเหลื่อมล้ำมากที่สุดนี้เนื่องจากมีบางครัวเรือนเท่านั้นที่มีรายได้ประเภทนี้ และการได้มาซึ่งรายได้จะต้องอาศัยองค์ประกอบส่วนบุคคล เช่น เงินทุน ความสามารถในการเชิงธุรกิจ และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการสร้างรายได้นอกภาคเกษตร ดังนั้นจึงทำให้รายได้อื่นๆของครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำกันมากในทุกประเภทรายได้ ซึ่งจะมีลักษณะที่คล้ายกับรายได้จากการท่องเที่ยว เพราะว่าจะมีครัวเรือนบางครัวเรือนในหมู่บ้านเท่านั้นที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว จึงทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้มากที่สุด ดังนั้นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวและรายได้อื่น ๆ จะส่งผลทำให้รายได้นอกภาคเกษตรของหมู่บ้านมีความเหลื่อมล้ำกันมากที่สุด นอกจากนี้พบว่ารายได้ภาคเกษตรของครัวเรือนมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำน้อยที่สุดในทุก

รูปภาพที่ 5. 7 เส้นโค้ง Lorenz แสดงรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกก

ประเภทของรายได้ เนื่องจากรายได้หลักของครัวเรือนบ้านผานกกกได้มาจากภาคเกษตรกรรม โดยที่รายได้นอกภาคเกษตรเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น ดังนั้นเมื่อรายได้จากภาคเกษตรมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำน้อยที่สุด แต่เมื่อครัวเรือนมีรายได้ที่นอกเหนือจากรายได้จากภาคเกษตรก็ยิ่งทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น

5.2.2 รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

จากข้อมูลที่จัดเก็บโดยศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ รายได้รวมเฉลี่ยของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยในปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 25,680 บาทต่อปี แต่จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่า รายได้รวมของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยในปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 4,211,000 บาทต่อปี คิดเป็นรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 57,686 บาทต่อปี ซึ่งจะเห็นว่ารายได้รวมเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมาจากแหล่งรายได้ 2 แหล่งคือ รายได้จากภาคการเกษตรและรายได้นอกภาคการเกษตร โดยที่รายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นรายได้หลักที่สำคัญสำหรับครัวเรือนเช่นเดียวกับครัวเรือนบ้านผานกกกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูกได้แก่ ข้าวโพด ข้าวไร่ และพืชสวนครัวที่นิยมปลูกได้แก่ กะหล่ำปลี จิง และดอกไม้เมืองหนาว แต่การเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงเพื่อการบริโภคเท่านั้น โดยข้อมูลที่ได้จากศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาในปี พ.ศ. 2543 ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคคือ ไก่ 142 ตัว หมู 21 ตัว เป็ด 29 ตัว

รายได้นอกภาคการเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย เพราะเป็นแหล่งรายได้ที่เป็นเงินสดที่นำมาใช้จ่ายในครัวเรือนในระหว่างรอการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ที่มาของรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยคือ การรับจ้างรายวันในภาคการเกษตร รับจ้างขนส่งผลผลิตไปขาย รับจ้างขับรถรับส่งนักเรียนและคนงาน เป็นต้น ซึ่งจะมีแหล่งรายได้ที่น้อยกว่าบ้านผานกกกที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว จึงทำให้ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย มีรายได้นอกภาคเกษตรที่น้อยกว่าบ้านผานกกก

1) รายได้รวมของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยจำนวนทั้งหมด 73 ครัวเรือน มีรายได้รวมทั้งหมู่บ้านเท่ากับ 4,211,100 บาทต่อปี มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ 57,686 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมต่อครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 177,000 บาทต่อปี และรายได้รวมต่ำสุดต่อครัวเรือนเท่ากับ 5,000 บาทต่อปี โดยที่รายได้รวมของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมาจากแหล่งรายได้ 2 แหล่งคือ รายได้จากภาคการเกษตร และรายได้นอกภาคการเกษตร

จากตารางที่ 5.5 พบว่ารายได้รวมครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยในปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 57,685 บาทต่อปี รายได้รวมต่อครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 177,000 บาทต่อปี และรายได้รวมต่ำสุดต่อครัวเรือนเท่ากับ 5,000 บาทต่อปี ดังนั้นจะเห็นว่าค่าพิสัยของรายได้รวมจะเท่ากับ 172,000 บาทต่อปี และเมื่อทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของรายได้รวมครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย โดยใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม (ตารางที่ 5.6) กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้รวมรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.61 ของรายได้รวมทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้รวมมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้รวมรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 44.43 ของรายได้รวมทั้งหมด ค่าดัชนีจินีที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.363 และสามารถแสดงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของรายได้รวมของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ดังรูปที่ 5.8

ตาราง 5.5 ตารางแสดงรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย พ.ศ. 2544

ประเภทรายได้	จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ	ร้อยละของครัวเรือน(%)	รายได้รวม (บาท)	รายได้ต่ำสุด (บาท)	รายได้สูงสุด(บาท)	รายได้เฉลี่ย 73 ครัวเรือน (บาท)
รายได้รวม	73	100	4,211,000 (100%)	5,000	177,000	57,686
รายได้ภาคเกษตร	73	100	3,699,100 (87.5%)	5,000	177,000	50,672
รายได้นอกภาคเกษตร	46	63	512,000 (12.5%)	1,500	80,000	7,013

ที่มา : จากการสำรวจ

2) รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า ครัวเรือนทุกครัวเรือนในบ้านบวกเตี้ยจำนวน 73 ครัวเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำการปลูกพืชทั้งระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ ข้าวโพด

ข้าวไร่ พืชผักสวนครัวต่างๆ เช่น กะหล่ำปลี ข่า รวมถึงดอกไม้เมืองหนาว เป็นต้น ข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่า รายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านเท่ากับ 3,699,100 บาท คิดเป็นร้อยละ 87.5 ของรายได้รวมทั้งหมด รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยทั้งหมู่บ้านเท่ากับ 50,672 บาทต่อปี และรายได้ภาคเกษตรของครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 177,000 บาทต่อปี รายได้ภาคเกษตรของครัวเรือนต่ำสุดเท่ากับ 5,000 บาทต่อปี ค่าพิสัยของรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 172,000 บาทต่อปี และจากการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย โดยใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ พบว่า จากครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด 73 ครัวเรือน กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ภาคเกษตรน้อยที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้ภาคการเกษตรรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.24 ของรายได้ภาคเกษตรทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ภาคเกษตรมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้ภาคเกษตรรวมกันเท่ากับร้อยละ 46.48 ของรายได้ภาคเกษตรทั้งหมด และค่าดัชนีจีนิที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.381 และสามารถแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ภาคการเกษตรของบ้านบวกเตี้ยได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ ในรูปที่ 5.8

3) รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2544 พบว่าครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรทั้งสิ้น 46 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 63 ของครัวเรือนทั้งหมด แหล่งที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมีแหล่งรายได้ ได้แก่ รายได้จากการรับจ้างรายวัน พ่อค้าคนกลาง การรับจ้างขนส่งผลผลิต นักเรียน และคนงาน เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยที่มีรายได้นอกภาคเกษตร 46 ครัวเรือน สามารถสร้างรายได้เท่ากับ 512,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.5 ของรายได้รวมทั้งหมด แต่เมื่อนำรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยกันทุกครัวเรือน(73 ครัวเรือน)เท่ากับ 7,013 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 80,000 บาทต่อปี ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,500 บาทต่อปี การเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ของรายได้รวม พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรน้อยที่สุดร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน มีรายได้นอกภาคเกษตรรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.29 ของรายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรมากที่สุดจำนวนร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน มีรายได้นอกภาคเกษตรรวมกันเท่ากับร้อยละ 29.60 ของรายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมด ค่าดัชนีจีนิที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.257 และ

สามารถแสดงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนบ้าน
บวกเตี้ยได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์รูปภาพที่ 5.8

ตาราง 5.6 ตารางแสดงส่วนแบ่งรายได้ของประชาชน 5 กลุ่มเรียงตามลำดับรายได้ที่บ้านบวกเตี้ย
พ.ศ. 2544

ประเภทรายได้	กลุ่มประชากรเรียงตามลำดับรายได้					ค่าดัชนีจินี
	กลุ่มที่ 1 (20%)	กลุ่มที่ 2 (20%)	กลุ่มที่ 3 (20%)	กลุ่มที่ 4 (20%)	กลุ่มที่ 5 (20%)	
รายได้รวม	4.61%	11.72%	16.28%	22.96%	44.43%	0.363
รายได้ภาคเกษตร	4.24%	11.07%	16.54%	21.67%	46.48%	0.381
รายได้นอกภาค เกษตร	7.29%	16.43%	14.32%	32.36%	29.60%	0.257

ที่มา : จากการสำรวจ

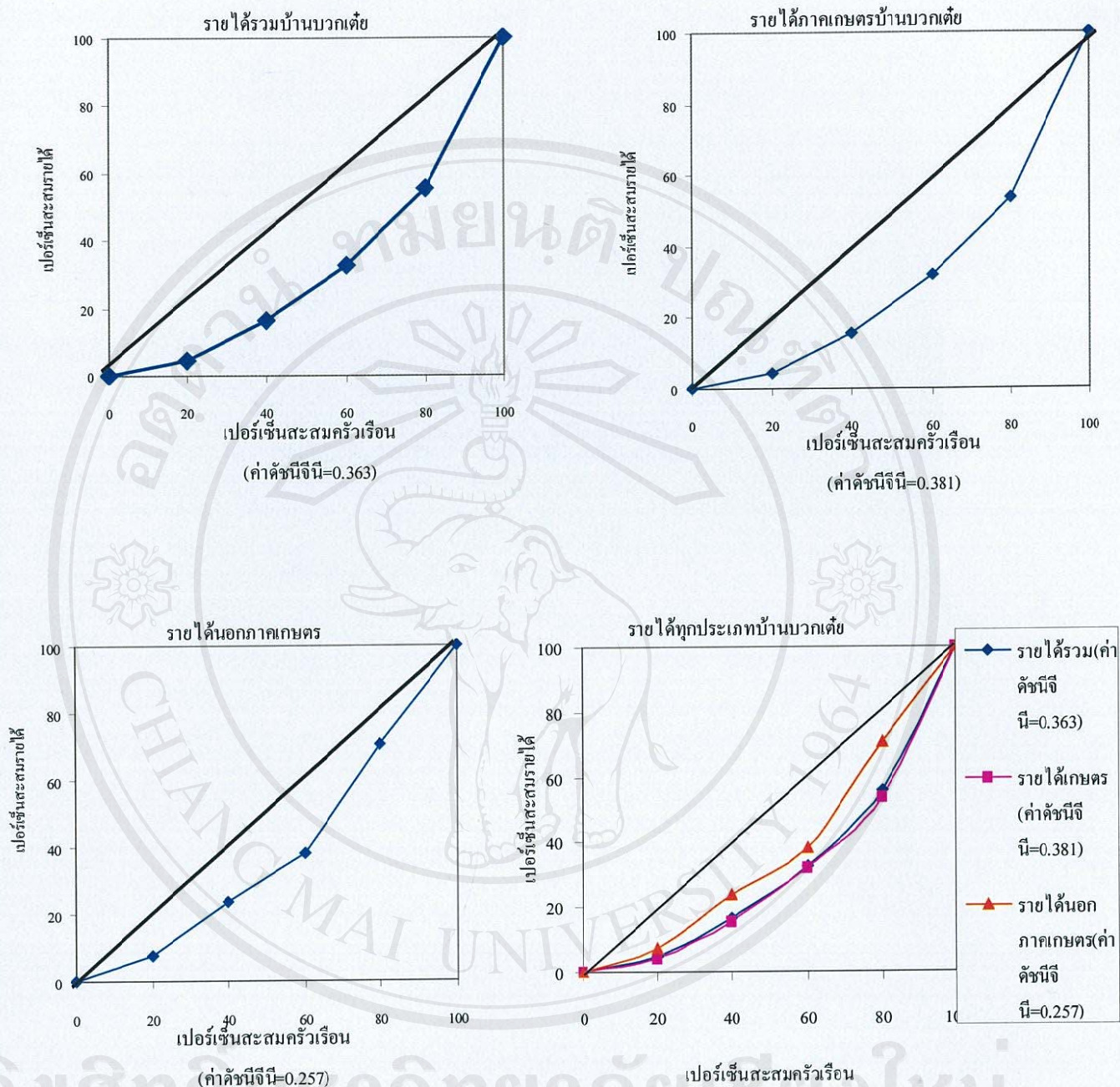
4) การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

รายได้ของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยมีแหล่งที่มาของรายได้ดังนี้ คือ รายได้ภาคเกษตร
และรายได้นอกภาคเกษตร โดยที่ในปี พ.ศ. 2544 บ้านบวกเตี้ยมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 73 ครัว
เรือน ทั้ง 73 ครัวเรือนมีรายได้จากภาคเกษตรกรรม มีครัวเรือนจำนวน 46 ครัวเรือนมีรายได้
นอกภาคเกษตรกรรม และผลทางด้าน การกระจายรายได้โดยการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ตามชั้น
รายได้และค่าดัชนีจินีมาเปรียบเทียบกันพบว่า ดัชนีจินีของรายได้แต่ละประเภทยังมีดังนี้ รายได้รวม
ค่าดัชนีจินีเท่ากับ 0.363 ดัชนีจินีรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 0.381 ดัชนีจินีรายได้นอกภาคเกษตรเท่า
กับ 0.257 จากดัชนีจินีที่ได้พบว่า รายได้ภาคเกษตร มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มากที่สุด
รองลงมาได้แก่ รายได้รวม และรายได้นอกภาคเกษตรซึ่งดัชนีจินีเรียงลำดับ ความเหลื่อมล้ำ
ของการกระจายรายได้จากมากไปหาน้อยมีดังนี้ 0.381 0.363 และ 0.257 ตามลำดับ และสามารถ
เปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้ครัวเรือนแต่ละประเภทได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ (รูปที่ 5.8)
โดยที่เส้นโค้งลอเรนซ์ที่อยู่ใกล้เส้นทแยงมุมแสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันน้อย

ค่าดัชนีจินีคำนวณได้แสดงถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ค่าดัชนีจินีที่
น้อยแสดงถึงการกระจายรายได้ที่มีความเหลื่อมล้ำกันน้อย การที่ค่าของการกระจายรายได้แต่ละ
ประเภทยังมีการกระจายรายได้ดังกล่าวเป็นเพราะว่า ครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยเป็นครัวเรือนที่ประกอบ

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก จึงทำให้รายได้จากภาคเกษตรกรรมมีความเหลื่อมกันน้อย เนื่องจากครัวเรือนในบ้านบวกเตยจะปลูกพืชเหมือนกัน และมีจำนวนที่ดินที่ไม่แตกต่างกัน จึงทำให้การกระจายรายได้ของรายได้ภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้า น้อย แต่รายได้ภาคเกษตรก็ยังเหลื่อมล้ามากกว่ารายได้ประเภทอื่น เนื่องจาก ในส่วนของรายได้นอกภาคเกษตรจะมีความเหลื่อมล้าของการกระจายรายได้น้อยที่สุด กล่าวคือ แม้ว่ามีบางครัวเรือนเท่านั้นที่มีรายได้ประเภทนี้ แต่กลับมีการกระจายรายได้นอกภาคเกษตรของทั้งหมู่บ้านที่น้อยที่สุด เนื่องจากแต่ละครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรจะมีรายได้ที่มีจำนวนไม่มากและใกล้เคียงกัน เพราะการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรส่วนมากจะเป็นการชักชวนกันทำงานหรือรวมกลุ่มกันทำงาน เช่น รวมกลุ่มกันรับจ้าง รวมกลุ่มกันขนส่งและค้าส่งผลิต ดังนั้นจึงทำให้รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ากันน้อยที่สุดในทุกประเภทรายได้และเมื่อนำรายได้แต่ละประเภทมารวมกันเป็นรายได้รวม พบว่ารายได้รวมของครัวเรือนมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นคือเหลื่อมล้า น้อยเป็นลำดับสองจากรายได้ทุกประเภท เนื่องจากรายได้หลักของครัวเรือนบ้านบวกเตยได้มาจากภาคเกษตรกรรม โดยที่รายได้อื่นเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น ดังนั้นเมื่อรายได้จากภาคเกษตรมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้า น้อยอยู่แล้ว และเมื่อครัวเรือนมีรายได้ที่นอกภาคเกษตรที่เหลื่อมล้า น้อย ก็ยังทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมมีความเหลื่อมล้ากันน้อยลง

รูปภาพที่ 5.8 เส้นโค้งลอเรนซ์แสดงรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

5.3 การเปรียบเทียบรายได้และการกระจายรายได้บ้านผานกกกและบ้านบวคเตย

ตาราง 5.7 ตารางแสดงการเปรียบเทียบค่าดัชนีจีนิระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวคเตย

ประเภทรายได้	ค่าดัชนีจีนิบ้านผานกกก	ค่าดัชนีจีนิบ้านบวคเตย
รายได้รวม	0.383	0.363
รายได้ภาคเกษตร	0.347	0.381
รายได้นอกภาคเกษตร	0.459	0.257

ที่มา : จากการสำรวจ

5.3.1 การเปรียบเทียบรายได้และการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภท

1) รายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือน

ในปี พ.ศ. 2544 บ้านผานกกกมีครัวเรือนทั้งหมด 59 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันทั้งหมดหมู่บ้านเท่ากับ 5,500,400 บาท รายได้รวมทั้งหมดเฉลี่ยของครัวเรือนบ้านผานกกก เท่ากับ 93,227 บาทต่อปี และบ้านบวคเตย มีครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน มีรายได้รวมกันทั้งหมดหมู่บ้านเท่ากับ 4,211,100 บาท รายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ 57,686 บาทต่อปี จะเห็นว่ารายได้รวมเฉลี่ยของบ้านผานกกกมีค่ามากกว่าบ้านบวคเตย เท่ากับ 35,541 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และในขณะที่สัดส่วนของรายได้รวมแต่ละกลุ่มครัวเรือนบ้านผานกกก และบ้านบวคเตย ได้รับโดยกลุ่มครัวเรือนที่จนที่สุดที่มีรายได้รวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 กลุ่มครัวเรือนทั้งหมดมีรายได้รวมกัน ของบ้านผานกกกเท่ากับ ร้อยละ 4.05 ของรายได้รวมทั้งหมู่บ้านของบ้านผานกกก และของบ้านบวคเตยเท่ากับร้อยละ 4.61 ของรายได้รวมทั้งหมู่บ้านของบ้านบวคเตย และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครัวเรือนรายได้ที่ต่ำที่สุดสัดส่วน ร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมดของทั้งสองหมู่บ้าน จะมีรายได้รวมกันเท่ากับร้อยละ 41.0 ของบ้านผานกกก และ 44.43 ของบ้านบวคเตย จากข้อมูลที่ได้พบว่า การกระจายของสัดส่วนของรายได้ตามชั้นรายได้ จะมีความใกล้เคียงกัน โดยการกระจายของครัวเรือนบ้านบวคเตยจะดีกว่าเล็กน้อย คือ กลุ่มคนจนบ้านบวคเตยจะมีสัดส่วนรายได้รวมที่สูงกว่าบ้านผานกกก และเมื่อเปรียบเทียบค่าดัชนีจีนิ พบว่า ค่าดัชนีจีนิของบ้านผานกกกเท่ากับ 0.383 และ บวคเตยเท่ากับ 0.363 ค่าดัชนีจีนิของบ้านบวคเตยมีค่าน้อยกว่า แสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่ดีกว่า และสามารถแสดงให้เห็นได้จากรูปที่ 5.9 คือ เส้นโค้งลอเรนซ์ ของบ้านบวคเตยมีความห่างจากเส้นแทงมุมน้อยกว่าเส้นโค้งลอเรนซ์ของบ้านผานกกก แสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่ดีกว่า

2) รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือน

รายได้เกษตรทั้งหมดที่บ้านผานกกเท่ากับ 3,865,000 บาท รายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ยของครัวเรือนบ้านผานกกมีค่าเท่ากับ 65,508 บาทต่อปี และรายได้เกษตรทั้งหมดที่บ้านบวกเตี้ยเท่ากับ 3,699,100 บาท รายได้เกษตรเฉลี่ยที่บ้านบวกเตี้ยเท่ากับ 50,672 บาทต่อปี บ้านผานกกมี รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยมากกว่าบ้านบวกเตี้ย เท่ากับ 14,836 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และในขณะที่ สัดส่วนของรายได้เกษตรของแต่ละกลุ่มครัวเรือนบ้านผานกก และบ้านบวกเตี้ยได้รับ โดยกลุ่มครัวเรือนที่เงินที่สุทธ้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้เกษตรรวมกันของบ้านผานกกเท่ากับร้อยละ 5.12 และของบ้านบวกเตี้ยเท่ากับร้อยละ 4.24 และค่าสัดส่วนของรายได้ในกลุ่มคนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนทั้งสองมีค่าเท่ากับ ร้อยละ 38.18 ของบ้านผานกก และร้อยละ 46.48 ของบ้านบวกเตี้ย ดังนั้น การกระจายรายได้ตามสัดส่วนของรายได้ภาคเกษตรตามชั้นรายได้ของบ้านผานกกจะดีกว่าบ้านบวกเตี้ยเล็กน้อย เพราะกลุ่มคนจนบ้านผานกกจะมีสัดส่วนรายได้รวมที่สูงกว่าบ้านบวกเตี้ย จากการคำนวณค่าดัชนีจินีพบว่า ค่าดัชนีจินีของบ้านผานกกเท่ากับ 0.347 และบ้านบวกเตี้ยเท่ากับ 0.381 โดยที่ค่าดัชนีจินีของบ้านผานกกมีค่าน้อยกว่าค่าดัชนีจินีของบ้านบวกเตี้ยแสดงว่าบ้านผานกกมีการกระจายรายได้ของรายได้ภาคการเกษตรดีกว่าบ้านบวกเตี้ยและสามารถแสดงได้จากเส้นโค้งลอเรนซ์ของบ้านผานกกมีความห่างจากเส้นทแยงมุมน้อยกว่าเส้นโค้งลอเรนซ์ของบ้านบวกเตี้ย (รูปภาพที่ 5.9) จึงสามารถสรุปได้ว่า บ้านผานกกมีรายได้ภาคการเกษตรมากกว่าบ้านบวกเตี้ย และการกระจายรายได้ของรายได้ภาคการเกษตรของบ้านผานกกมีการกระจายรายได้ที่ดีกว่าบ้านบวกเตี้ย

สาเหตุที่รายได้ภาคการเกษตรของบ้านผานกกมีจำนวนมากกว่า และมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำน้อยกว่ารายได้ภาคการเกษตรของบ้านบวกเตี้ย เนื่องจากครัวเรือนบ้านผานกกจะปลูกพืชไร่ควบคู่กับการปลูกพืชล้มลุกชนิดอื่น จึงทำให้ครัวเรือนบ้านผานกกมีรายได้ที่แน่นอนจำนวนหนึ่ง ซึ่งรายได้ที่ได้จากการปลูกพืชไร่จะมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันน้อย เนื่องจากราคาของผลผลิตของแต่ละครัวเรือนได้รับจะเท่ากัน ดังนั้นความแตกต่างของรายได้จากการปลูกพืชไร่จะขึ้นกับจำนวนที่ดินที่ปลูกพืชไร่ของแต่ละครัวเรือน เมื่อนำรายได้ที่ได้จากการปลูกพืชไร่รวมกับรายได้จากการปลูกพืชล้มลุกชนิดอื่น ทำให้รายได้ภาคการเกษตรบ้านผานกกมีจำนวนที่มาก ซึ่งต่างจากการทำเกษตรกรรมของครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยที่ปลูกพืชล้มลุกหลายประเภทตามความต้องการของตลาดและความชำนาญของแต่ละครัวเรือน บางครัวเรือนปลูกดอกไม้เมืองหนาว กะหล่ำปลี ข่า ขิง ต่างกันไป จึงทำให้แต่ละครัวเรือนมีรายได้ที่ไม่เท่ากัน และถ้าปีไหนราคาผลผลิตบางชนิดตกต่ำก็จะยิ่งทำให้แต่ละครัวเรือนมีรายได้จากเกษตรกรรมน้อยลงและมีความเหลื่อมล้ำกันทางรายได้สูง

3) รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือน

รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวคเตยได้รับพบว่า ในปี พ.ศ. 2544 ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้นอกภาคเกษตรรวมกันทั้งหมดบ้านเท่ากับ 1,635,400 บาท รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 27,719 บาทต่อครัวเรือนต่อปี บ้านบวคเตยมีรายได้นอกภาคเกษตรรวมกันทั้งหมดบ้านเท่ากับ 512,000 บาท รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 7,013 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อนำรายได้ของทั้งสองหมู่บ้านมาเปรียบเทียบกันพบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนบ้านบวคเตยเท่ากับ 20,706 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ตามชั้นรายได้ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด พบว่าบ้านผานกกกมีสัดส่วนรายได้ คือ ร้อยละ 1.50 และสัดส่วนรายได้ของบ้านบวคเตย คือ ร้อยละ 7.29 และเมื่อเปรียบเทียบค่าสัดส่วนรายได้ของกลุ่มคนรวยที่สุดร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนของทั้งสองหมู่บ้าน พบว่าบ้านผานกกกมีสัดส่วนรายได้เท่ากับร้อยละ 47.66 และบ้านบวคเตยมีค่าเท่ากับร้อยละ 29.60 ของรายได้ทั้งหมด และจากการคำนวณค่าดัชนีจีพี พบว่าค่าดัชนีจีพีของรายได้นอกภาคเกษตรของบ้านผานกกกมีค่าเท่ากับ 0.459 และของบ้านบวคเตยเท่ากับ 0.257 ซึ่งแสดงว่ารายได้นอกภาคเกษตรของบ้านบวคเตยมีการกระจายรายได้ที่ดีกว่าบ้านผานกกก (รูปที่ 5.9)

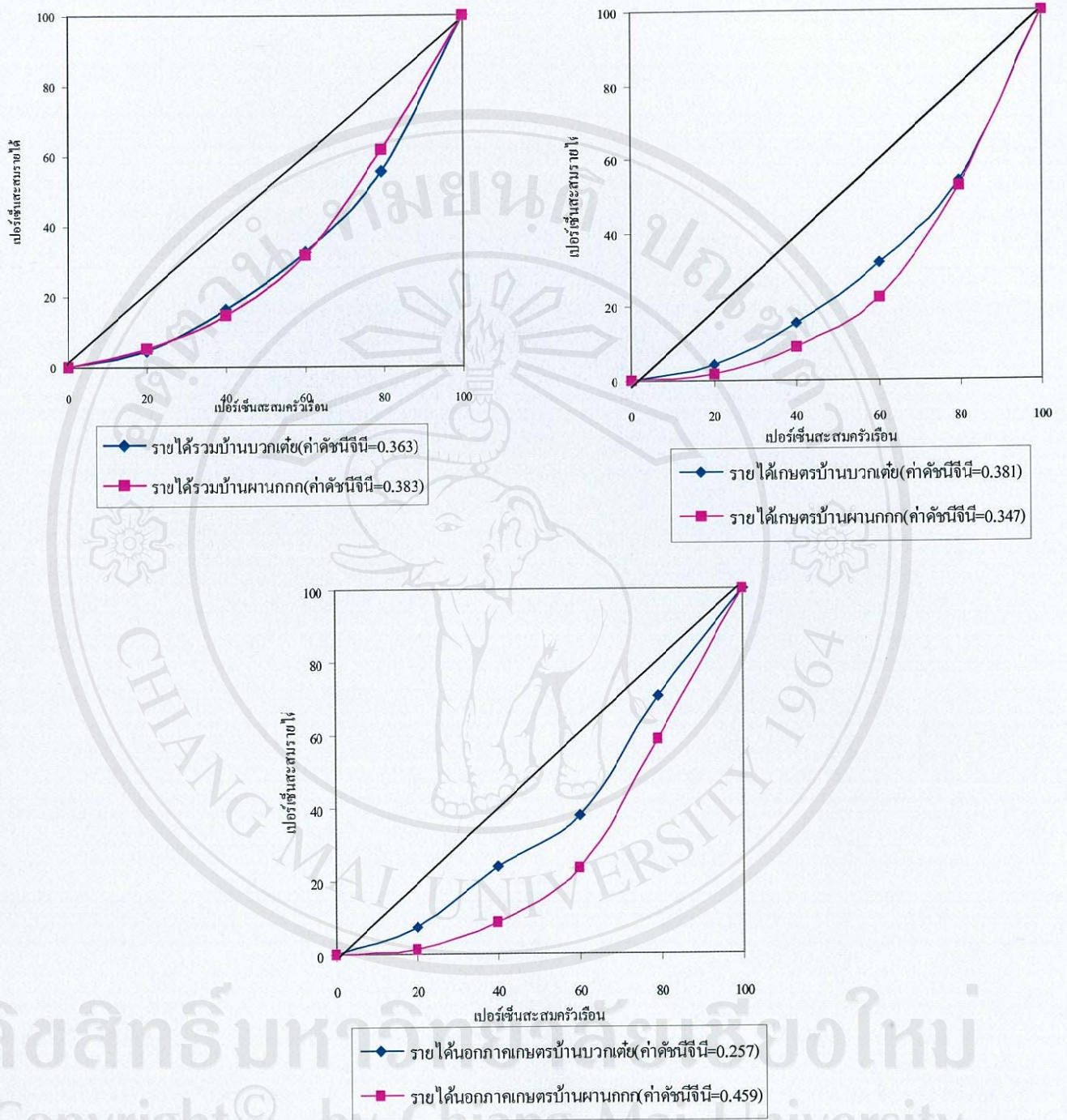
สาเหตุที่การกระจายรายได้รายได้นอกภาคเกษตรบ้านบวคเตยดีกว่าบ้านผานกกก เนื่องจากแต่ละครัวเรือนของบ้านบวคเตย ที่มีรายได้นอกภาคเกษตรจะมีรายได้ที่มีจำนวนไม่มากและใกล้เคียงกัน เพราะการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรส่วนมากจะเป็นการชักชวนกันทำงานหรือรวมกลุ่มกันทำงาน เช่น รวมกลุ่มกันรับจ้าง รวมกลุ่มกันขนส่งและค้าส่งผลผลิต ดังนั้นจึงทำให้รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำกันน้อย แต่ในส่วนของรายได้นอกภาคเกษตรของบ้านผานกกก จะมีแหล่งรายได้สองประเภทคือ รายได้จากการท่องเที่ยว และรายได้อื่นๆ ซึ่งรายได้ทั้งสองประเภทนี้ จะมีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพไม่ครบทุกครัวเรือน ดังนั้นการกระจายรายได้นอกภาคเกษตรของทั้งสองหมู่บ้านจึงมีความเหลื่อมล้ำกันมาก

5.3.2 สรุปผลการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของทั้งสองหมู่บ้าน

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบรายได้และการกระจายรายได้ของหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน คือบ้านผานกกก กับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน คือบ้านบวคเตย ผลการศึกษาพบว่า รายได้ภาคการเกษตรของทั้งสองหมู่บ้านมีการกระจายรายได้ที่ใกล้เคียงกัน โดยค่าดัชนีจีพีรายได้ภาคเกษตรของบ้านผานกกกเท่ากับ 0.347 บ้านบวคเตยเท่า

กับ 0.381 และเมื่อรวมรายได้ภาคเกษตรกับรายได้นอกภาคเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน ผลคือบ้านผานกนกมีการกระจายรายได้ของรายได้รวมที่เลวลง ค่าดัชนีจีนิของรายได้รวมเท่ากับ 0.383 ในขณะที่บ้านบวกเต๋มีการกระจายรายได้ของรายได้รวมดีขึ้น ค่าดัชนีจีนิของรายได้รวมเท่ากับ 0.363 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ของรายได้รวมเกิดจาก การกระจายรายได้ของรายได้นอกภาคเกษตร โดยที่รายได้นอกภาคเกษตรของบ้านผานกนกมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรายได้จากการทำงานที่ที่มีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมาก จึงทำให้รายได้รวมบ้านผานกนกมีการกระจายรายได้เลวลง แต่ในขณะที่บ้านบวกเต๋มีรายได้นอกภาคเกษตรที่เหลื่อมล้ำกันน้อย จึงทำให้รายได้รวมบ้านบวกเต๋มีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาที่ได้ทำให้ทราบว่า การมีโครงการการทำงานภายในหมู่บ้าน แม้ว่าจะสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านมากขึ้น แต่รายได้ที่เกิดขึ้นไม่ได้มีการกระจายรายได้ไปทั่วครัวเรือน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในบ้านผานกนกกลับทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมของทุกครัวเรือนมีการกระจายรายได้ที่เลวลง

รูปภาพที่ 5.9 แสดงการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทระหว่างครัวเรือนบ้านผานกกกกับครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

บทที่ 6

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบการท่องเที่ยวด้านการกระจายรายได้ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบ้านผานกกก และบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบรายได้และการกระจายรายได้ของบ้านผานกกกที่มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านและบ้านบวกเตี้ยที่ไม่มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยใช้เครื่องมือในการเปรียบเทียบ คือการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามกลุ่มชั้นรายได้ ค่าดัชนีจินี และเส้นโค้งลอเรนซ์ เพื่อหาคำตอบเชิงประจักษ์ในวัตถุประสงค์ การศึกษาครั้งนี้คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ 2) ศึกษาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนของครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยโดยจำแนกตามประเภทรายได้ต่าง ๆ ของครัวเรือน ผลการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น สาม ส่วนคือ 1) รายได้และการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว 2) รายได้และการกระจายรายได้ของรายได้ทุกประเภทของครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย 3) การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย

ผลการศึกษาส่วนที่หนึ่ง ครัวเรือนบ้านผานกกกได้มีการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมขึ้นภายในหมู่บ้าน มีกรรมการบริหารและสมาชิกช่วยเหลือในการดำเนินงานบริหารและจัดการด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาบ้านผานกกก เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายภายในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวของครัวเรือนบ้านผานกกก ดังนี้คือ 1) รายได้จากการขายของที่ระลึก 2) รายได้จากการบริจาคค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว 3) รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ 4) รายได้จากการแสดงศิลปะและการละเล่นแก่นักท่องเที่ยว การกระจายรายได้ท่องเที่ยวของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวผลการศึกษาพบว่า รายได้จากการขายของที่ระลึกถือเป็นรายได้หลักของรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ก็จะมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้จากการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกของโครงการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกจะ

มีรายได้ในส่วนนี้ทุกครัวเรือน และรายได้ที่ได้ไม่จำเป็นต้องแบ่งให้แก่ครัวเรือนอื่นหรือนำเข้าสมทบกองทุนส่วนกลางเพราะแต่ละครัวเรือนจะมีรายจ่ายในการลงทุนซื้อสินค้าและวัตถุดิบที่ต่างกันไป จึงทำให้รายได้จากการขายของที่ระลึกมีจำนวนมากที่สุดแต่ก็มีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำมากที่สุดซึ่งต่างจากรายได้จากการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีรายได้น้อยและมีเพียงสมาชิกบางคนเท่านั้นที่จะได้รับรายได้ในส่วนนี้ แต่ก็จะมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันเพราะมีการแบ่งรายได้ให้แก่ผู้ร่วมทำงานเท่า ๆ กัน ค่าดัชนีจีดีพีของรายได้ท่องเที่ยวแต่ละประเภทของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมีค่าดังนี้ ค่าดัชนีจีดีพีรายได้ท่องเที่ยวรวมเท่ากับ 0.378 ค่าดัชนีจีดีพีรายได้จากการขายของที่ระลึกเท่ากับ 0.379 และรายได้จากการบริจาค รายได้การเป็นมัคคุเทศก์ และรายได้จากการแสดง มีค่าดัชนีจีดีพีเท่ากันคือ 0 เพราะมีการแบ่งรายได้แก่ครัวเรือนที่ทำงานอย่างเท่าเทียมกัน

เมื่อวัดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวในแต่ละระดับรายได้ โดยใช้รายได้รวมจากการท่องเที่ยวเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นตัวกำหนดกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการท่องเที่ยวในแต่ละระดับรายได้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย มีจำนวน 7 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด 34 ครัวเรือน กลุ่มครัวเรือนรายได้ท่องเที่ยวปานกลางมีจำนวน 20 ครัวเรือน และกลุ่มครัวเรือนรายได้ท่องเที่ยวน้อยมีจำนวน 7 ครัวเรือน และสำหรับรายได้สุทธิจากการท่องเที่ยวเมื่อหักรายได้จากการดำเนินการต่าง ๆ พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวที่ได้รับทุก ๆ 100 บาท จะมีต้นทุนเท่ากับ 70 บาท และเหลือเป็นรายได้สุทธิเท่ากับ 30 บาท

ความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาของนักท่องเที่ยว (WTP) พบว่าจำนวนเฉลี่ยของค่าธรรมเนียมเข้าชมเท่ากับ 22 บาท ซึ่งสอดคล้องกับแผนงานและนโยบายที่กรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกวางไว้คือ จะมีโครงการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมศูนย์วัฒนธรรม คนละ 20 บาท ในอนาคต โดยจะจัดให้มีมัคคุเทศก์ประจำศูนย์ตลอดเวลาทำการเพื่อนำเที่ยวและให้ข้อมูลความรู้ และเพื่อประชาสัมพันธ์ โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2546 อีกด้วย โดยโครงการใหม่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ การท่องเที่ยวสามารถเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนบ้านผานกกกได้ในอนาคต

ผลการศึกษาในส่วนที่สอง พบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกก และครัวเรือนบ้านบวกเต๋ย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญ คือ รายได้จากเกษตรกรรมซึ่งเป็นรายได้หลักของครัวเรือนและรายได้นอกจากภาคการเกษตรเป็นรายได้รองลงมาของครัวเรือน ข้อมูลของบ้านผานกกก รายได้นอกภาคเกษตรมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำที่สุด รองลงมาได้แก่รายได้ภาคเกษตร ซึ่งต่างจากบ้านบวกเต๋ยที่ รายได้ภาคเกษตรมีความเหลื่อมล้ำมากที่สุด และมากกว่ารายได้นอกภาคเกษตร

ผลการศึกษารายได้ที่สาม เมื่อนำข้อมูลเรื่องรายได้และการกระจายรายได้ของทั้งสองครัวเรือน มาเปรียบเทียบกับพบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกมีรายได้เฉลี่ยที่มากกว่าครัวเรือนบ้านบวกเตี้ย ในทุกประเภทรายได้ ผลการกระจายรายได้พบว่า รายได้ภาคการเกษตรของทั้งสองหมู่บ้านมีการกระจายรายได้ที่ใกล้เคียงกัน โดยค่าดัชนีจินีรายได้ภาคเกษตรของบ้านผานกกกเท่ากับ 0.347 บ้านบวกเตี้ยเท่ากับ 0.381 และเมื่อรวมรายได้ภาคเกษตรกับรายได้นอกภาคเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน ผลคือบ้านผานกกกมีการกระจายรายได้ของรายได้รวมที่เลวลง ค่าดัชนีจินีของรายได้รวมเท่ากับ 0.383 ในขณะที่บ้านบวกเตี้ยมีการกระจายรายได้ของรายได้รวมดีขึ้น ค่าดัชนีจินีของรายได้รวมเท่ากับ 0.363 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ของรายได้รวมเกิดจากการกระจายรายได้ของรายได้นอกภาคเกษตร โดยที่รายได้นอกภาคเกษตรของบ้านผานกกกมีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรายได้จากการท่องเที่ยวที่มีการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมาก จึงทำให้รายได้รวมบ้านผานกกกมีการกระจายรายได้เลวลง แต่ในขณะที่บ้านบวกเตี้ยมีรายได้นอกภาคเกษตรที่เหลื่อมล้ำกันน้อย จึงทำให้รายได้รวมบ้านบวกเตี้ยมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาที่ได้ทำให้ทราบว่า การมีโครงการการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน แม้ว่าจะสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านมากขึ้น แต่รายได้ที่เกิดขึ้นไม่ได้มีการกระจายรายได้ไปทุกครัวเรือน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในบ้านผานกกกกลับทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมของทุกครัวเรือนมีการกระจายรายได้ที่เลวลง

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการการท่องเที่ยวบ้านผานกกก

1) ด้านการกระจายรายได้

1.1) จากการที่โครงการการท่องเที่ยวทำให้การกระจายรายได้ครัวเรือนของบ้านผานกกกมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น ควรส่งเสริมให้มีจำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการการท่องเที่ยวมากขึ้นเพื่อให้รายได้กระจายไปในทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน

1.2) รายได้จากการขายของที่ระลึกที่มีความเหลื่อมล้ำกันมาก เนื่องจากรายได้ที่เกิดขึ้นจะเป็นของครัวเรือนนั้น ๆ โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งให้ครัวเรือนอื่น ๆ เพราะแต่ละครัวเรือนจะลงทุนด้านของที่ระลึกที่แตกต่างกันดังนั้นเพื่อให้รายได้จากการขายของที่ระลึกมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ควรจะจัดหาทุนหรือสินเชื่อให้แก่สมาชิกการท่องเที่ยวเพื่อลงทุนด้านของที่ระลึกและการนำรายได้จากการขายของที่ระลึกส่วนหนึ่งเข้ากองทุนเพื่อนำไปกระจายรายได้หรือนำไปเป็นกองทุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

2) ด้านการประชาสัมพันธ์

2.1) การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของบ้านผานกกกควรมีการประสานงานกันระหว่างตัวแทนครัวเรือนบ้านผานกกก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล กรมประชาสัมพันธ์ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมมือกันประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของบ้านผานกกกให้แก่นักท่องเที่ยว

2.2) ควรมีการจัดระบบการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์นำเสนอต่อนักท่องเที่ยว โดยผ่านสื่อโฆษณาหรือแผ่นพับรวมถึงการจัดทำป้ายโฆษณาติดตั้งตามเส้นทางท่องเที่ยว (เส้นทางแม่ริม-สะเมิง)

2.3) ตัวแทนการท่องเที่ยวของบ้านผานกกกควรประสานขอความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวให้บรรจุรายการนำเที่ยวของบ้านผานกกกให้เป็นรายการหนึ่งของบริษัท

3) ด้านการจัดการและบริหาร โครงการท่องเที่ยว

3.1) ควรสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในชุมชน ให้มีความชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้นเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากครัวเรือนบ้านผานกกกยังถือว่าโครงการการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นเป็นเพียงโครงการที่สร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเท่านั้น ทำให้ชุมชนไม่มีความจริงจังในการทำงานด้านการท่องเที่ยวเท่าที่ควร

3.2) ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ พนักงานต้อนรับ นักแสดง เป็นต้น ให้มีความรู้ ความชำนาญ มีศักยภาพที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่จะขยายตัวในอนาคต เนื่องจากการศึกษาพบว่าบุคลากรในด้านต่างๆ ยังไม่เพียงพอและไม่ได้ปฏิบัติงานเป็นประจำ

3.3) ควรมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายมากยิ่งขึ้นรวมถึงการจัดเทศกาลด้านการท่องเที่ยวประจำปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามามากยิ่งขึ้น เช่น เทศกาลปีใหม่ชาวเขา เป็นต้น เนื่องจากเริ่มมีการจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านของหมู่บ้านชาวเขาใกล้เคียง จึงทำให้คาดว่าจะมีการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดตั้งโครงการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอื่น ๆ

1) ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงานและแนวทางในทุกขั้นตอน ทั้งในด้านการกำหนดตัวบุคคลที่จะเข้ามาเป็นกรรมการบริหาร การกำหนดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกของโครงการท่องเที่ยวและคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านท่องเที่ยวรวมถึงการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

2) ควรมีการประสานงานของความร่วมมือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวกล่าวคือ ขอความร่วมมือไปยัง องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลหมู่บ้านนั้น ๆ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อช่วยในการวางแผนในการจัดตั้งโครงการด้านการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน ด้านการวางแผน ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการตลาด เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารควรร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือ กับบริษัทนำเที่ยวเพื่อขอให้บรรจुरายการนำเที่ยวของหมู่บ้านในรายการนำเที่ยวของบริษัท

3) คณะกรรมการบริหารควรสร้างความเข้าใจกับชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนทราบ โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว หน้าที่ของแต่ละคนในชุมชนและผลประโยชน์ที่สมาชิกและชุมชนจะได้รับเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวและเพื่อให้คนในชุมชนร่วมมือกัน พิจารณาหาแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนให้พัฒนาต่อไป โดยปราศจากความขัดแย้งกันภายในชุมชน รวมทั้งคณะกรรมการบริหารควรมีการดำเนินงานติดตามผลและประเมินผลโครงการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในธุรกิจและสามารถนำผลที่ได้มาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงวิธีการด้านการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

4) คณะกรรมการบริหารควรศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่นๆ ที่มีการจัดตั้งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเพื่อให้ทราบถึงวิธีการดำเนินงานแนวทางปฏิบัติของชุมชนและผลการดำเนินงานอุปสรรคในด้านต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดตั้งโครงการการท่องเที่ยว นอกจากนี้อาจมีการให้ความร่วมมือกันสร้างเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการขอความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และบริษัทนำเที่ยว การเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางการตลาด ในการซื้อหรือขายผลิตภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยว

6.2.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาติดตามประเมินผลด้านรายได้และการกระจายรายได้ ของหมู่บ้านผานกกก อย่างสม่ำเสมอเนื่องจากในปี พ.ศ. 2546 บ้านผานกกกจะมีกิจกรรมท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์
- 2) ควรมีการศึกษาในพื้นที่ที่จะมีการจัดตั้ง โครงการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเพื่อศึกษาผลของการกระจายรายได้ระหว่างก่อนมีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน กับหลังมีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน
- 3) ศึกษาหมู่บ้านอื่นที่มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เพื่อเปรียบเทียบผลด้านรายได้และการกระจายรายได้กับบ้านผานกกกว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิติพงษ์ ฤทธิบุตร. 2528. การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคเหนือ กรณีศึกษา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์. ศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศน์. 2543. โครงการการศึกษาและพัฒนาการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ ป่าไม้. กรุงเทพฯ: ศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชดาพร ชีรสัจ. 2535. การวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนา ภายใต้สภาพแวดล้อมการผลิตที่แตกต่างกัน: กรณีศึกษา 6 หมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาติ เต็มสงสัย. 2543. การวิเคราะห์รายได้และรายจ่ายของอาจารย์ราชภัฏภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงกมล โชติกนิษ. 2527. ความเท่าเทียมกันและการกินดีอยู่ดี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดาราวรรณ โรจนะเสน. 2522. รูปแบบการกระจายรายได้และรายจ่ายของข้าราชการพลเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดชรัต สุขกำเนิด. 2534. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการกระจายรายได้ของครัวเรือนประมงชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชา ได้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาน้ำมวงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีระพล รัตนลังการและวิภา ผดุงชีวิต. 2538. "บทบาทนโยบายการเงินการคลังต่อการแก้ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้." บทความวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

- นภค จันระวัง. 2543. การประเมินมูลค่าทางนันทนาการและมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมดของ
หมู่เกาะพีพี. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทนา ลิมประยูร. 2537. มูลค่าของมูลค่าอุทยานแห่งชาติ: กรณีศึกษาเกาะเสม็ด. วิทยานิพนธ์
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2538. เวทีผู้ถูกท้อแท้. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปวีณา โทณแก้ว. 2542. ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้ง่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของ
คนไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปราณี ทินกร. 2545. "ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในช่วงสี่ทศวรรษของการพัฒนา
ประเทศ 2504-2545." ใน การสัมมนาทางวิชาการปี 2545 เรื่อง ห้าทศวรรษภายใต้แผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- พิเชฐ พิมลศรี. 2536. ผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่า ศึกษาเฉพาะกรณีของ อำเภอแม่แจ่ม
จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมลพรรณ ลาภยงศ. 2541. การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา
เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม. 2546. "การวัดการกระจายรายได้." ใน เอกสาร
ประกอบการบรรยายเรื่อง การวัดการกระจายรายได้. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมธี ครองแก้ว. 2523. รัฐบาลกับช่องว่างทางรายได้ของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- _____. 2536. "เส้นความยากจนเส้นใหม่สำหรับประเทศไทย." ใน เอกสารการประชุมวิชา
การ ประจำปี. กรุงเทพฯ: สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- เมธี ครองแก้วและปราณี ทินกร. 2528. "สถานะความยากจนและการกระจายรายได้ในประเทศ
ไทยปี 2518/19 และ 2524." วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 3, 4 (ธันวาคม 2528):
54-100.
- เรณู สุขารมณ. 2543. "วิธีการสมมติเหตุการณ์ให้ประเมินมูลค่าสินค้าที่ไม่ผ่านตลาด." ใน
บทความ ที่ระลึกครบรอบ 60 ปี อาจารย์ อัมมาร์ สยามวาลา. บรรณาธิการ พรายพล
คุ้มทรัพย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วารสาร ปีญญาวดีและคณะ. 2541. "การศึกษาความเต็มใจที่จะจ่ายค่าน้ำชลประทานในเขตโครงการชลประทาน อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่." วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ 16, 1 (มีนาคม): 48-57.
- วิริยา โชคมหาสิน. 2539. การวิเคราะห์การกระจายรายได้ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2529-2535. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไล บุญบรรจง. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมพร อิศวิลานนท์และเชษฐ์ สุขกำเนิด. 2535. "องค์ประกอบและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ในครัวเรือนประมงชายฝั่ง." วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ 10, 2 (มิถุนายน): 40-64.
- สายหยุด ศรีสุเทพ. 2543. การวิเคราะห์ต้นทุนของธุรกิจนำเที่ยวเดินป่าและล่องแพ ในเส้นทางลำน้ำแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา หุตเสรี. 2535. "วิธีวัดความยากจนและการกระจายรายได้และแนวทางปรับปรุงวิธีการวัด." วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์ 4, 2 (สิงหาคม): 256-298.
- สุวิทย์ นามแสง. 2536. ผลกระทบ และปัญหาที่เกิดจากการทัวร์ป่า กับบริบทและเงื่อนไขทางสังคม เฉพาะกรณีเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: องค์การเครือข่ายการจัดการทรัพยากรภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรเดช ตระกูลคูศรี. 2541. การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุระถิ แพรสกุล. 2536. ทักษะคตินักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่อโครงการปริมณงค์ท่องเที่ยวไทย ปี 2541-2542 ศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรวรรณ วีระสุขจินดา. 2533. การศึกษาการกระจายรายได้ทางการเกษตร และแนวทางแก้ไขปัญหา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- อรวรรณ พันธุ์เนตร. 2541. การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาคไคว้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยาและคณะ. 2543. การศึกษาพัฒนาการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2542. "การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม: คืออะไร ทำอย่างไรและทำเพื่อ
ใคร." ใน บทความที่ระลึกครบรอบ 60 ปี อาจารย์อัมมาร์ สยามวาลา. บรรณาธิการ
พรายพล คุ้มทรัพย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

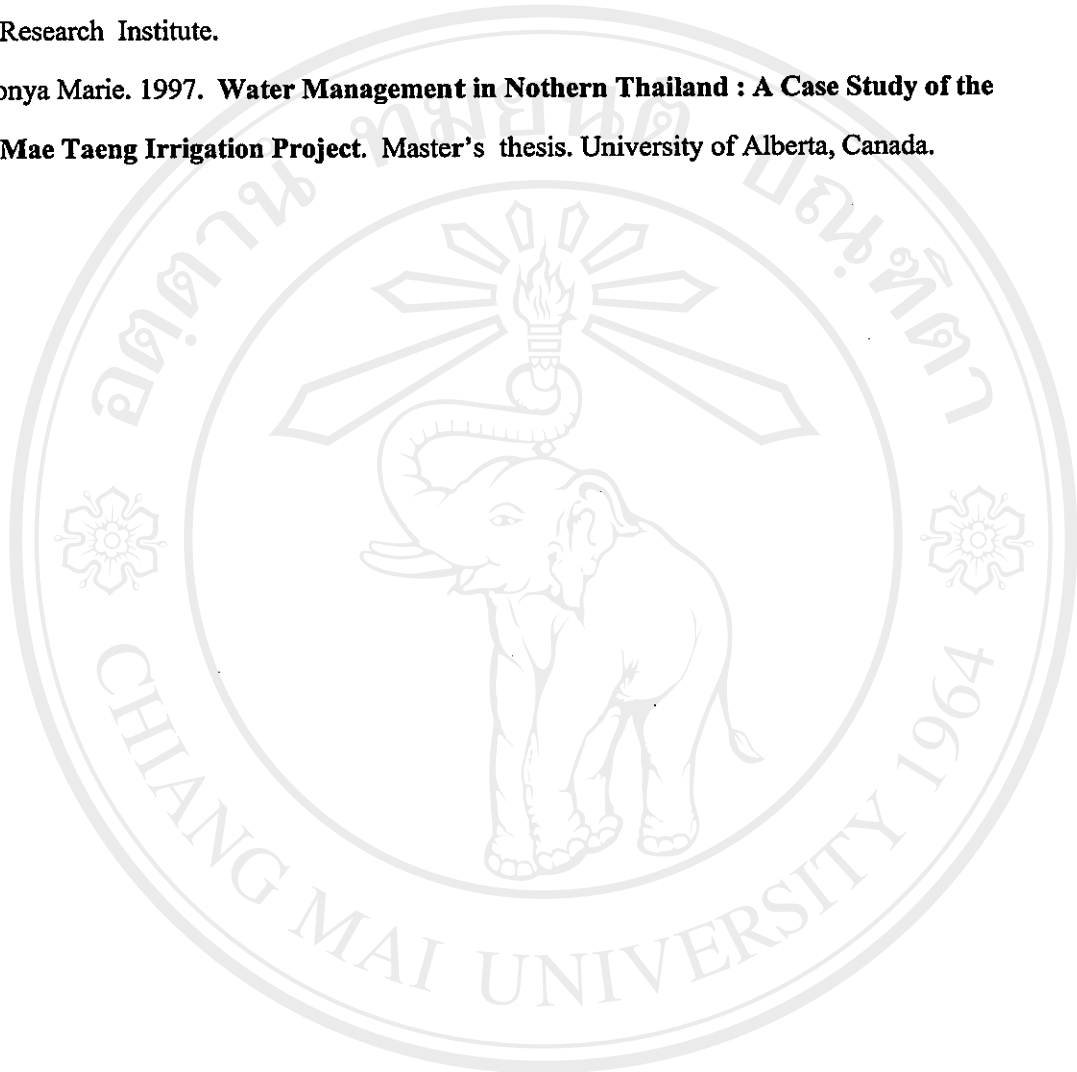
ภาษาอังกฤษ

- Carmel, U.C. 1995. **The Distribution of Income in Bangkok.** Development Research Center
International Bank for Reconstruction and Development.
- Chalongphop Sussangkarn. 1988. **The long-Term View on Growth and Income Distribution.**
Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Isra Sarntisart. 1997. "Educational Expansions and Labour Earnings Inequality : the Case of
Thailand between 1998 and 1992." **Chulalongkorn Journal of Economics** 9, 2:
127-74.
- Kakwani, N.C. and Fodder, N. 1976. "Efficient Estimation of The Lorenze Curve and
Associated Inequility Measures form Grouped Observation." **Econometrica** 44:
174-211.
- Medhi Krongkaew. 1983. "A Study of Low-Income Households in the Northeaster Region of
Thailand." **Institute for Population and Social Research Mahidol University** 74
(May):. 189-237.
- O.E., Meesook. 1976. "Income Distribution in Thailand." **Research Report Series**
Thammasat University.
- Pakorn Vichanond. 1988. **Monetary Policies and Income Distribution.** Bangkok: Thailand
Development Research Institute.
- Pyatt, G. 1976. "On the Interpretation and Disaggregation of Gini Coefficients." **The Economic
Journal** 86, 3: 243 - 255.
- Sen, Amartya. 1972. **On Economic Inequality.** Oxford; Clarendon Press.
- Somchai Jitsuchon. 1989. **Alleviation of rural poverty in Thailand.** Bangkok: Thailand
Development Research Institute.

Suganya Hutaseran and Somchai Jitsuchon. 1988. **Thailand's Income Distribution and Poverty Profile and Their current Situations.** Bangkok: Thailand Development Research Institute.

Wytinck, Sonya Marie. 1997. **Water Management in Northern Thailand : A Case Study of the Mae Taeng Irrigation Project.** Master's thesis. University of Alberta, Canada.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญภาคผนวก

ภาคผนวก ก ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง

ภาคผนวก ข ตัวอย่างแผ่นพับแนะนำบ้านผานกก

ภาคผนวก ค แผนที่บ้านผานกก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก ก

ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของบ้านผานกกกและบ้านบวคเตย

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

(1) บ้านผานกกก

บ้าน ผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือในปี พ.ศ.2544 พบว่ามีประชากร 345 คน จำนวน 59 ครัวเรือน หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวเขาที่อพยพมาจาก อำเภอสะเมิง เมื่อประมาณปี 2505 ต่อมาเมื่อปี 2515 องค์การสหประชาชาติ ได้เข้ามาช่วยเหลือ โดยผ่านกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น และได้ถอนความช่วยเหลือออกไป ตั้งแต่ปี 2523 ยังคงเหลือแต่กรมประชาสงเคราะห์ดูแลแต่เพียงหน่วยงานเดียวจนถึงปัจจุบัน โดยกรมประชาสงเคราะห์จะเข้ามาดูแลเกี่ยวกับมาตรฐานการดำรงชีพของคนในหมู่บ้าน เช่น การบริการสาธารณสุขมูลฐาน การให้คำแนะนำความรู้ด้านเกษตรกรรม และนอกจากนี้ในปี 2542 กรมประชาสงเคราะห์ได้ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น สนับสนุนด้านเงินทุนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน พร้อมให้คำแนะนำในการบริการนักท่องเที่ยวแก่ชาวบ้านด้วย

(2) บ้านบวคเตย

บ้านบวคเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาในปี พ.ศ.2544 พบว่ามีประชากร 396 คน 73 ครัวเรือน หมู่บ้านนี้ ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2503 และก็ได้ได้รับความช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และหมู่บ้านบวคเตย และหมู่บ้านผานกกกอยู่ในความดูแลของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เขตภาคเหนือ ที่เข้ามาดูแลมาตรฐานการดำรงชีพของคนในหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านบวคเตยประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก และรับจ้างเป็นอาชีพรอง

2) ลักษณะทางกายภาพ

(1) บ้านผานกกก

หมู่บ้านผานกกกตั้งอยู่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ระดับความสูง 1,100 เมตร จากระดับน้ำทะเล อยู่ห่างจากอำเภอแม่ริมไปทางตะวันตก 21 กิโลเมตร ตามเส้นทางแม่ริม-สะเมิง และห่างจากเมืองเชียงใหม่ 28 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่ สภาพพื้นที่มีความลาดชันค่อนข้างมากประมาณ 25-55% ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และป่าสงวนแห่งชาติคอกสุเทพ-ปุย อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 21.8 องศาเซลเซียส ระบบชลประทานของหมู่บ้านเป็นระบบประปาภูเขา โดยต่อท่อพีวีซีจากลำห้วยมาใช้ภายในหมู่บ้าน และกักเก็บไว้ในถังค้ำน้ำ ภายในหมู่บ้านยังมีแหล่งน้ำผิวดินอีก 5 แห่ง ทำให้ชาวบ้านทั้ง 58 ครัวเรือน มีน้ำดื่มที่สะอาดและน้ำใช้พอเพียงตลอดปี ส่วนน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรม จะมีปัญหาน้ำไม่พอใช้บ้างในฤดูแล้ง ดังนั้นพืชสวนที่ต้องใช้น้ำตลอดทั้งปี เช่น ลิ้นจี่ จะปลูกเฉพาะครัวเรือนที่มีที่ดินติดกับแหล่งน้ำผิวดินเท่านั้น

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านผานกกกจะมีมาตรการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อการเพาะปลูก 750 ไร่ ต่อ 59 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ โดยทั้ง 59 ครัวเรือน จะช่วยกันปลูกป่าและเข้าดูแลป่าที่ปลูก โดยมีพื้นที่ 800 ไร่

(2) บ้านบวกเตี้ย

บ้านบวกเตี้ยตั้งอยู่ที่ระดับความสูง 1,280 เมตรจากระดับน้ำทะเล ตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 26 บนถนนสายแม่ริม-สะเมิง มีพื้นที่ทั้งหมด 1200 ไร่ พื้นที่ที่มีความลาดชันมาก และตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติคอกสุเทพ-ปุย อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 21.8 องศาเซลเซียส ระบบชลประทานเป็นประปาภูเขา มีแหล่งน้ำผิวดิน 1 แห่ง ทำให้ทั้ง 73 ครัวเรือนมีน้ำใช้ตลอดปี แต่จะมีปัญหาน้ำใช้ในการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้บ้านบวกเตี้ยยังมีการอนุรักษ์ป่าอนุรักษ์ อีก 59 ไร่ที่อยู่ในความดูแล

3) ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

3.1) ประชากร

(1) บ้านผานกกก

บ้านผานกกก ประชากรทั้งหมด เป็นชาวเขาเผ่าม้ง 59 ครัวเรือน 54 หลังคาเรือน ประกอบด้วยเพศชาย 80 คน หญิง 87 คน เด็กชาย 86 คน และเด็กหญิง 92 คน รวม 345 คน

(2) บ้านบวกเต๋ย

บ้านบวกเต๋ย ประชากรทั้งหมด เป็นชาวเขาเผ่าม้ง 73 ครัวเรือน 49 หลังคาเรือน ประกอบด้วยเพศชาย 98 คน หญิง 97 คน เด็กชาย 99 คน และเด็กหญิง 102 คน รวม 396 คน

3.2) การศึกษา

(1) บ้านผานกกก

ปัจจุบันผู้ที่กำลังศึกษาในบ้านผานกกก มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา 82 คน เป็นชาย 33 คน หญิง 49 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 7 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 3 คน ส่วนระดับการศึกษาที่สูงกว่านี้ยังไม่มีผู้ศึกษาอยู่ในขณะนี้ ส่วนผู้ที่จบการศึกษาเรียบร้อยแล้ว มีผู้จบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี 2 คน เป็นชาย 1 คนและเป็นหญิง 1 คน จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย 8 คน ระดับมัธยมต้น 7 คน ระดับประถม 27 คน

นอกจากนี้ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปทุกคนสามารถพูดไทยได้ แต่ประชากรในช่วงอายุ 15 ปี ถึง 60 ปี ที่อ่านเขียนไทยไม่ได้มีทั้งหมด 53 คนเป็นชาย 16 คน หญิง 37 คน

(2) บ้านบวกเต๋ย

ปัจจุบันผู้ที่กำลังศึกษาในบ้านบวกเต๋ย มีระดับการศึกษาในระดับประถม 84 คน เป็นชาย 49 คน หญิง 35 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 26 คน เป็นชาย 10 คน หญิง 16 คน ระดับมัธยมปลาย เป็นชาย 4 คน หญิง 5 คน ส่วนผู้จบการศึกษาแล้วมีผู้จบการศึกษาระดับประถม 24 คน เป็นชาย 11 คน หญิง 13 คน ระดับมัธยมต้น 5 คน ชาย 3 คน หญิง 2 คน นอกจากนี้ประชากรตั้งแต่อายุ 6 ปีขึ้นไป พูดไทยได้ แต่มีประชากรช่วงอายุ 15 ปี-60 ปี จำนวน 107 คน เป็นชาย 49 คน หญิง 58 คน อ่านเขียนไม่ได้

3.3) ศาสนา

(1) บ้านผานกกก

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นจำนวน 269 คน ในขณะที่นับถือศาสนาอื่นๆ 46 คน โดยชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์จะเข้าโบสถ์ในวันเสาร์ หรือวันอาทิตย์ก็ได้ ซึ่งในวันนั้นจะไม่ทำงานตลอดวัน

(2) บ้านบวกเตี้ย

ประชากรนับถือศาสนาพุทธ 195 คน และศาสนาคริสต์ 201 คน ชาวบ้านจะเข้าโบสถ์ในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ก็ได้

3.4) เกษตรกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(1) บ้านผานกกก

มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด 1,200 ไร่ ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ โดยพื้นที่เกษตรจะเป็นการทำไร่ 350 ไร่ ทำสวน 400 ไร่ อื่นๆ 150 ไร่ ไม่มีการทำนา คำ พืชอายุสั้น ที่นิยมปลูกคือ ข้าวโพด พืชอายุยาวที่นิยมปลูกคือ ข้าวไร่ และลิ้นจี่ เป็นผลไม้ที่นิยมปลูก มีการเลี้ยงหมู 20 ตัว ไก่ 624 ตัว เป็ด 109 ตัว และควัวเรือน 24 ควัวเรือน ปลูกข้าวไร่ แต่มี 59 ควัวเรือนที่มีข้าวไม่พอบริโภคตลอดปี

(2) บ้านบวกเตี้ย

มีการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดของพื้นที่ 1,200 ไร่ ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ โดยพื้นที่ไร่เท่ากับ 760 ไร่ พื้นที่สวน 420 ไร่ อื่นๆ 20 ไร่ พืชอายุสั้นที่นิยมปลูกคือ ข้าวโพด พืชอายุยาวที่นิยมปลูกคือ ข้าวไร่ มีการเลี้ยงหมู 21 ตัว ไก่ 142 ตัว เป็ด 29 ตัว และมีควัวเรือนปลูกข้าวไร่ 70 ควัวเรือน และทุกๆ ควัวเรือนมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี

3.5) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

(1) บ้านผานกกก

บ้านผานกกกประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือ รับจ้างและมีครัวเรือน 34 ครัวเรือนที่มีรายได้เสริมจากการทำงานด้านการท่องเที่ยวและหัตถกรรมประเภทเสื้อผ้า ค่าแรงในการรับจ้างรายวัน วันละ 100 บาทและมีการรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน 4 คน และหมู่บ้านนี้ไม่มีหญิงบริการ

ด้านข้อมูลทางสังคมพบว่า มีผู้ติดยาเสพติด 4 คน โดยเสพยาโรอิน 4 คน บ้านผานกกกมีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง 9 คน พิการ 3 คน เด็กกำพร้า 3 คน และมีถึง 32 ครัวเรือนมีระดับรายได้ และผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในส่วนทางด้านความเป็นอยู่ประชากรในบ้านผานกกกทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ และมีครัวเรือนที่มีวิทยุ 25 ครัวเรือน โทรทัศน์ 52 ครัวเรือน รถมอเตอร์ไซด์ 53 คัน รถปิคอัพ 22 คัน

(2) บ้านบวกเตี้ย

บ้านบวกเตี้ย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป ค่าแรงในการรับจ้างเท่ากับ 100 บาทต่อวัน มีการรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน 4 คน และหมู่บ้านไม่มีหญิงบริการ ด้านข้อมูลทางสังคมพบว่า มีผู้ติดยาเสพติด 29 คน โดยเสพยาโรอิน 16 คน ขาบ้า 13 คน บ้านบวกเตี้ยไม่มีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง แต่มี คนพิการ 3 คน เด็กกำพร้า 2 คน และมี 7 ครัวเรือนที่ระดับรายได้และผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในส่วนความเป็นอยู่ของประชากรในบ้านบวกเตี้ย พบว่าทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน และมีครัวเรือนที่มีวิทยุ 41 ครัวเรือน โทรทัศน์ 15 ครัวเรือน รถมอเตอร์ไซด์ 40 คัน รถปิคอัพ 20 คัน

3.6) การบริการสาธารณะและแหล่งเงินทุน

(1) บ้านผานกกก

การจัดตั้งศูนย์บริการแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ดังนี้ โบสถ์ คลังยาสัตว์ ศาลาประชาคม ที่อ่านหนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน(ศสพ.) กองทุนชาวเขา กองทุนปฎิ (กองทุนแก้ไขและขจัดปัญหาความยากจน) และในปัจจุบันมีกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทเข้ามาช่วยเหลือด้วย

ในกรณีที่ชาวบ้านมีปัญหาทางด้านเงินทุน สามารถกู้ยืมเงินได้ โดยในหมู่บ้านจะมีกองทุนช่วยเหลือชาวบ้านหลายกองทุน ได้แก่ กองทุนโครงการแก้ไขและขจัดปัญหาความยากจนของกรมพัฒนาชุมชน (กข.คจ.) โดยให้กู้ยืมสูงสุด 10,000 บาทต่อคน ระยะเวลาชำระ 4 ปี ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจะช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติในการทำเกษตรกรรม และช่วยเหลือด้านอื่นๆ เช่น ช่วงเหลือด้านสุขภาพหรือการประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น กองทุนนี้ จัดตั้งเพื่อช่วยเหลือในการจัดหาปุ๋ย หรือให้กู้ยืมเงินเพื่อซื้อปุ๋ย ดังนั้นภายในหมู่บ้านนี้จึงไม่ค่อยที่จะกู้ยืมเงินระหว่างชาวบ้านภายในหมู่บ้าน และจะไม่กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน เพราะเกษตรกรไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ที่จะนำไปเป็นหลักค้ำประกันแก่สถาบันการเงินต่างๆ

(2) บ้านบวกเตี้ย

มีการบริการสาธารณะ เช่นเดียวกับบ้านผานกกก ยกเว้นไม่มีคลังยาสัตว์ ศาลาประชาคม และที่อ่านหนังสือพิมพ์เท่านั้น ในส่วนของกองทุนช่วยเหลือชาวบ้านมีเพียงกองทุนหมุนเวียนและกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทเท่านั้น แต่ก็เพียงพอต่อความต้องการกู้ยืมเงินของชาวบ้าน

3.7) กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวมีเพียงเฉพาะที่บ้านผานกกกเท่านั้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมประชาสงเคราะห์และธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น (JBIC) การท่องเที่ยวของบ้านผานกกก ในระยะแรกนั้นทางหมู่บ้านไม่ได้เปิดบริการให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ แต่จะมีการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวที่ผ่านมายี่วชมเท่านั้น โดยกิจกรรมท่องเที่ยวในระยะแรกจะมีเพียงการเยี่ยมชมหมู่บ้านดูชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการดำรงชีวิตของชาวเขาในหมู่บ้านเท่านั้น ต่อมาเมื่อหมู่บ้านนี้เริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้กลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านนำสินค้าที่ระลึกมาขายให้นักท่องเที่ยว และต่อมาในปี พ.ศ. 2542 กรมประชาสงเคราะห์ได้เล็งเห็นถึงศักยภาพของบ้านผานกกก ที่จะส่งเสริมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นทางกรมประชาสงเคราะห์จึงร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น (JBIC) สนับสนุนทางด้านเงินทุน 100,000 บาท ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้ง พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการบริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งภายในพิพิธภัณฑ์ได้มีการจัดแสดงบ้านตัวอย่างของชาวเขาเผ่าม้งและเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องแต่งการประจำเผ่า เครื่องทอผ้า เครื่องมือ

ทำการเกษตร เครื่องมือล่าสัตว์ ฯลฯ นอกจากนี้ทางหมู่บ้านได้มีการจัดแสดงการละเล่น และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น รำแคน รำดาบ ยิงหน้าไม้ เล่นลูกข่าง

การดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวของบ้านผานกกก จะมีกรรมการที่เข้ามาดูแลด้านการท่องเที่ยว จำนวน 8 คน โดยจะรับผิดชอบดูแลพิพิธภัณฑสถาน ดือนรับนักท่องเที่ยว และคณะกรรมการทั้ง 8 คน จะเป็นผู้จัดการแสดงต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้คณะกรรมการด้านท่องเที่ยวนี้จะเป็นผู้จัดสรรพื้นที่ที่จะเปิดร้านขายของที่ระลึก เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกคนในหมู่บ้าน รายได้ที่เกิดขึ้นจะได้อีกจากการบริจาคของนักท่องเที่ยว ซึ่งเงินที่ได้มาจะบริจาคเข้ากองทุนศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จำนวนสามกองทุน และส่วนที่เหลือจะนำมาแบ่งให้แก่คณะกรรมการประจำพิพิธภัณฑสถาน แต่รายได้ที่ได้จากการขายของที่ระลึกนั้น ผู้ขายสามารถเก็บได้ไว้ใช้ส่วนตัวได้โดยไม่จำเป็นต้องบริจาคเข้าส่วนกลางของหมู่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อมูลพื้นฐานบ้านผานกกก และบ้านบวกเตี้ย

1) ข้อมูลด้านกายภาพ

ตารางที่ 1 ลักษณะทางกายภาพ

	บ้านผานกกก	บ้านบวกเตี้ย
ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,000	1,280
ตั้งอยู่ในเขตอุทยาน	คอยสุเทพ-ปุย	คอยสุเทพ-ปุย
ปี พ.ศ. ที่จัดตั้งหมู่บ้าน	2505	2503
จำนวนครัวเรือน	59	73
จำนวนหลังคาเรือน	54	49
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปา-ภูเขา	59	73
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดใช้ตลอดปี	59	73
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี	59	42
จำนวนแหล่งน้ำผิวดิน	5	1

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

2) ข้อมูลด้านประชากร

ตารางที่ 2 ลักษณะทางประชากร

	วัยเรียน 0-15 ปี		วัยแรงงาน 15-60 ปี		วัยชรา มากกว่า 60 ปี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
บ้านผานกกก	80	87	81	88	5	4	345
บ้านบวกเตี้ย	98	97	95	99	4	3	396

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

3) ข้อมูลด้านการศึกษา

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรที่กำลังศึกษา

	ประถม		ม.ต้น		ม.ปลาย/ ปวช.		ปวส./ปวท		ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี		รวม	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
บ้าน ผานกก	33	49	4	3	0	0	0	0	0	0	0	0	37	52
บ้าน บวคเต็ย	49	35	10	16	4	5	0	0	0	0	0	0	63	56

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรที่จบการศึกษา

	ประถม		ม.ต้น		ม.ปลาย/ ปวช.		ปวส./ปวท		ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี		รวม	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
บ้านผา นกก	15	12	5	2	8	0	0	0	1	1	0	0	29	15
บ้านบวค เต็ย	11	13	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	14	15

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนประชากรด้านการใช้ภาษาไทย

	อายุ 15 ปี – 60 ปี ที่อ่านเขียนไทยไม่ได้	
	ชาย	หญิง
บ้านผานกกก	16	37
บ้านบวกเตี้ย	49	58

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามศาสนา

	พุทธ	คริสต์	อื่นๆ
บ้านผานกกก	0	296	49
บ้านบวกเตี้ย	195	201	0

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

4) ข้อมูลการใช้ที่ดินและการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 7 แสดงการใช้ที่ดินและการประกอบอาชีพ

	บ้านผานกกก	บ้านบวกเตี้ย
จำนวนที่ดิน(ไร่)	1200	1200
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	$\frac{3}{4}$ ของพื้นที่ทั้งหมด	ใช้ทั้งหมด
จำนวนที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์(ไร่)	0	0
จำนวนพื้นที่ใช้ประโยชน์(ไร่)	900	1,200
พื้นที่นาข้าว(ไร่)	0	0
พื้นที่ไร่(ไร่)	350	760
พื้นที่สวน(ไร่)	400	420
พื้นที่อื่นๆ(ไร่)	150	20
พื้นที่ป่าอนุรักษ์ในความดูแล(ไร่)	800	59
อาชีพหลัก	เกษตรกรรม	เกษตรกรรม
จำนวนครัวเรือนที่ปลูกข้าวไร่	24	70
จำนวนครัวเรือนที่ข้าวไม่พอบริโภค	59	0
พืชไร่อายุสั้นที่นิยมปลูก	ข้าวโพด	ข้าวโพด
พืชไร่อายุยาวที่นิยมปลูก	ข้าวไร่	ข้าวไร่
จำนวนหมู(ตัว)	20	21
จำนวนไก่(ตัว)	624	142
จำนวนเป็ด(ตัว)	109	29

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาเขตภาคเหนือ

5) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

	บ้านผานกกก	บ้านบวกเตี้ย
อาชีพหลัก	เกษตรกรรม	เกษตรกรรม
อาชีพรอง	รับจ้าง, หัตถกรรม(ท่องเที่ยว 34 ครั้วเรือน)	รับจ้าง
ค่าแรงงาน/วัน/คน(บาท)	100	100
จำนวนคนทำงานนอกตำบล	4	7
หญิงบริการ	0	0
จำนวนคนที่เสพยาเสพติด	4	29
เฮโรอีน	4	16
ยาบ้า	0	13
จำนวนผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง	9	0
จำนวนคนพิการ	3	3
จำนวนคนกำพร้า	3	2
จำนวนครัวเรือนที่รายได้/ผลผลิตไม่พอกิน	32	7
จำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้า		
วิทยุ	25	41
โทรทัศน์	52	15

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

6) ข้อมูลการบริการสาธารณะและการบริการสังคม

ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลบริการสาธารณะและการบริการสังคม

	บ้านผานกกก	บ้านบวกเตี้ย
ประเภทกองทุนช่วยเหลือ	กองทุนหมุนเวียน, กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท	กองทุนชาวเขา, กองทุนนุ้ย กองทุน กขคจ., กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
โบสถ์	✓	✓
คลังยาสัตว์	✓	✗
ศาลาประชาคม	✓	✗
ที่อ่านหนังสือพิมพ์	✓	✗
หอกระจายข่าว	✓	✓
ผู้สื่อข่าวสาธารณะสุข	✓	✓
อาสาสมัครสาธารณสุข	✓	✓
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	✓	✓
ไฟฟ้าภายในหมู่บ้าน	✓	✓
ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน (ศสบ.)	✓	✓

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเขตภาคเหนือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

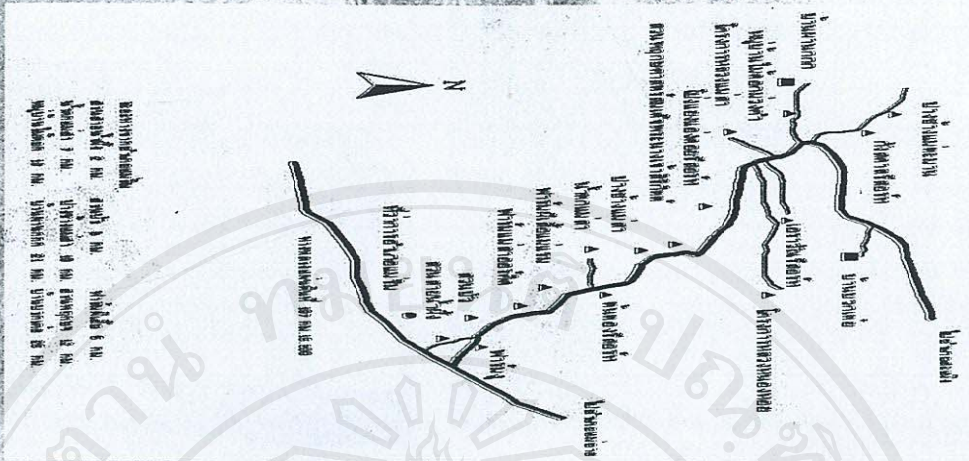

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

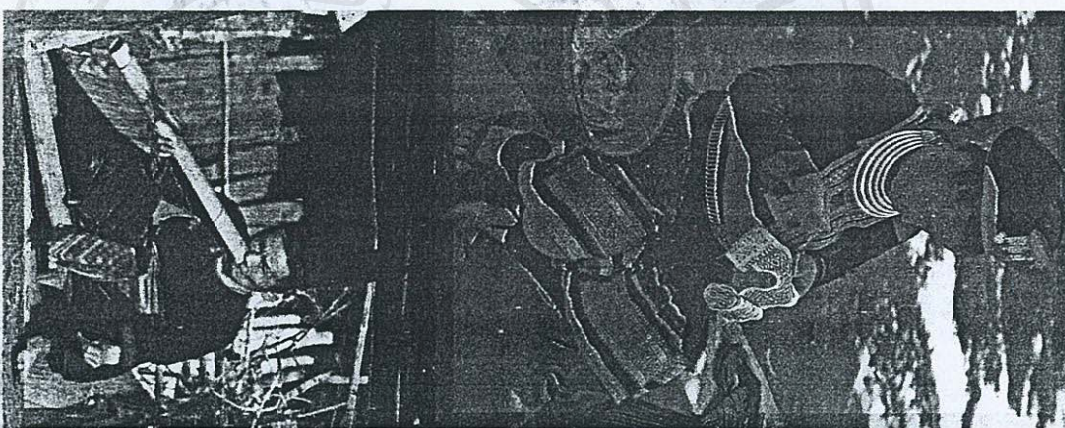
All rights reserved

แผนที่แสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน
ในเขตตำบลปรางค์กู่ จังหวัดชัยภูมิ

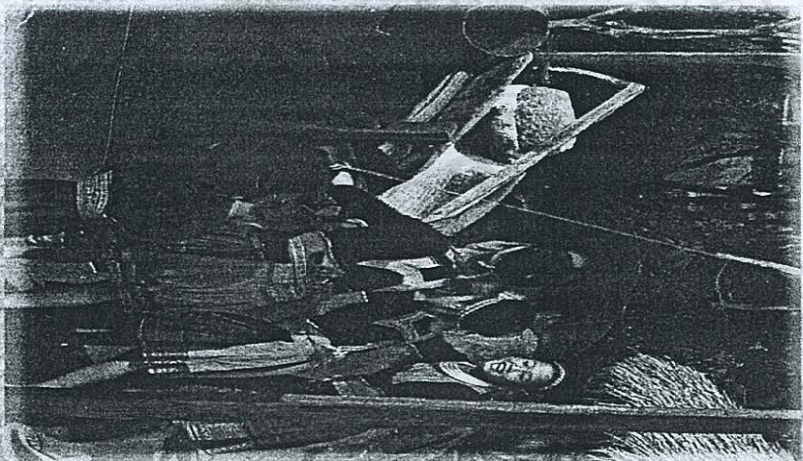
แผนที่แสดงอาณาเขตของหมู่บ้าน
ในเขตตำบลปรางค์กู่ จังหวัดชัยภูมิ

110

ที่อยู่บ้านนาโพธิ์ หมู่ 9 ต.ปรางค์กู่ อ.เมือง
 โทรสาร (053) 229705
 Pha Nok Kok Village
 Pong Yang Subdistrict Maerim District
 Chiangmai Province

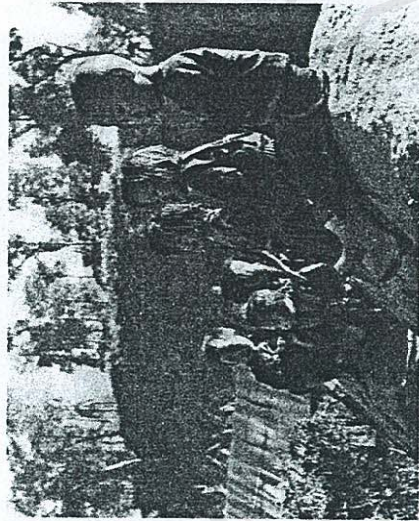
Pha Nok Kok Village Maerim

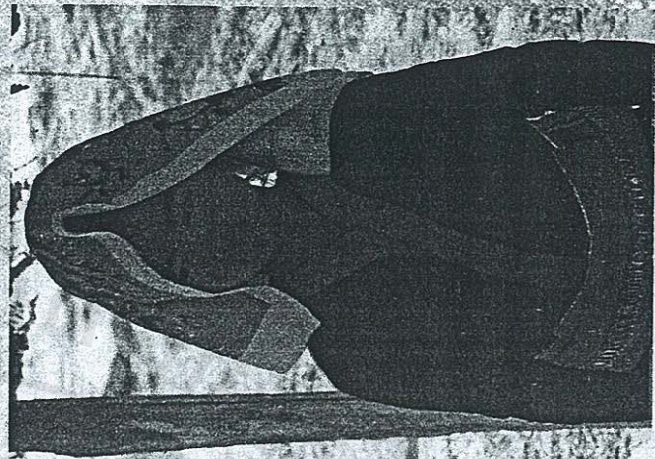
Pha Nok Kok Village

Ban Pha Nok Kok is located on Maerim-Samueng road about 22 km. And turn left at a cross road about 5 km. You will see Pha Nok Kok Village, which is Mong hilltribe. You can visit around the village for see lifestyle or culture of Mong hilltribe, Which is specific properties. There are the museum which show normal equipment in sample house, such as weaving tools, local clothes, agricultural machinery, hunting tools, etc. You will also see the trait excellence performing such as flourishing swords, Loa reed mouth organ shows shooting with arrows. Furthermore, you can see a great view of terrain and buying handicraft products or souvenir.

The museum open daily about 8.00 am. - 5.00 pm. If you want to see the performance of hilltribe, please contact beforehand with village headman of Pha Nok Kok village, Tel : (053)229705.

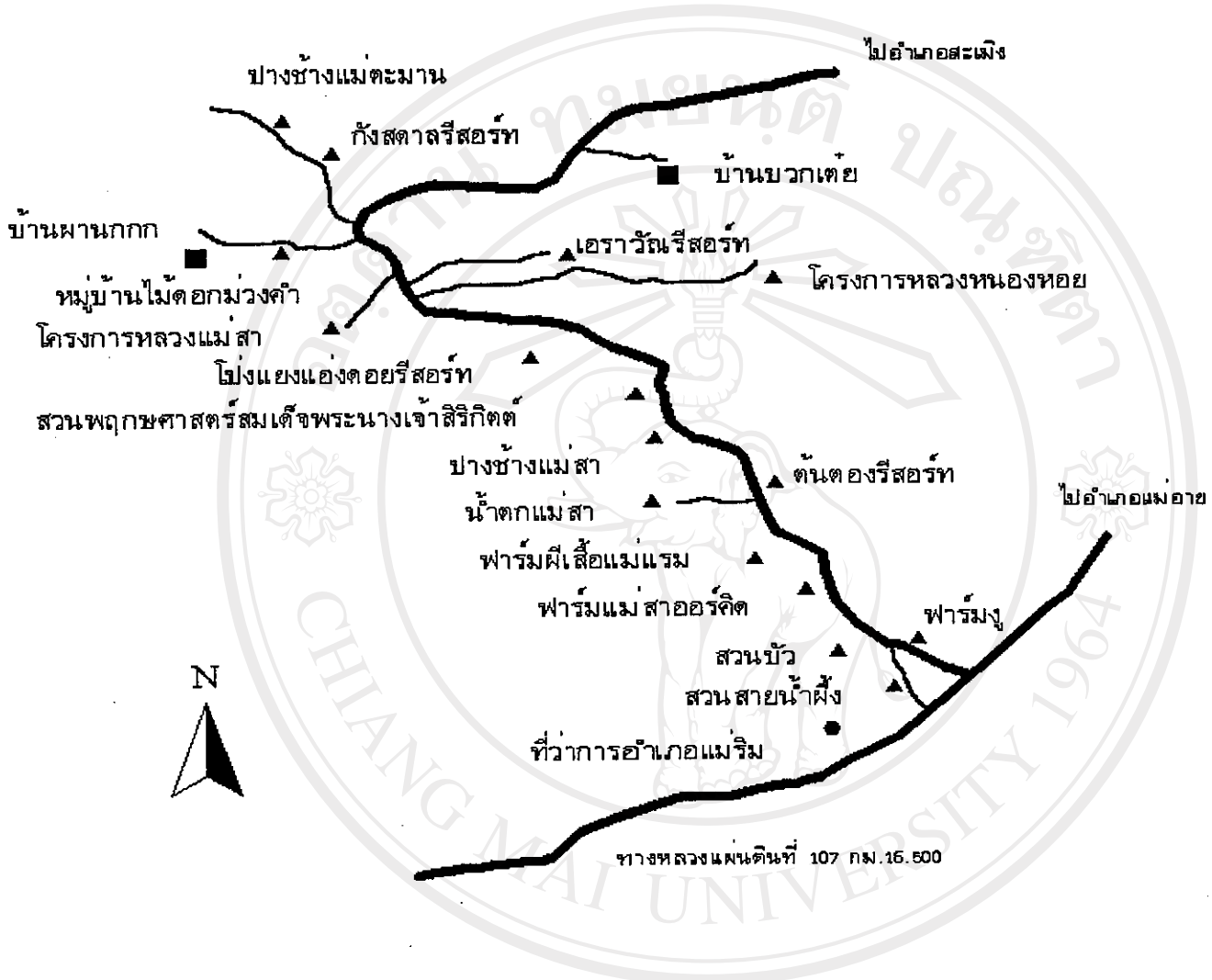

พิพิธภัณฑ์เปิดให้ชมทุกวัน
ชมทุกวัน เวลา 8.00-17.00 น. หากว่าท่าน
ต้องการชมการแสดงของชาวเขา โปรดติดต่อ
ต่อล่วงหน้าได้ที่ผู้ใหญ่บ้านผานกกก :
โทรศัพท์ (053)229705

บ้านผานกกก ตั้งอยู่บริเวณถนน
แมร์ม-สะเมิง ประมาณ กม.ที่ 22 และเลี้ยว
ซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 5 กม. บ้านผานกก
ก เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งท่าน
สามารถเยี่ยมชมบริเวณรอบหมู่บ้าน ผู้ที่
ชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมอันเป็น
เอกลักษณ์ที่มีมาแต่อดีต ภายในหมู่บ้านจะ
มีพิพิธภัณฑ์ชาวเขา มีบ้านตัวอย่างที่ภายใน
ประกอบไปด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิต
ประจำวัน เช่น เครื่องทอผ้า ชุดแต่งกาย
ประจำเผ่า เครื่องมือเกษตรกรรม เครื่อง
มือสำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี
การแสดงให้ชมที่ห้องที่ชาวเขา เช่น การรำดาบ
การรำแคน การโยนลูกข่าง การยิงธนูไม้
ทั้งในหมู่บ้านยังมีที่นิยมภาพที่สวยงาม และ
มีร้านขายสินค้าที่ระลึกประเภทที่ติดกรรม
มือชาวเขาอีกด้วย

แผนที่สังเขปแสดงที่ตั้ง บ้านผานกกก และ บ้านบวกเตย ต. โป่งแยง อ.แม่ริม จ. เชียงใหม่

ระยะทางจากอำเภอแม่ริม

สวนสายน้ำผึ้ง 2 กม.	สวนบัว 6 กม.	ฟาร์มผีเสื้อ 6 กม.
น้ำตกแม่สา 7 กม.	ปางช้างแม่สา 10 กม.	สวนพฤกษฯ 12 กม.
หมู่บ้านไม้ดอก 18 กม.	บ้านผานกกก 21 กม.	บ้านบวกเตย 25 กม.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายธิตินันท์ โตวิจิตร
วัน เดือน ปีเกิด	16 สิงหาคม 2518
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2540
ทุนการศึกษา	ทุนสนับสนุนการศึกษา จากมูลนิธิราชาคาวา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved